

Praca dyplomowa inżynierska

Krzysztof Opasiak

Rozproszone monitorowanie systemów komputerowych

Opiekun pracy:
dr inż. Piotr Gawkowski

Ocena .....

.....

Podpis Przewodniczącego
Komisji Egzaminu Dyplomowego

Kierunek: Informatyka
Specjalność: Inżynieria Systemów Informatycznych
Data urodzenia: 1990.12.28
Data rozpoczęcia studiów: 2010.10.01

Życiorys

Urodziłem się 28 grudnia 1990 roku w Koninie. Uczęszczałem kolejno do Szkoły Podstawowej numer 8 im. Powstańców Wielkopolskich w Koninie, a następnie Gimnazjum Towarzystwa Salezjańskiego w Koninie.

W latach 2006-2010 uczęszczałem do Technikum w Zespole Szkół im. Mikołaja Kopernika w Koninie. W trakcie nauki w tej szkole dwukrotnie przyznano mi stypendium Prezesa Rady Ministrów za bardzo dobre wyniki w nauce oraz wzorowe zachowanie. W roku 2010 ukończyłem z wyróżnieniem szkołę średnią, a następnie zdałem maturę oraz egzamin zawodowy, uzyskując tytuł: Technik Teleinformatyk.

W październiku 2010 roku rozpocząłem studia stacjonarne pierwszego stopnia na Wydziale Elektroniki i Technik Informatycznych na kierunku Informatyka.

.....
podpis studenta

Egzamin dyplomowy

Złożył egzamin dyplomowy w dn. ....20__r

Z wynikiem .....

Ogólny wynik studiów .....

Dodatkowe wnioski i uwagi Komisji .....

.....

Streszczenie

Przedmiotem pracy jest rozwinięcie systemu rozproszonego monitorowania Icinga pozwalające na monitorowanie urządzeń mobilnych. Przedstawiono przegląd dostępnych na rynku systemów monitorujących oraz wskazano na istotne różnice w charakterze klienta mobilnego i statycznego. Pozwoliło to na zdefiniowanie wymagań stawianych przed projektowanym rozszerzeniem możliwości systemu Icinga. Opisano również jego architekturę i omówiono dostępne do niego dodatki.

W efekcie prac zaproponowano autorskie rozszerzenie funkcjonalności w oparciu o dodatek NSCA oraz wyspecyfikowano własny protokół komunikacyjny. Zaimplementowany w ramach pracy dodatek pozwala na bezpieczne przekazywanie do systemu Icinga danych monitorowanych na urządzeniach mobilnych.

Praca zawiera też opis wykonanej konfiguracji testowej zaprojektowanego systemu. Praktyczność systemu potwierdzono kilkoma istotnymi spostrzeżeniami poczynionymi na podstawie zgromadzonych w systemie monitorującym danych.

Słowa kluczowe: *monitorowanie, systemy rozproszone, systemy mobilne, Icinga, wiarygodność.*

Abstract

Title: *Distributed monitoring of computer systems.*

The subject of this thesis is development of some enhancements of distributed monitoring system Icinga allowing to monitor mobile devices. Review and comparison of some monitoring systems available on the market has been introduced and significant differences between mobile and stationary clients has been pointed out. This allowed to define requirements for some enhancements of Icinga system. Its architecture and some available addons has been also described.

As a result of works, some new Icinga functionality based on NSCA addon with own communication protocol has been introduced. The addon implemented in this thesis allows for secure transfer of monitoring data from mobile devices to Icinga server.

This thesis describes also a test infrastructure created according to the project. Expedience of system has been confirmed with few significant remarks based on analyses of the gathered data.

Key words: *monitoring, distributed systems, mobile systems, Icinga, dependability.*

Spis treści

1. Wprowadzenie	1
2. Dostępne systemy monitorujące	5
2.1. System monitorowania Cacti	6
2.2. System monitorowania Nagios	8
2.3. System monitorowania Icinga	12
2.4. Podsumowanie	14
3. Monitorowanie klienta mobilnego	18
3.1. Monitorowanie rozproszone klientów statycznych	18
3.2. Monitorowanie rozproszone klientów mobilnych	20
3.3. Wymagania dla systemu monitorowania	21
3.4. Podstawowe decyzje projektowe	23
4. System monitorowania Icinga	25
4.1. Opis systemu	25
4.2. Komponent IDOUtils	27
4.3. Dodatek inGraph	29
4.4. Dodatek NSCA	32
4.4.1. Opis dodatku NSCA	32
4.4.2. Bezpieczeństwo	35
4.5. Podstawowe konfiguracje rozproszone	36
4.6. Problemy z monitorowaniem klienta mobilnego	39
5. Projekt systemu	42
5.1. Projekt modułu podstawowego	44
5.2. Protokół komunikacyjny	45
5.2.1. Warstwa formowania wiadomości	46
5.2.2. Warstwa kryptograficzna	47
5.2.3. Warstwa transportu pomiarów	50
5.3. Projekt modułu mobilnego	53
5.4. Projekt modułu odbiorczego	54
6. Implementacja	57
6.1. Opis architektury	57
6.2. Szkielet programu	59
6.3. Moduł kryptograficzny	62
6.4. Moduł uwierzytelnienia klienta	63
6.5. Moduł komunikacji z wykorzystaniem TCP	64
6.6. Moduł logowania	64
7. Testowanie wykonanego systemu	66
7.1. Opis infrastruktury testowej	66
7.2. Konfiguracja systemu monitorowania	68
7.3. Rezultaty dla klientów statycznych	70
7.3.1. Sieć lokalna	71
7.3.2. Serwery zewnętrzne	72
7.4. Rezultaty dla klientów mobilnych	75
8. Podsumowanie	78

Bibliografia	80
-------------------------------	----

1. Wprowadzenie

Komputery oraz inne urządzenia tworzące infrastrukturę informatyczną przedsiębiorstwa odgrywają bardzo ważną rolę dla procesów biznesowych firmy. Wiele współczesnych ośrodków badawczych, jak i firm nie może w ogóle funkcjonować, jeśli zostaną pozbawione swojej infrastruktury IT. Znaczna część urządzeń połączona jest ze sobą tworząc sieć prywatną — intranet. Do ich połączenia konieczna jest zarówno rozbudowana struktura okablowania, jak i zestaw urządzeń sieciowych. Brak możliwości używania komputera lub komunikacji poprzez infrastrukturę sieciową niesie ze sobą poważne straty finansowe. Konieczne jest zatem zapewnienie prawidłowego funkcjonowania całej infrastruktury, zawsze, gdy jest ona potrzebna. W zapewnieniu dostępności usług IT istotne jest ciągłe monitorowanie ich stanu oraz przewidywanie i planowanie prac naprawczych i konserwacyjnych. Dzięki temu można uniknąć długotrwałych przerw lub optymalizować ich koszt planując je w godzinach najmniejszego zapotrzebowania na usługi. Istotne jest również wykrywanie z wyprzedzeniem problemów, gdyż pozwala to podejmować odpowiednie akcje zaradcze.

Urządzenia elektroniczne posiadają ograniczoną trwałość, dlatego też istnieje prawdopodobieństwo ich awarii. Ponadto należy pamiętać, iż na urządzeniach uruchamiane jest oprogramowanie, które może zawierać błędy. Z punktu widzenia użytkownika końcowego, za awarię w danym systemie należy zatem uznać nie tylko fizyczne uszkodzenie urządzenia, lecz także sytuację, w której użytkownik zostaje pozbawiony dostępu do danej aplikacji czy usługi. Warto również zauważyć, że użytkownik oczekuje od infrastruktury IT dostarczenia usług o odpowiednim poziomie. Zatem należy również uznać za awarię sytuację, gdy usługi świadczone użytkownikowi nie są na satysfakcjonującym poziomie.

Użytkownik końcowy bardzo często nie jest w stanie udzielić precyzyjnej informacji o usterce, która pojawiła się w jego aplikacji. Często ma miejsce sytuacja, w której użytkownik zgłasza, że program, z którego korzysta, nie działa, natomiast faktyczną przyczyną błędu jest awaria bazy danych lub komunikacji sieciowej. Indywidualna diagnoza przy każdej awarii jest czasochłonna, przez co czas do jej usunięcia wydłuża się, powodując straty finansowe. Konieczne jest zatem monitorowanie stanu urządzeń składających się na infrastrukturę IT przedsiębiorstwa.

Stan urządzenia informatycznego składa się z dwóch elementów. Pierwszym z nich jest stan usług świadczonych przez to urządzenie. Przykładami są nie tylko serwery HTTP czy FTP, lecz również prawidłowe trasowanie pakietów przez router czy filtrowanie ruchu przez zaporę (ang. *firewall*). Sprawdzenie stanu usługi danego urządzenia zazwyczaj może się w łatwy sposób odbywać z innego urządzenia bez konieczności ingerencji w przedmiot badań. Drugim elementem składowym stanu urządzenia są jego parametry wewnętrzne. Przykładami takich parametrów mogą być: obciążenie procesora, zużycie pamięci oraz długość kolejek dyskowych. Parametry urządzenia są zatem jego danymi prywatnymi i ich uzyskanie z zewnątrz jest utrudnione. Do ich pozyskiwania stosuje się zatem specjalne oprogramowanie,

które pozwala na udostępnianie parametrów urządzenia na zewnątrz. Popularnym narzędziem używanym w tym celu jest protokół SNMP (ang. *Simple Network Management Protocol*) [13]. Protokół ten pozwala na dostęp do drzewiastej struktury (MIB — ang. *Management Information Base*), która zawiera parametry urządzenia, jak i pola sterujące. Poprzez mechanizm pułapek (ang. *trap*) możliwe jest również zażądanie notyfikacji, gdy jakiś parametr osiągnie pewną wartość lub wystąpi inne zdarzenie systemowe.

Monitorowanie infrastruktury IT oznacza zatem śledzenie stanów wszystkich jej urządzeń składowych. Zadaniem systemu monitorującego jest nie tylko śledzenie stanu urządzeń lecz również przedstawianie go administratorowi w sposób zgodny z jego oczekiwaniami. Można wyróżnić dwa podstawowe rodzaje monitorowania:

monitorowanie aktywne — rodzaj monitorowania, w którym system monitorujący cyklicznie wykonuje sprawdzenie stanu danego urządzenia lub usługi (ang. *polling*),

monitorowanie pasywne — rodzaj monitorowania, w którym status usługi lub urządzenia zgłaszany jest (być może w nieregularnych odstępach) przez program zewnętrzny do systemu monitorującego.

Każdy ze sposobów monitorowania posiada zarówno swoje wady, jak i zalety. Wybór metody monitorowania zależy zatem od charakterystyki monitorowanego parametru lub usługi. Jeśli podlega on nieregularnym i krótkotrwałym zmianom, a każda z nich powinna być odnotowana, stosuje się monitorowanie pasywne. Klasycznym przykładem zastosowania monitorowania pasywnego jest oczekiwanie na pojawienie się pułapki protokołu SNMP. Nigdy nie wiadomo, kiedy ani ile notyfikacji nadejdzie. Natomiast jeśli dana wartość posiada charakterystykę zmieniającą się w sposób ciągły, należy korzystać wtedy z monitorowania aktywnego, które dokonuje próbkowania danej wartości w określonych odstępach czasu.

Sieci bardzo dużych przedsiębiorstw posiadają budowę wielosegmentową. Ze względów bezpieczeństwa bardzo często składa się ona z sieci wirtualnych, czy wręcz fizycznie odizolowanych od siebie podsieci. Ponadto sieci przedsiębiorstwa bardzo często zawierają zapory ogniowe, które filtrują ruch pomiędzy jej segmentami. Ze względu na fragmentację konieczne jest użycie systemu w architekturze rozproszonej.

Najprostszą realizacją rozproszonego systemu monitorowania jest użycie monitorowania pasywnego do monitorowania wszystkich urządzeń i usług, które nie są widoczne z sieci, w której uruchomiony jest system monitorujący. Niestety może to wymagać zmian w konfiguracji wszystkich urządzeń i uruchomienia na nich dodatkowego oprogramowania. Takie zmiany mogą nie być dozwolone na prostych urządzeniach, których kontrola odbywa się poprzez preinstalowany system producenta.

Możliwa jest również konfiguracja wieloinstancyjnego systemu monitorowania. W każdej odizolowanej komórce sieci należy umieścić instancję systemu, która będzie zbierała dane z tej komórki sieci. Monitorowanie danego fragmentu infrastruktury może się odbywać zarówno w sposób aktywny, jak i pasywny. Po wstępnym przetworzeniu takich danych muszą one zostać zsynchronizowane pomiędzy instancjami, a następnie umieszczone w instancji nadrzędnej lub innym zbiorczym miejscu docelowym. Rozwiązanie to posiada liczne zalety i jest bardzo często stosowane. Dodatkowo niektóre z systemów umożliwiają wymianę danych pomiędzy instancjami bez konieczności istnienia wyróżnionej instancji nadrzędnej.

Niezależnie od przyjętej architektury monitorowania, samo przedstawienie administratorowi danych bieżących jest często niewystarczające. Precyzyjna diagnoza awarii w możliwie krótkim czasie od jej wystąpienia jest bardzo ważna. Jednak istotna jest również możliwość analizy historycznych awarii, aby umożliwić wykrycie potencjalnie krytyczniejszej awarii jeszcze przed jej wystąpieniem. Dostępne są na rynku systemy, które pozwalają na gromadzenie danych o odczytach w bazach danych. Kolejnym krokiem może być analiza takiej bazy z wykorzystaniem systemu eksperckiego, który wykaże odpowiednie zależności i na tej podstawie umożliwi wykrycie potencjalnej awarii jeszcze przed jej wystąpieniem.

Współczesne korporacje posiadają nie tylko rozbudowaną infrastrukturę sieciową, lecz również bardzo dużą liczbę urządzeń mobilnych, takich jak laptopy, tablety czy inne urządzenia specyficzne dla danej firmy. Bardzo często okazuje się, że poprawne działanie tych urządzeń wpływa znacząco na efektywność pracy osób, które ich używają. Monitorowanie takiego urządzenia jest zadaniem nietrywialnym. Należy pamiętać, iż urządzenie mobilne może nie mieć chwilowej możliwości komunikacji z systemem monitorującym. Jeśli przerwy w łączności występują stosunkowo często, to w przypadku braku późniejszej synchronizacji danych można doprowadzić do fałszywych predykcji systemu eksperckiego. Aby tego uniknąć, konieczne jest dostarczenie wyników wszystkich pomiarów do systemu, kiedy tylko stanie się to możliwe. W przypadku klienta mobilnego niezwykle istotna jest również kwestia bezpieczeństwa. Urządzenia takie często nie pracują wewnątrz sieci firmowej, lecz używają do komunikacji wielu różnych, niezauważanych sieci. Dane zebrane podczas monitorowania klienta mobilnego mogą zawierać tajemnice handlowe firmy (np. adresację wewnętrzną, nazwy zasobów sieciowych). Konieczne jest zatem zapewnienie zarówno poufności, jak i integralności danych podczas synchronizacji.

W chwili pisania tej pracy, nie udało się odnaleźć na rynku systemu, który umożliwiałby monitorowanie klienta mobilnego. Ważne jest dostarczenie odpowiedniego systemu, który pozwoli na kompleksowe monitorowanie wszystkich urządzeń występujących w firmie, zarówno mobilnych, jak i statycznych. W związku z powyższym w niniejszej pracy wykonano rozbudowę popularnego systemu monitorowania, aby umożliwić monitorowanie przy jego użyciu obu typów urządzeń. W ramach pracy zaproponowany został protokół komunikacyjny pozwalający na przekazanie danych z urządzenia mobilnego do systemu monitorującego. Ponadto opracowano i zaimplementowano dodatek do systemu Icinga pozwalający na dostarczenie danych do systemu monitorującego używając zaproponowanego protokołu. Praca ta jest częścią systemu monitorowania urządzeń mobilnych opracowywanego na Wydziale Elektroniki i Technik Informacyjnych. Ważnym elementem składowym tego systemu jest również praca inżynierska Pana Marcina Kubika [22], w której zawarto opis implementacji aplikacji monitorującej przeznaczonej dla platformy Android. Istotnym etapem tej pracy było również utworzenie zaproponowanego systemu monitorowania w środowisku testowym. Na podstawie danych pochodzących z kilkutygodniowego okresu testowego użytkowania systemu potwierdzono konieczność monitorowania zarówno urządzeń stacjonarnych, jak i mobilnych. Podczas testów wykorzystana została też wcześniej wspomniana aplikacja opracowana przez Pana Kubika.

Układ pracy jest następujący. Rozdział 2 zawiera opis oraz porównanie dostępnych na rynków systemów monitorowania. W rozdziale 3 przedstawiono problematykę monitorowania klienta statycznego oraz mobilnego. Ponadto po wykonaniu

analizy przedstawiono wymagania, jakie są stawiane przed systemem kompleksowego monitorowania przedsiębiorstwa. Rozdział 4 zawiera opis systemu Icinga, na bazie którego budowany jest projektowany system. W rozdziale 5 przedstawiono projekt systemu monitorowania oraz opis protokołu komunikacyjnego. Rozdział 6 zawiera opis wykonanej w ramach niniejszej pracy implementacji dodatku pozwalającego na przekazanie danych o stanie urządzenia pochodzących z monitorowanego urządzenia mobilnego do systemu Icinga. W rozdziale 7 znajduje się opis konfiguracji testowej wykonanego systemu, a także sprawozdanie z jego użytkowania. Rozdział 8 stanowi natomiast podsumowanie niniejszej pracy, a także wskazuje potencjalne możliwości rozwoju wykonanego systemu.

2. Dostępne systemy monitorujące

Na rynku dostępnych jest wiele bardzo różnych systemów monitorujących. Narzędzia z tej grupy możemy podzielić na dwie kategorie:

- Systemy dostępnościowe,
- Systemy analityczne.

Systemy monitorujące, w których główny nacisk położony jest na zapewnienie ciągłej dostępności monitorowanych usług, nazywane są systemami dostępnościowymi. Wspierają one administratora w codziennych zadaniach poprzez nieustanne monitorowanie aktualnego stanu sieci. Narzędzia te są wykorzystywane przede wszystkim do szybkiego powiadamiania oraz lokalizacji awarii.

Systemy analityczne, w kontekście monitorowania infrastruktury sieciowej, to systemy, które są nastawione na zbieranie i analizę danych o usługach i parametrach urządzeń. Tego typu systemy nie są zazwyczaj wykorzystywane do powiadamiania czy lokalizacji awarii. Ich zadaniem jest przede wszystkim gromadzenie danych dotyczących zużycia poszczególnych zasobów, czy też wskaźników jakości poszczególnych usług. Systemy te posiadają zazwyczaj bardzo rozbudowane narzędzia służące do generacji i analizy wykresów na podstawie zebranych wcześniej danych.

Posiadanie dwóch odrębnych systemów jest niewygodne, zwłaszcza przy monitorowaniu rozbudowanej infrastruktury. Producenci oprogramowania monitorującego wychodząc na przeciw użytkownikom udostępniają dodatkowe komponenty, które zmieniają klasyczny system dostępnościowy w hybrydowy. Pozwalają one na kompleksowe zarządzanie infrastrukturą sieciową. Dzięki zastosowaniu takiego systemu administrator uzyskuje jeden uniwersalny interfejs. Możliwy jest w nim zarówno pogląd bieżącego stan sieci oraz diagnoza awarii, jak i analiza danych historycznych.

Przechowywanie danych zgromadzonych podczas monitorowania może odbywać się na różne sposoby. Podstawową techniką przechowywania danych, w systemach monitorujących na początku były płaskie struktury plików. Okazało się jednak, że rozwiązanie to jest słabo skalowalne i utrudnia rozmieszczanie systemu na wielu urządzeniach. Ponadto sprawne zarządzanie zgromadzonymi danymi spoza systemu monitorującego wymaga dużego wkładu pracy własnej administratora. Rozpowszechniły się zatem techniki przechowywania zebranych danych w oparciu o bazy danych. Wykorzystuje się tu najczęściej bazy relacyjne i cykliczne¹.

Dane przechowywane w relacyjnych bazach danych zorganizowane są w postaci tabel, a powiązania pomiędzy danymi nazywane są relacjami. Taka organizacja bazy danych sprawia, że wraz z upływem czasu jej rozmiar rośnie. Powoduje to zwiększenie zajętości przestrzeni dyskowej, a także wpływa na czas wykonywania

---

¹ Istnieje kilka implementacji np. RRD — *Round Robin Database* [17] oraz Whisper [18]. Poszczególne implementacje mogą się znacząco różnić w implementacji oraz dostępnych funkcjonalnościach dodatkowych, jednak ogólna zasada działania jest taka sama.

operacji. Dane są przechowywane w bazie do czasu, gdy użytkownik jawnie je usunie. Pozwala to na przeglądanie dowolnie długiego okresu historii bez utraty dokładności, a także na dynamiczne zarządzanie czasem przechowywania danych. Ponadto możliwa jest w każdej chwili zmiana danych z dowolnego okresu. Narzędzia korzystające z tego typu baz muszą posiadać pewną politykę zarządzania zgromadzonymi danymi aby zapobiec nadmiernej zajętości dysku. Istotne jest jednak, że polityka ta jest uzależniona jedynie od aplikacji, a nie od samej bazy danych i może być zmieniana w dowolnym momencie.

Cykliczne bazy danych posiadają natomiast stały, definiowany podczas tworzenia rozmiar². Rozmiar ten określa liczbę porcji danych, jaka może być przechowywana w bazie. Jeśli rozmiar bazy przekroczy rozmiar zadany przy tworzeniu, wykonywana jest konsolidacja danych. Polega ona na wyliczeniu zadanych wartości w odpowiednich przedziałach i zachowaniu ich w pojedynczych rekordach, oraz usunięcie dokładnych danych. W bazach RRD możliwe są trzy typy konsolidacji danych: minimum, średnia oraz maksimum. Rozmiar bazy danych jest definiowany w chwili jej tworzenia i późniejsza jego modyfikacja nie jest już możliwa. Ponadto należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, iż dane są usuwane z bazy danych bez wiedzy użytkownika czy aplikacji, przez co taka baza danych nie może zostać użyta do dokładnej analizy danych historycznych. Istotną kwestią jest, że RRD nie pozwala na modyfikowanie danych historycznych, lecz jedynie tych pochodzących z bieżącego okna czasowego. Oznacza to na przykład brak możliwości importowania do takiej bazy danych historycznych. Istnieją jednak implementacje jak na przykład Whisper, które nie posiadają tego ograniczenia.

W dalszych punktach przedstawione zostały wybrane systemy monitorowania. Podstawowym kryterium wyboru opisywanych systemów była ich dostępność na licencji umożliwiającej przeglądanie oraz modyfikację w dowolny sposób jego kodu źródłowego. Ponadto zwrócono również uwagę na popularność systemów w środowisku administratorów, a także na dostępność dokumentacji. Na tej podstawie wybrano spośród systemów analitycznych system Cacti. Spośród systemów dostępnościowych wybrano natomiast systemy Nagios oraz Icinga.

2.1. System monitorowania Cacti

Cacti [3] jest systemem monitorującym, rozwijanym przez The Cacti Group Inc. i dystrybuowanym na licencji GPL³. System bazuje na oprogramowaniu RRDtool [17]. Jest to narzędzie, które pozwala na wykorzystanie cyklicznej bazy danych RRD do składowania pomiarów wartości w zadanym przedziale czasowym. Ponadto dostarcza ono funkcji do generacji wykresów w kilku formatach. Dokładny opis wszystkich możliwości RRDTool można znaleźć w [17]. Dzięki wykorzystaniu wspomnianego narzędzia system ma bardzo prostą budowę i składa się z następujących elementów:

- interfejsu użytkownika,
- dostawcy danych,

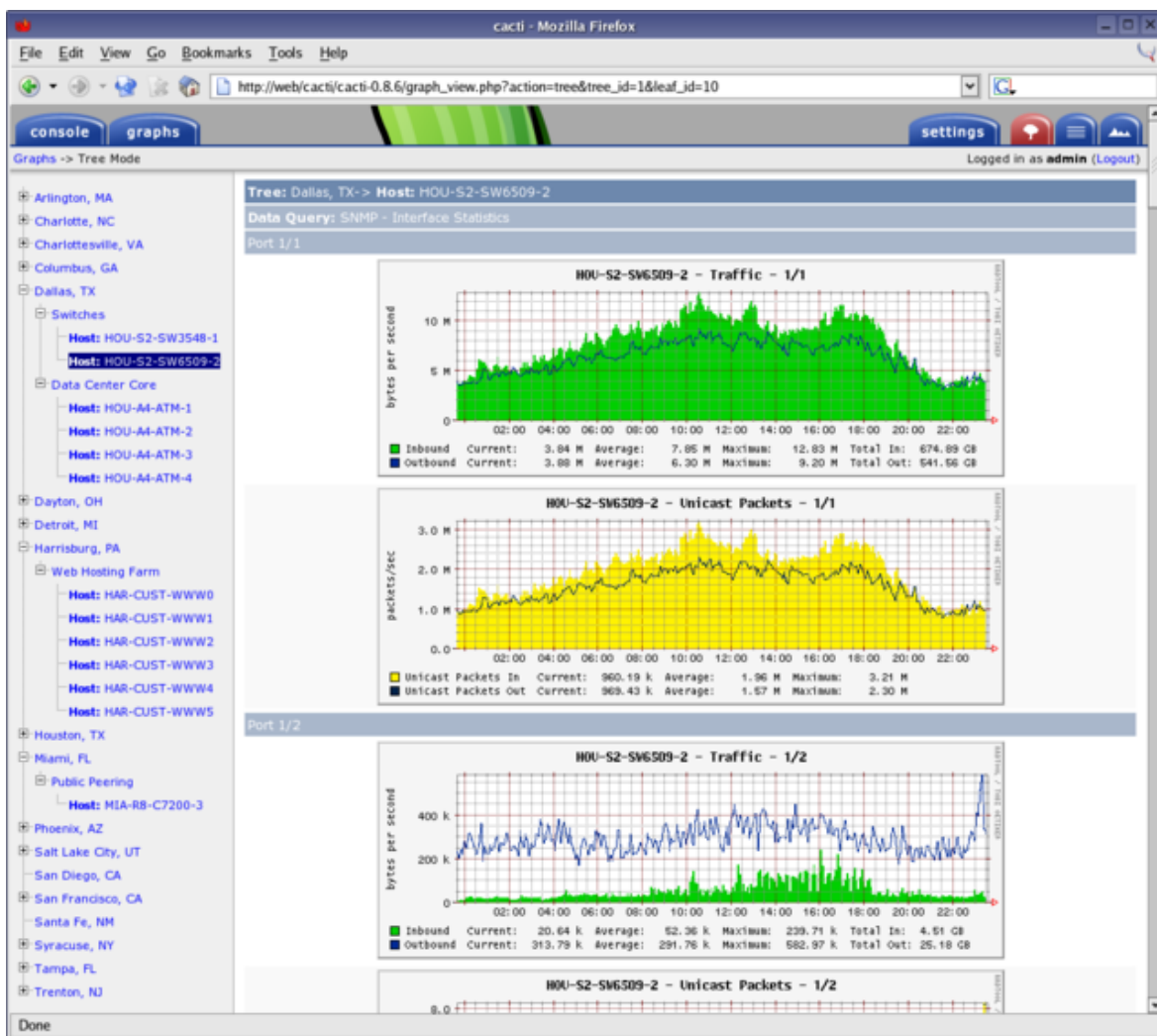
² Trwają obecnie prace nad nową implementacją cyklicznej bazy danych — Ceres [16], która znosi to ograniczenie. W chwili pisania tej pracy projekt nie był jednak w fazie rozwoju pozwalającej na jego wykorzystanie.

³ ang. *General Public License* - popularna licencja oprogramowania o otwartych źródłach. Treść licencji można znaleźć w [15].

— magazynu danych.

Magazyn danych, jest to po prostu cykliczna baza danych RRD obsługiwana przez program przy pomocy narzędzia RRDtool.

Rysunek 2.1. Interfejs użytkownika systemu Cacti.

Interfejs użytkownika został napisany w języku PHP. Do jego działania niezbędny jest serwer http, np. Apache. Rysunek 2.1 przedstawia przykładową podstronę systemu Cacti. Z poziomu interfejsu użytkownika możliwa jest graficzna konfiguracja całego systemu. Interfejs posiada klasyczną budowę. Składa się on z jednokolorowego paska menu, w którym zawarte są odnośniki do poszczególnych podstron, oraz z pulpitu, na którym wyświetlane są wybrane dane. Interfejs umożliwia graficzne przedstawienie wyników w postaci wykresów. Format wykresu może być definiowany bezpośrednio przez użytkownika lub można skorzystać z bogatej biblioteki gotowych szablonów. Dostęp do interfejsu zabezpieczony jest przez mechanizm uwierzytelnienia użytkownika systemu monitorującego. Możliwe jest definiowanie wielu użytkowników oraz ich uprawnienia. Każdy użytkownik ma możliwość definiowania własnego zestawu wykresów oraz pulpitu.

Dostawca danych to element systemu, który jest odpowiedzialny za faktyczne wykonywanie sprawdzeń (ang. *check*) aktualnej wielkości danego parametru i przekazywanie ich do narzędzia RRDTool. System umożliwia wybór jednego z dwóch dostawców danych. Pierwszym z nich jest *cmd.php*, który jest prostym skryptem napisanym w języku PHP. Umożliwia on monitorowanie aktywne urządzeń przy pomocy protokołu SNMP. Możliwe jest jedynie wykorzystanie prostego pobierania danych z użyciem tego protokołu. Mechanizm pułapek nie jest obsługiwany. Skrypt *cmd.php* przeznaczony jest do monitorowania jedynie niewielkich sieci. Ze względów wydajnościowych nie jest możliwe wykorzystanie go do monitorowania rozległej infrastruktury.

Drugim z możliwych dostawców danych jest narzędzie *Spine*, nazywane również: *Cactid*. Jest to program napisany w języku C, który uruchomiony jest jako serwis systemowy na urządzeniu monitorującym. Umożliwia on monitorowanie urządzeń zarówno poprzez protokół SNMP, jak i z wykorzystaniem innych metod. Możliwość dostarczenia własnych metod monitorowania opiera się na dostarczeniu skryptu lub pliku wykonywalnego, który będzie cyklicznie uruchamiany przez *Cactid*, a jego wyniki przekazywane w taki sam sposób, jak ze sprawdzeń opierających się na SNMP.

Żaden z dostawców danych nie umożliwia monitorowania danego urządzenia lub usługi w sposób pasywny. Cacti nie posiada również żadnego mechanizmu, który pozwoliłby na monitorowanie sieci w sposób rozproszony. Oznacza to, iż administrator musi zmienić konfigurację sieci tak, aby jeden serwer miał dostęp do każdego urządzenia, lub konfigurować i zarządzać osobną instancją w każdym segmencie. Jest to bardzo niewygodne i wręcz uniemożliwia monitorowanie rozległych sieci przy pomocy Cacti.

2.2. System monitorowania Nagios

Nagios [10] został opublikowany w 1999 roku na licencji GPL. System od niemal 15 lat jest ciągle rozwijany i udoskonalany zarówno przez autorów, jak i przez szeroką społeczność. W systemie Nagios najwyższym priorytetem jest kontrola bieżącej dostępności wszystkich monitorowanych usług. Organizacja systemu zakłada, iż w sieci znajdują się urządzenia (ang. *hosts*), które mogą świadczyć pewne usługi (ang. *services*)⁴. Każde urządzenie i usługa może znajdować się w jednym z trzech stanów logicznych:

OK usługa działa poprawnie,

WARNING monitorowane parametry przekroczyły stan ostrzegawczy,

CRITICAL parametry usługi przekroczyły stan krytyczny, usługa lub urządzenie nie funkcjonuje.

System posiada rozbudowane algorytmy określania stanu każdego urządzenia oraz usługi. Działanie usługi jest zawsze zależne od stanu urządzenia, na którym dana usługa jest świadczona. Ponadto użytkownik może definiować zależności pomiędzy urządzeniami, np. komunikacja z danym serwerem jest uzależniona od funkcjonowania routerów znajdujących się na trasie pakietów.

⁴ W nomenklaturze systemu Nagios usługą (ang. *service*) nazywana jest zarówno monitorowana usługa zewnętrzna jak np. DNS czy FTP lecz również dowolny parametr tego urządzenia jak zużycie procesora czy pamięci.

Określanie stanu usługi odbywa się przy pomocy zewnętrznych programów nazywanych wtyczkami (ang. *plugin*). W ramach projektu *Nagions Plugins* [9] dostępna jest bardzo duża liczba wtyczek, dzięki czemu system Nagios może monitorować w sposób aktywny wszystkie podstawowe usługi. Programy znajdujące się w zestawie pozwalają na badanie usług takich jak HTTP, POP3, SMTP czy FTP oraz pobierać dane o urządzeniu przy pomocy protokołu SNMP. Możliwe jest również napisanie własnych programów lub skryptów, które zostaną wykorzystane jako wtyczki. Konieczne jest jednak, aby programy te spełniały wymagania opisane w [12].

Monitorowanie aktywne usług odbywa się poprzez cykliczne wykonywanie, co zdefiniowany okres czasu wskazanej wtyczki. Wtyczka otrzymuje dla każdego urządzenia i usługi indywidualny zestaw parametrów wywołania, zdefiniowany przez administratora w plikach konfiguracyjnych systemu. Na podstawie parametrów wywołania oraz aktualnego stanu usługi program określa logiczny stan usługi i przekazuje go do systemu Nagios wraz z dodatkowym napisem opisującym stan danej usługi. Napis ten powinien mieć co najmniej jedną linię tekstu i nie więcej niż 8KB. Opis formatowania tego napisu został zawarty w [12].

Możliwe jest również monitorowanie usług w sposób pasywny. Odbywa się ono poprzez dostarczenie przez dowolny program zewnętrzny odpowiednio sformatowanych wyników do systemu monitorującego. Format tych danych jest spójny z formatem przekazywania danych z wtyczki, jednak został on wzbogacony o informacje o czasie wykonania sprawdzenia oraz dane pozwalające na określenie, której usługi i urządzenia dotyczy dane sprawdzenie. Dzięki udostępnieniu tej funkcjonalności system Nagios może korzystać na przykład z mechanizmu pułapek w protokole SNMP.

Monitorowanie parametrów urządzeń innych niż to, na którym uruchomiony jest system Nagios, wymaga użycia protokołu SNMP lub obecności na danym systemie odpowiedniego agenta. Wraz z systemem Nagios dostępnych jest wiele dodatków (ang. *addon*)⁵, które udostępniają takie agenty.

Monitorowanie aktywne tych parametrów może się odbyć na przykład przy pomocy dodatku NRPE (*Nagios Remote Plugin Executor*). Składa się on z dwóch części: agent oraz klient. Agent, jest to demon, który uruchomiony jest na zdalnym (ang. *remote*) urządzeniu i oczekuje na żądania od klientów. Klient, jest to natomiast program, który uruchamiany jest przez system Nagios jako wtyczka. W ramach swojego wykonania program ten komunikuje się ze wskazanym demonem i zleca mu wykonanie danej wtyczki. Istotne jest, że wtyczka, która ma być wykonana musi zostać wcześniej dostarczona przez administratora na urządzenie, na którym znajduje się demon. Wynik wykonania wtyczki na zdalnej maszynie zostanie przesłany do klienta, który przekaże dalej ten wynik do systemu Nagios.

Monitorowanie pasywne parametrów urządzenie zdalnego może się odbywać przy pomocy dowolnego programu uruchomionego na tym urządzeniu. Do przekazania wyników tego monitorowania do systemu monitorującego można natomiast użyć dodatku NSCA (*Nagios Service Check Acceptor*). Składa się on z dwóch części: serwera oraz klienta. Serwer uruchomiony jest na tym samym systemie, co Nagios i oczekuje na dane. Klient natomiast, uruchamiany jest przez dodatkowy

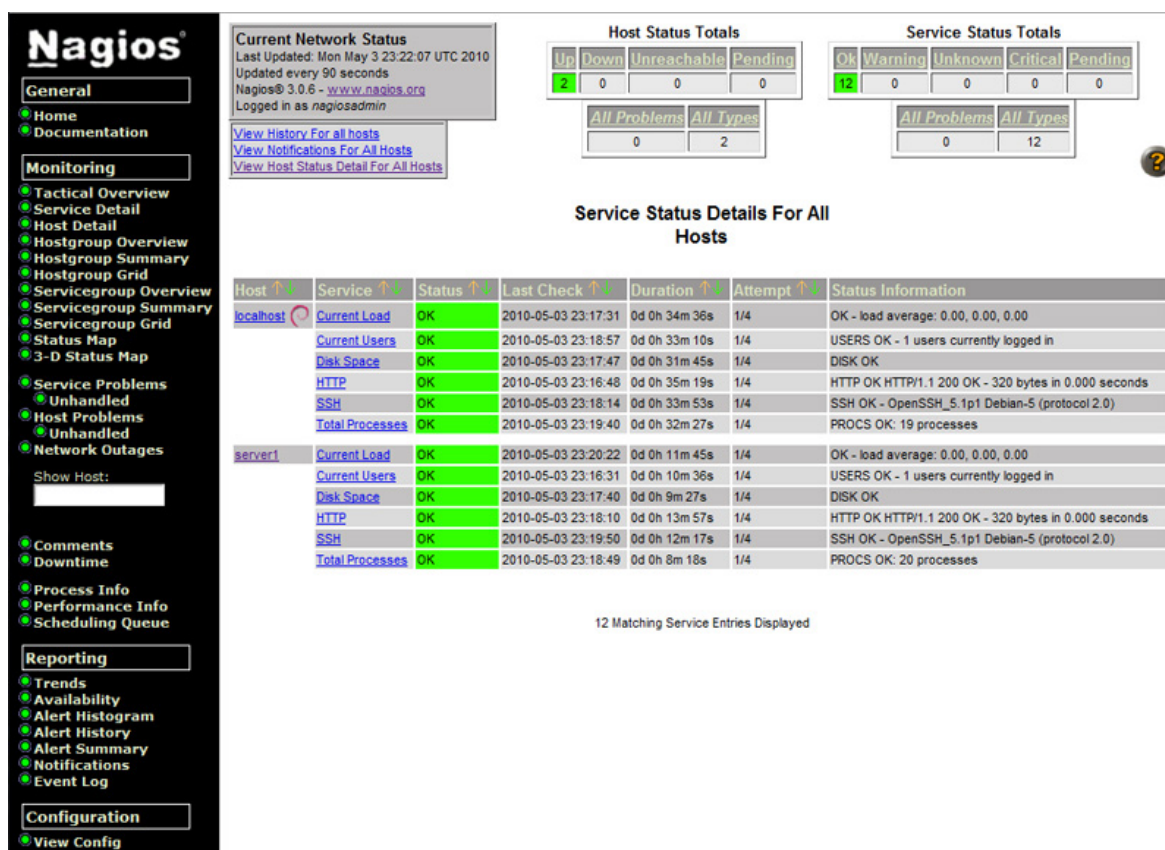
⁵ Należy zwrócić uwagę na różne znaczenie słów: "wtyczka"(ang. *plugin*) oraz "dodatek"(ang. *addon*)

mechanizm monitorujący na zdalnym urządzeniu w celu przekazania wyników pasywnego sprawdzenia do Nagios, kiedy jest to potrzebne. Szerokie omówienie dodatku NSCA zostało zawarte w 4.4.

System Nagios posiada rozbudowany system powiadamiania administratora o wystąpieniu awarii oraz o jej zakończeniu lub innych zdefiniowanych wydarzeniach systemowych. Możliwe jest powiadamianie zarówno poprzez email jak i sms. Ponadto możliwe jest automatyczne wykonywanie programów lub skryptów, jeśli wystąpiło jakieś zdarzenie. Podstawowa wersja systemu składa się z następujących elementów:

- interfejs graficzny,
- rdzeń monitorujący,

Rysunek 2.2. Interfejs użytkownika systemu Nagios.

Interfejs graficzny został napisany w języku C z wykorzystaniem technologii CGI⁶. Jego wygląd jest zgodny ze standardami z lat 90: klasyczna strona WWW bez dynamicznie zmieniającej się treści (patrz rys. 2.2). Dane odświeżane są na żądanie klienta lub co określony czas. Wykorzystana technologia zakłada przesyłanie

⁶ Common Gateway Interface – znormalizowany interfejs służący do komunikacji pomiędzy serwerem www, a zewnętrznymi programami. Interfejs ten jest wykorzystywany do generowania stron internetowych na żądanie klienta. Zewnętrzny program generuje stronę w języku HTML, a następnie serwer przesyła ją do klienta poprzez serwer http. Szczegółowy opis można znaleźć w [4]

za każdym razem całego dokumentu HTML do klienta, w związku z czym generowany jest nadmierny ruch sieciowy. Widok użytkownika składa się z kilku części. Po lewej stronie widoczne jest klasyczne menu, umożliwiające użytkownikowi wybór treści. Na górze strony natomiast znajduje się podsumowanie aktualnego stanu monitorowanych urządzeń i usług. Centralną część okna zajmuje pulpit, który prezentuje użytkownikowi treść wybraną wcześniej z menu. Interfejs użytkownika umożliwia podgląd aktualnego stanu usług oraz urządzeń. Informacja ta może być wyświetlana w formie listy zawierającej urządzenia i usługi lub w postaci mapy sieci, która pozwala na monitorowanie stanu urządzenia w korelacji z jego logicznym umieszczeniem w strukturze sieciowej. Możliwe jest również przeglądanie historii awarii oraz prostych wykresów stanu urządzenia lub usługi w zadanym przedziale czasu. Dostęp do interfejsu chroniony jest przy pomocy autoryzacji http. Możliwe jest definiowanie wielu użytkowników, jednak tylko z poziomu urządzenia, na którym uruchomiony jest system monitorujący. Należy zauważyć również, że wszyscy użytkownicy danego typu posiadają takie same uprawnienia. Nie ma możliwości dowolnej edycji uprawnień danej grupy czy też użytkownika.

Rdzeń monitorujący został zaimplementowany w języku C. Jest to centrum całego systemu, gdyż zajmuje się on przetwarzaniem wszystkich bieżących danych monitorowania, a następnie składowaniem ich w plikach. Ta część systemu jest odpowiedzialna za cykliczne uruchamianie wtyczek, a także przetwarzaniem zarówno wyników ich wykonania oraz wyników monitorowania pasywnego przekazanych do systemu. Dane o stanie sieci przechowywane są w plikach pamięci podręcznej systemu (ang. *cache*).

Sposób komunikacji pomiędzy rdzeniem monitorującym, a interfejsem użytkownika jest bardzo sztywny. Interfejs użytkownika uzyskuje dane o stanie sieci z plików pamięci podręcznej rdzenia monitorującego. Jeśli istnieje konieczność komunikacji w drugą stronę, na przykład ponieważ administrator chce zmienić jakieś parametry, konieczne jest wykorzystanie pliku komend zewnętrznych (ang. *external commands file*). Jest to potok nazwany, z którego dane pobiera rdzeń monitorujący i na ich podstawie podejmuje odpowiednie działania. Łatwo zauważyć, że metody komunikacji wymuszają funkcjonowanie zarówno interfejsu graficznego jak i rdzenia monitorującego na jednym urządzeniu. Oznacza to również, że nie jest możliwe wykorzystanie jednego interfejsu do wyświetlania danych z kilku równoprawnych instancji, lecz zawsze musi istnieć jedna instancja wyróżniona, która będzie agregowała wszystkie dane.

System posiada rozbudowane możliwości monitorowania rozproszonego. Niestety do wykonania znacznej części z tych konfiguracji potrzebne są elementy systemu, które są dystrybuowane na licencjach komercyjnych wymagających zakupu praw do korzystania z nich. Sztandarowym przykładem jest Nagios Fusion, komercyjna wersja interfejsu użytkownika. Zapewnia ona możliwość prezentacji w jednym interfejsie informacji pochodzących z wielu instancji systemu. Istnieją również darmowe dodatki czyli programy rozszerzające lub zmieniające funkcjonalność systemu Nagios. Przykładem takiego dodatku może być NDOUtils, który pozwala systemowi Nagios na wykorzystanie bazy danych MySQL zamiast płaskich struktur plikowych lub N2RRD, który gromadzi dane z systemu Nagios w bazie

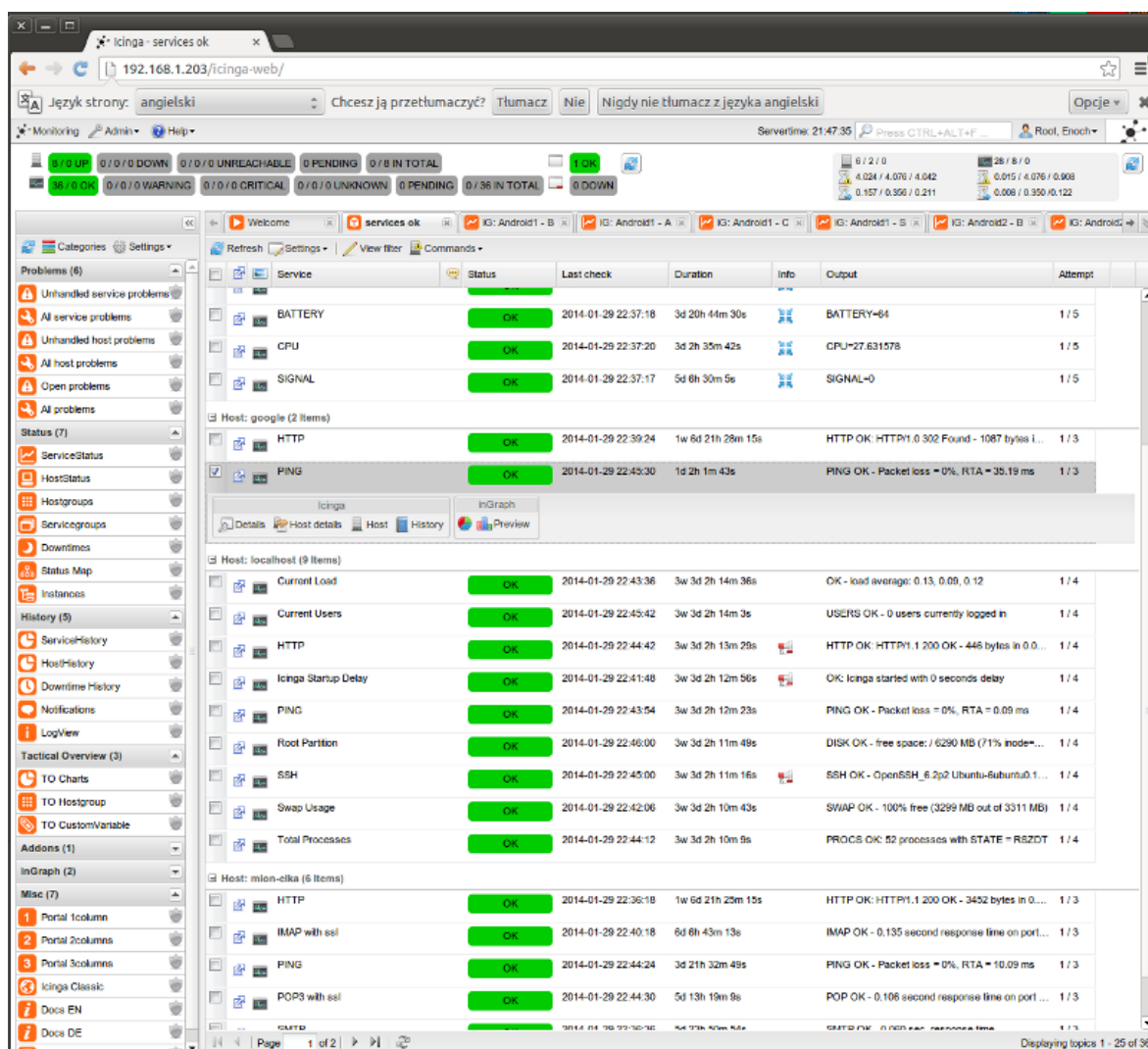

RRD. Możliwa jest również częściowa integracja systemu Nagios⁷ z dodatkami lub systemami, które pozwalają na wizualizacje zgromadzonych danych.

2.3. System monitorowania Icinga

System Icinga powstał w 2009 roku jako klon (ang. *fork*) systemu Nagios. System został wzbogacony o wiele nowych elementów, a także poprawiono wiele błędów obecnych w systemie Nagios. Dzięki zachowaniu wstecznej kompatybilności wszystkie wtyczki i dodatki systemu Nagios mogą być wykorzystane w systemie Icinga. Pozyskano dzięki temu bardzo dużą bazę wtyczek, co umożliwia monitorowanie tych samych usług i urządzeń co protoplasta. Podstawowe zasady funkcjonowania systemu są identyczne, jednak wprowadzono wiele ulepszeń i architektonicznych poprawek.

Rysunek 2.3. Interfejs użytkownika systemu Icinga.

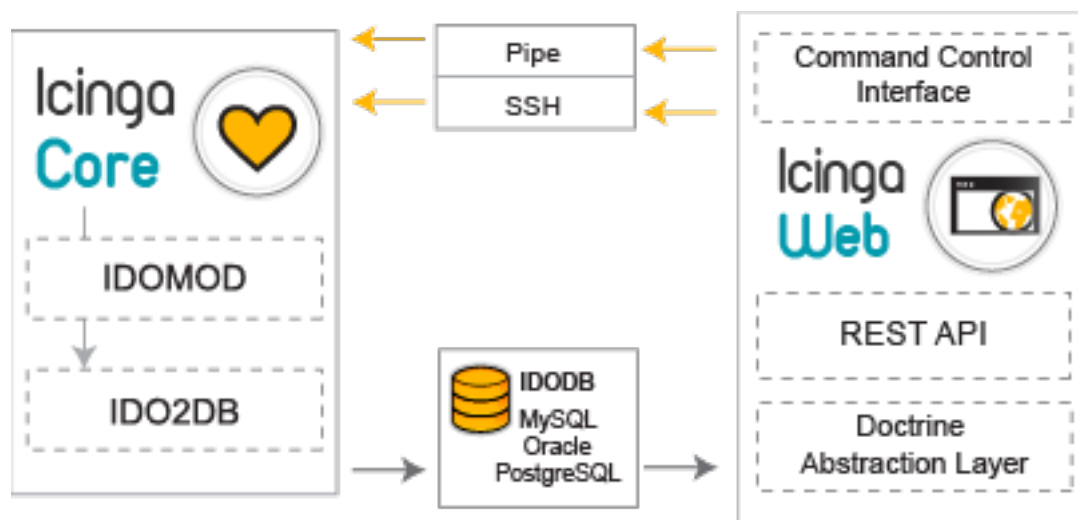

⁷ Szczegółowe informacje na temat rozszerzania funkcjonalności oraz samego systemu można znaleźć w [10].

System Icinga został wyposażony w zupełnie nowy interfejs graficzny⁸, który zaimplementowano w języku PHP przy użyciu szkieletu aplikacji agavi⁹. Jest on zatem oparty na technologii AJAX, dzięki której komunikacja z użytkownikiem nie opiera się na przesyłaniu całych stron w języku HTML, lecz na realizacji żądań generowanych poprzez język skryptowy wykonywany po stronie użytkownika. Dzięki zastosowaniu tej technologii proces wyświetlania strony zużywa mniejszą część pasma, a serwer został odciążony. Nowy interfejs użytkownika jest w pełni dynamiczny, składa się z rozszerzalnego menu po lewej stronie oraz pulpitów użytkownika w centralnej części (patrz rys. 2.3). Możliwe jest otwieranie wielu pulpitów oraz wyświetlanie poszczególnych informacji w osobnych oknach, które można swobodnie przemieszczać w obszarze strony. Przykładowy pulpit dostępny dla użytkownika został przedstawiony na rys. 2.3.

Znacznej zmianie uległ również model bezpieczeństwa. W nowym interfejsie graficznym każdy użytkownik posiada swój zestaw zdefiniowanych uprawnień. Oznacza to, można ograniczyć użytkownikowi dostęp do danych o konkretnej usłudze lub odmówić wykonywania niektórych czynności administracyjnych. Zarządzanie użytkownikami oraz ich uprawnieniami możliwe jest również z poziomu graficznego interfejsu użytkownika, co znacząco podnosi wygodę użytkowania systemu. Cechy te odróżniają system Icinga od systemu Nagios, w którym użytkownicy mogli być definiowani jedynie z poziomu systemu operacyjnego, na którym uruchomiony jest system monitorujący, a ich uprawnienia były jednakowe.

Rysunek 2.4. Architektura systemu Icinga.

Kolejną istotną różnicą jest zmiana sposobu komunikacji pomiędzy rdzeniem monitorującym a interfejsem użytkownika. W systemie Nagios komunikacja ta odbywała się poprzez pliki¹⁰, co uniemożliwiało wyodrębnienie interfejsu graficznego i umieszczenie go na oddzielnym urządzeniu. Icinga definiuje natomiast dodatkową

⁸ Skorzystanie z nowego interfejsu wymaga użycia modułu IDOUtils oraz bazy danych. Możliwe jest wykorzystanie również klasycznego interfejsu, który nie posiada takich wymagań.

⁹ *Agavi* – szkielet aplikacji języka PHP5 pozwalający na łatwą realizację funkcjonalności zgodnej z modelem programowym Model-Widok-Kontroler. Szerszy opis znajduje się na stronie domowej projektu: [1]

¹⁰ Właściwie poprzez potok nazwany i pliki.

warstwę abstrakcji, która pozwala nowemu interfejsowi użytkownika, na komunikację z rdzeniem monitorującym w sposób niezależny od fizycznej architektury systemu. Schemat komunikacji został przedstawiony na 2.4.

Można zauważyć, że interfejs graficzny w celu pobrania danych o stanie bieżącym systemu, nie komunikuje się bezpośrednio z rdzeniem lecz poprzez REST API¹¹. Na poziomie implementacji tego API poszczególne wywołania przekładane są na abstrakcyjny język bazodanowy, a następnie w zależności od typu wykorzystywanej bazy danych na właściwe pobrania danych z bazy. Wszystkie te operacje są dla interfejsu graficznego czy też innego użytkownika API zupełnie przezroczyste. Trwają obecnie prace nad modyfikacją API, która umożliwi również przesyłanie żądań do rdzenia monitorującego w ten sam wygodny sposób. Obecny stan pozwala na wysyłanie komend, które mają zostać wykonane poprzez *CCI Command Control Interface*. Implementacja tego interfejsu pozwala na ukrycie faktycznej metody komunikacji z rdzeniem monitorującym.

Zmiana sposobu komunikacji poszczególnych komponentów systemu, a co za tym idzie całej architektury pozwoliła na uzyskanie modularnej budowy systemu. Taka architektura pozwala na wydzielenie poszczególnych komponentów i umieszczenie ich na odrębnych maszynach. Ponadto warstwa abstrakcji zapewniana przez bazę danych i API pozwala na wyświetlanie przez jeden interfejs informacji zgromadzonych przez wiele instancji rdzenia. Jest bardzo istotne w przypadku rozległych sieci. Pozwala to na rozdzielenie obciążenia wynikającego z monitorowania na wiele serwerów, bez konieczności istnienia instancji nadrzędnej. System Icinga posiada również wiele innych konfiguracji rozproszonych, a także redundantnych. Należy również nadmienić, że wszystkie elementy systemu potrzebne do takich konfiguracji są darmowe.

W systemie Icinga dopracowano także możliwości współpracy z bazą danych. System ten pozwala na współpracę już nie tylko z bazą MySQL, lecz również z bazami PostgreSQL czy bazą danych firmy Oracle. Możliwość wykorzystania bazy danych Oracle jest bardzo istotna, jeśli dane dotyczące konfiguracji muszą być przechowywane przez bardzo długi czas, lub jeśli monitorowana infrastruktura jest bardzo rozbudowana.

Warto również wspomnieć o dostępnym dla systemu Icinga module raportowym opartym na serwerze JasperReports [7]. Pozwala to w bardzo łatwy sposób tworzyć wzory raportów, które następnie będą automatycznie generowane. Umożliwia to regularne i proste tworzenie dokumentacji niezbędnej dla zarządu przedsiębiorstwa.

2.4. Podsumowanie

Współczesne systemy monitoringu są bardzo bogato wyposażone i posiadają szereg zaawansowanych możliwości. Każdy z systemów oferuje unikalny zestaw rozwiązań, które z pewnością mogą zostać wykorzystane w wielu instytucjach. Porównując wszystkie omówione systemy, należy zwrócić szczególną uwagę na różnice w ich możliwych zastosowaniach docelowych.

Systemy takie jak Cacti zaliczane są do grupy systemów analitycznych. Ich celem jest zatem umożliwienie gromadzenia oraz analizy danych. Zbierane dane

¹¹ ang. *Representational state transfer* – lekka metoda przesyłania danych pomiędzy klientem a serwerem.

mają charakter zagregowany w zadanych przedziałach, na podstawie których prezentowane są użytkownikowi odpowiednie wykresy. Niestety ze względu na główny sposób gromadzenia danych - protokół SNMP, oraz ubogość innych metod, systemy te nie mogą być wzbogacone o funkcjonalność charakterystyczną dla systemów dostępnościowych.

Drugą grupę systemów stanowią natomiast systemy dostępnościowe, takie jak Nagios czy Icinga. Ich głównym celem jest monitorowanie bieżącego stanu infrastruktury i raportowanie użytkownikowi najświeższych informacji. Systemy te zostały również zaprojektowane w taki sposób, aby wspomagać administratora w lokalizacji awarii. Głównym typem danych, na których operują te systemy, jest stan urządzenia lub usługi. Zdefiniowanie odpowiednich poziomów kwantyzacji dla stanów pozwala na szybkie uzyskiwanie poglądowych informacji o stanie sieci. Podczas monitorowania gromadzone są również dane szczegółowe. Ich przetwarzaniem nie zajmują się już jednak same systemy monitorowania, lecz liczne dodatki do nich. Możliwe jest zatem rozbudowanie systemu tego typu o dodatkowe elementy, które pozwolą uzyskać system hybrydowy. System taki będzie mógł pełnić rolę zarówno systemu dostępnościowego, jak i analitycznego.

Wybierając system monitorujący należy zatem dokonać szczegółowej analizy wymagań stawianych systemowi. Szczegółowe porównanie wszystkich przedstawionych systemów monitorowania zawarto w tabeli 2.1.

Tablica 2.1: Porównanie systemów monitorowania.

Nazwa systemu	Cacti	Nagios	Icinga
Podgląd stanu bieżącego	Nie	Tak	Tak
Podgląd danych historycznych	Tak	Tak, przez dodatek	Tak, przez dodatek
Dane w formie wykresu	Tak	Tak, przez dodatek	Tak, przez dodatek
Przechowywanie danych w bazie cyklicznej	Tak	Tak, przez dodatek	Tak, przez dodatek
Przechowywanie danych w bazie relacyjnej	Nie	Tak, przez dodatek	Tak, przez dodatek
Powiadomienia o awarii	Nie	Tak, email lub telefon	Tak, email lub telefon
Wsparcie w lokalizacji awarii	Nie	Tak, poprzez mapę logiczną sieci	Tak, poprzez mapę logiczną sieci
Obsługa SNMP	Tak	Tak, przez wtyczkę	Tak, przez wtyczkę
Zbieranie danych spoza SNMP	Tak, niewielka liczba dostępnych metod	Tak, bogaty zestaw wtyczek	Tak, bogaty zestaw wtyczek
Kontynuacja na następnej stronie.			

Tablica 2.1 – Kontynuacja z poprzedniej strony.

Nazwa systemu	Cacti	Nagios	Icinga
Monitorowanie pasywne	Nie	Tak	Tak
Nowoczesny interfejs użytkownika	Nie	Nie	Tak, z wykorzystaniem technologii AJAX
Wielu użytkowników	Tak	Tak	Tak
Metoda uwierzytelnienia	Uwierzytelnienie wewnętrzne	Uwierzytelnienie http	Uwierzytelnienie wewnętrzne
Zarządzanie kontami użytkowników z interfejsu	Tak	Nie	Tak
Definiowanie uprawnień dla użytkowników	Tak, przez interfejs graficzny	Nie	Tak, przez interfejs graficzny
Modularność	Nie	Nie	Tak
Rozmieszczenie modułów na różnych urządzeniach fizycznych	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Tak
Możliwość monitorowania rozproszonego z instancją nadrzędną	Nie	Tak	Tak
Możliwość monitorowania rozproszonego bez instancji nadrzędnej	Nie	Tak, konieczny płatny dodatek	Tak
Generacja raportów	Nie	Nie	Tak, z wykorzystaniem JasperReports
Możliwość monitorowania urządzenia mobilnego	Nie	Nie	Nie
Dostępność	Darmowy	Częściowo darmowy, wiele płatnych elementów i funkcjonalności	Darmowy
Licencja	GPL v2	GPL v3 (tylko darmowe elementy)	GPL v2

Przedstawione systemy monitorujące w znacznym stopniu zaspokajają zapotrzebowanie rynku na systemy monitorowania. Pojawia się jednak pewna nisza związana z monitorowaniem urządzeń mobilnych. Zadanie to nie jest trywialne i wymaga obecności dodatkowych mechanizmów zarówno na urządzeniu mobilnym, jak i w innych elementach systemu. Żaden z analizowanych systemów nie posiadał w swej implementacji ani w oficjalnych repozytoriach z dodatkami oprogramowania, które pozwalałoby na monitorowanie parametrów urządzenia mobilnego.

3. Monitorowanie klienta mobilnego

Współczesne systemy posiadają bardzo rozbudowane możliwości monitorowania stanu infrastruktury złożonej z urządzeń sieciowych, stacji roboczych i serwerów. Nowoczesne firmy posiadają jednak coraz większe ilości sprzętu przenośnego, który również należy monitorować. Wzrost liczby urządzeń mobilnych obecnych w infrastrukturach firm wynika nie tylko z zakupów lecz także z popularyzacji podejścia BYOD czyli przynieś swoje własne urządzenie (ang. *Bring Your Own Device*). W firmach, które stosują to podejście pracownicy upoważnieni są do przynoszenia do pracy swoich prywatnych urządzeń, takich jak tablety, telefony czy laptopy. Urządzenia te uzyskują dostęp do wielu chronionych zasobów firmowych przez co konieczne jest zapewnienie w organizacji odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa. Wraz z popularyzacją rozwiązań chmurowych pozwalających na realizację idei IaaS (Infrastructure as a Service) możliwa jest tania i wydajna wirtualizacja nie tylko serwerów usługowych ale coraz częściej również stacji klienckich czy całych aplikacji. Użytkownik może dzięki temu pracować w tym samym środowisku, niezależnie od urządzenia, które aktualnie wykorzystuje. Zwiększa to elastyczność pracy, jednak niesie również za sobą potrzebę monitorowania urządzeń mobilnych. W przypadku urządzeń firmowych, pozwoli to na skorelowanie awarii występujących na urządzeniach mobilnych, z tymi, które występują na urządzeniach stacjonarnych, które są wykorzystywane do wirtualizacji. W przypadku osób prywatnych monitoring urządzeń mobilnych może służyć wykrywaniu zachowań potencjalnie niebezpiecznych lub kontroli rodzicielskiej. W tym rozdziale przedstawiono charakterystykę monitorowania klasycznej infrastruktury oraz takiej, w której znajdują się urządzenia mobilne. Ponieważ zagadnienie monitorowania tych ostatnich jest rozwijane od niedawna, konieczna jest również definicja wymagań stawianych tego typu systemem.

3.1. Monitorowanie rozproszone klientów statycznych

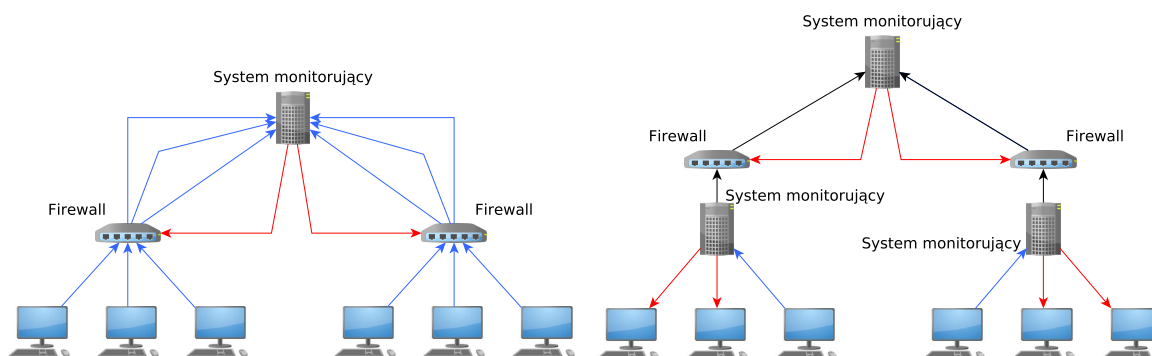
Poprzez klienta statycznego rozumiemy wszelkie urządzenia wchodzące w skład infrastruktury IT przedsiębiorstwa, które pracują nieprzerwanie lub w dobrze określonych przedziałach czasowych i posiadają dobrze zdefiniowaną hierarchię. Wzajemne relacje pomiędzy tymi urządzeniami wynikają w dużej mierze ze struktury sieci, lecz mogą wynikać także z roli, jaką odgrywają w danej organizacji. Przykładem klienta statycznego mogą zarówno serwery oraz stacje robocze, jak i routery lub urządzenia montażowe przy taśmie produkcyjnej. Dzięki monitorowaniu wszystkich urządzeń w danej sieci systemy monitorujące są w stanie wspierać administratora, wskazując z bardzo dużym prawdopodobieństwem miejsce wystąpienia awarii.

Sieć w dużej firmie rzadko stanowi jedną całość. Zazwyczaj są to segmenty sieci VLAN oddzielone zaporami lub w ogóle wydzielone fizycznie sieci LAN. Taka separacja urządzeń pozwala na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa, lecz jednocześnie utrudnia monitorowanie całej infrastruktury. W celu umożliwienia monitorowania całej sieci firmowej wykorzystuje się monitorowanie rozproszone. Można wyróżnić dwie podstawowe konfiguracje monitorowania rozproszonego (patrz rys. 3.1):

Monitorowanie pasywne — istnieje jedna, centralna instancja jądra monitorującego, do którego przesyłane są wyniki sprawdzeń poszczególnych usług. Każde urządzenie samo monitoruje swoje usługi i zgłasza rezultaty.

Wieloinstancyjny system monitorujący — istnieje wiele instancji jądra monitorującego. Typowo, każda wydzielona część sieci posiada swoją instancję. Każda instancja może posiadać zarówno usługi monitorowane aktywnie, jak i pasywnie. Wyniki sprawdzeń przesyłane są następnie do jednej wybranej instancji, która gromadzi wszystkie dane.

Rysunek 3.1. Monitoring pasywny (schemat po lewej) oraz rozproszony (schemat po prawej). Kolor czerwony — monitorowanie aktywne, niebieski — monitorowanie pasywne, czarny — komunikacja wewnętrzna systemu.

Użycie monitorowania pasywnego dla wszystkich usług jest bardzo niewygodne i jednocześnie utrudnia konfigurację, a także pozbawia administratora możliwości używania niektórych mechanizmów dostępnych wyłącznie dla urządzeń monitorowanych aktywnie. Przykładem takiego mechanizmu może być adaptacyjna częstotliwość wykonywania pomiarów w zależności od zmienności stanu urządzenia. Ponadto wyniki sprawdzeń pasywnych typowo nie są buforowane, lecz wysyłane od razu po ich uzyskaniu. Oznacza to, że jeśli pojawi się chwilowy brak połączenia z serwerem, to dane pomiarów zostaną utracone. W przypadku, gdy jedynym celem systemu jest monitorowanie dostępności danej usługi zewnętrznej serwera, a nie jego parametrów wewnętrznych, jest to jednak błąd pomijalny. Błąd ten staje się jednak istotny, gdy jednym z zadań systemu jest gromadzenie i analiza danych historycznych.

Wieloinstancyjny system monitorujący wymaga zdecydowanie więcej zasobów, jednak pozwala na osiągnięcie znacznie wygodniejszego i bardziej niezawodnego systemu. Ponadto dzięki takiej konfiguracji nie ma potrzeby ingerencji w monitorowane serwery, co redukuje ich obciążenie, a także zwiększa bezpieczeństwo. Warto również wspomnieć, że na przykład system Icinga daje możliwość integracji wielu

instancji rdzenia monitorującego przy pomocy wspólnej bazy danych. Dzięki temu administrator danej sieci ma możliwość monitorowania i konfigurowania wielu instancji przy pomocy wspólnego interfejsu. Niestety w systemie Nagios rozwiązanie to zaliczane jest do części korporacyjnej tego systemu, przez co posiada zamknięte źródła i jego wykorzystanie wymaga zakupu licencji. Rozwiązania oparte na istnieniu jednej centralnej instancji rdzenia systemu monitorującego są zazwyczaj darmowe. Wymagają one dodatkowej instancji, zajmującej się agregacją danych co powoduje zwiększenie zużycia zasobów. Należy również zwrócić uwagę, iż niektóre systemy jak Cacti nie posiadają w ogóle możliwości rozproszonego monitorowania.

3.2. Monitorowanie rozproszone klientów mobilnych

Rosnąca w ostatnich latach popularność technologii mobilnych przyczyniła się do pojawienia się w firmach bardzo dużej liczby urządzeń mobilnych, które wymagają zarządzania i monitorowania. Urządzenia mobilne są używane bardzo często przez przedstawicieli handlowych oraz menadżerów w celu wykonywania pracy poza obszarem firmy. Ponadto coraz więcej firm świadczących zaawansowane technicznie usługi wyposaża swoich pracowników w bardzo drogi sprzęt, który wymaga ciągłego monitorowania. Duże korporacje coraz częściej decydują się również na wyposażenie swoich pracowników w smartfony lub tablety, które mają ułatwić współpracę z firmą w trakcie podróży służbowych czy spotkań z klientami.

Klient mobilny posiada szereg cech, które znacząco odróżniają go od klientów statycznych. Przede wszystkim należy zauważyć, że urządzenia o których mowa, bardzo często pracują poza obszarem firmy. Wynika z tego, że nie zawsze możliwe jest utrzymywanie takich urządzeń w wirtualnej sieci prywatnej, gdyż urządzenie może znaleźć się w obszarze, gdzie nie ma dostępu do Internetu. Ponadto nie zawsze konieczne jest, aby urządzenia mobilne pracowały podłączone do sieci firmowej. Użytkownicy często wymagają jedynie dostępu do internetu i innych funkcji tego urządzenia. Warto więc zauważyć, że urządzenia te są często narażone na dostęp do sieci o bardzo niskim poziomie zaufania i wielu zagrożeniach. Oznacza to w szczególności, iż urządzenie mobilne zazwyczaj posiada zmienny adres IP, który rzadko jest adresem globalnym. Również struktura sieci, z której korzystają klienci mobilne jest dynamiczna i znajduje się poza obszarem monitorowania administratorów danego przedsiębiorstwa. Znacząca większość klientów mobilnych dzięki kontaktom z siecią pozafirmową posiada, w przeciwieństwie do klientów statycznych, możliwość synchronizacji swojego czasu czy to z serwerami czasu światowego, czy też z sieci GSM. Znaczne rozsynchronizowanie zegarów urządzenia mobilnego z urządzeniami w firmie prowadzić może do istotnych problemów funkcjonalnych (np. brak możliwości uwierzytelnienia, trudność w śledzeniu kolejności zdarzeń).

Należy również zwrócić uwagę na duże rozproszenie klientów mobilnych. W przeciwieństwie do klientów statycznych, którzy zazwyczaj pracują w pewnych grupach lub fragmentach sieci, klienci mobilne są zazwyczaj rozpatrywane pojedynczo. Większość klientów mobilnych operuje w pełni samodzielnie, zatem liczebność grupy klientów wynosi 1. W przeciwieństwie do klientów statycznych, gdzie grup koniecznych do wydzielenia było zazwyczaj kilka lub kilkanaście, w przypadku klientów mobilnych takich grup może być kilkaset lub nawet kilka tysięcy. Warto również dostrzec różnice w sposobie zasilania. Klienci mobilne zazwyczaj posiadają

własne zasilanie, przez co każda wykonywana na nim operacja nie tylko spowalnia jego działanie, lecz również zmniejsza jego czas pracy pomiędzy ładowaniami. Przenośność klienta mobilnego zmienia również jego stopień bezpieczeństwa. Urządzenia mobilne stosunkowo często są gubione lub kradzione. W związku z możliwością utraty urządzenia nie powinno się na nim przechowywać tajnych danych, dzięki którym można by skompromitować cały system z którego korzysta klient.

Klient mobilny znacznie różni się swoją charakterystyką od klienta statycznego. Różni się również rodzaj monitorowanych usług. W przypadku klientów statycznych znaczna część wysiłków jest ukierunkowana na pomiar usług świadczonych przez dany system na rzecz innych systemów lub systemów świadczących określone usługi dla systemu klienckiego (pomiar jakości usługi z punktu widzenia urządzenia klienckiego). Natomiast w przypadku klientów mobilnych istotniejsze wydaje się być monitorowanie parametrów wewnętrznych danego klienta.

3.3. Wymagania dla systemu monitorowania

Klient mobilny posiada zdecydowanie odmienną charakterystykę niż klient statyczny. Dokonano zatem analizy, jakie wymagania należy spełnić, aby dostarczyć system, który sprosta oczekiwaniom administratorów urządzeń mobilnych i statycznych.

Odbiorcą systemu mają być duże firmy i korporacje, które posiadają bardzo rozbudowaną sieć wewnątrz firmy, a ponadto udostępniają swoim pracownikom urządzenia mobilne różnej klasy. Wśród tych urządzeń znajdują się przede wszystkim telefony oraz tablety z systemem operacyjnym Android lub Windows Phone. Ponadto firma posiada także liczne laptopy wyposażone w system Windows lub Linux. Konieczne jest zatem, aby system pozwalał na monitorowanie każdej ze wspomnianych platform. Duże firmy oraz korporacje zazwyczaj posiadają już oprogramowanie służące do monitorowania swojej infrastruktury sieciowej. Aby umożliwić administratorom łatwe zarządzanie oraz monitorowanie zarówno klientami mobilnymi, jak i statycznymi należy zapewnić integrację systemów monitorowania obu kategorii klientów. Dane odczytywane na urządzeniu mobilnym mogą zawierać dane prywatne pracownika ale i tajemnice handlowe firmy. Oba te rodzaje danych należą do kategorii poufnych i powinny być należycie chronione. Ponieważ urządzenie mobilne będzie pracowało często poza siecią firmową, podczas tworzenia systemu należy zwrócić szczególną uwagę na kwestię bezpieczeństwa przesyłanych danych. Ponieważ system musi przysyłać dane poprzez sieć publiczną, konieczne jest zapewnienie odporności systemu na ataki zewnętrzne oraz na próby przekazywania sfałszowanych danych do systemu. Wszystkie wymagania stawiane omawianemu systemowi zostały zebrane w tabeli 3.1.

Tablica 3.1: Wymagania dla systemu monitorowania klienta mobilnego.

Kod	Nazwa	Opis
W1	Spójność danych	System musi zapewnić, że dane z wykonanych pomiarów nie zostaną utracone, nawet w przypadku ograniczonej łączności. System musi zapewniać spójność danych pomiędzy serwerem, a klientem mobilnym.
W2	Integralności	System musi zapewnić, że wpisy dziennika dostarczone do serwera nie zostały w żaden sposób zmodyfikowane lub dodane.
W3	Autentyczność	System musi zapewnić, że odebrane dane pochodzą od uprawnionego klienta.
W4	Poufność	System musi zapewniać poufność danych przesyłanych od klienta poprzez szyfrowanie.
W5	Dodawanie algorytmów	System musi być niezależny od algorytmu kryptograficznego stosowanego podczas przesyłania danych. Ponadto system musi umożliwiać dodawanie w prosty sposób nowych algorytmów kryptograficznych.
W6	Uwierzytelnienie klienta	System musi zapewnić możliwość uwierzytelnienia klienta.
W7	Wymienne algorytmy uwierzytelnienia klienta	System musi być niezależny od algorytmu uwierzytelnienia klienta. Ponadto system musi umożliwiać dodanie w prosty sposób nowych algorytmów uwierzytelnienia klienta.
W8	Uwierzytelnienie serwera	System musi zapewniać, iż wpisy dziennika zostaną przesłane tylko do wyznaczonego, uprawnionego serwera.
W9	Odporność na zgubienie urządzenia	System musi być odporny na zgubienie urządzenia. Oznacza to, iż zgubienie urządzenia nie może powodować kompromitacji całego systemu.
W10	Dostarczanie w wiele miejsc	System musi umożliwiać przekazywanie danych do wielu podsystemów monitorujących (np. jednocześnie do systemu monitorującego i bazy danych stanowiącej kopię zapasową odebieranych danych), bez konieczności ich retransmisji z klienta mobilnego.
W11	Reguły definiowane dla każdego klienta	System musi umożliwiać definiowanie reguł dotyczących miejsc przeznaczenia dla każdego klienta indywidualnie.
Kontynuacja na następnej stronie.		

Tablica 3.1 – Kontynuacja z poprzedniej strony.

Kod	Nazwa	Opis
W12	Oszczędność pasma	System powinien minimalizować ilość przesyłanych danych. Ponadto powinien skrócić do minimum czas oczekiwania na potwierdzenie przetworzenia przesłanych danych.
W13	Integracja z istniejącymi systemami	System monitoringu klienta mobilnego musi mieć możliwość integracji i współpracy z istniejącymi systemami monitorowania klienta statycznego.
W14	Analiza danych bieżących	System musi umożliwiać prezentację oraz analizę danych bieżących, a także posiadać możliwość reagowania na wystąpienie zdefiniowanych przez użytkownika zdarzeń.
W15	Analiza danych historycznych	System musi umożliwiać analizę zadanych danych historycznych, włączając w to ich graficzną reprezentację.
W16	Kontrola danych wejściowych	System musi prowadzić kontrolę danych wejściowych od klientów. Konieczne jest, aby system umożliwiał definiowanie, jakie dane mogą być dostarczane przez jakich klientów.
W17	Łatwość dodawania nowych sprawdzeń	System musi umożliwiać dodawanie w łatwy sposób możliwości monitorowania nowych usług i parametrów.
W18	Klient dla platformy Android	System musi udostępniać klienta pozwalającego na monitorowanie urządzeń opartych na platformie Android.
W19	Klient dla platformy Windows Phone	System musi udostępniać klienta pozwalającego na monitorowanie urządzeń opartych na platformie Windows Phone.
W20	Klient dla platformy Windows 8	System musi udostępniać klienta pozwalającego na monitorowanie urządzeń opartych na platformie Windows 8.
W21	Klient dla platformy Linux	System musi udostępniać klienta pozwalającego na monitorowanie urządzeń opartych na platformie Linux.

3.4. Podstawowe decyzje projektowe

Przedstawione wymagania pozwalają na opracowanie systemu, który zaspokoi potrzebę monitorowania klienta mobilnego. System monitorujący stanowi duży zestaw programów wykonujących się na różnych urządzeniach i w różnych kontekstach. Zaprojektowanie i implementacja od podstaw systemu monitorującego, który spełniłby wszystkie przedstawione wymagania wykracza daleko poza ograniczenia czasowe pracy inżynierskiej. Ponadto dobre praktyki programistyczne

nakazują możliwie szerokie wykorzystanie gotowych programów. Należy również pamiętać, iż każdy program wymaga testowania i późniejszego utrzymania jego kodu. Wykorzystanie gotowego systemu pozwala na uzyskanie niskim nakładem czasu systemu, który został już dokładnie przetestowany, a utrzymanie jego kodu zapewniane jest poprzez osoby zewnętrzne. W związku z powyższym w niniejszej pracy podjęto decyzję, aby budowany system monitoringu klienta mobilnego oparty był na jednym z dostępnych darmowych systemów monitorowania.

Na podstawie analizy systemów monitorujących dostępnych na rynku, dokonanej w 2, został wybrany system monitorujący Icinga. Wybór ten podyktowany jest wieloma zaletami tego systemu. Przede wszystkim należy zauważyć przemyślaną architekturę. System ten posiada budowę modułową, dzięki czemu możliwe jest instalowanie jego komponentów na wielu fizycznych urządzeniach, co umożliwia lepsze zarządzanie obciążeniem serwerów. Ponadto posiada on bogaty zestaw wtyczek przeznaczonych do monitorowania wielu popularnych urządzeń i usług. Umożliwia to wzrost przepustowości całego systemu, a zatem pozwala na monitorowanie bardziej rozbudowanej sieci i infrastruktury w sposób rozproszony. System ten umożliwia zarówno monitorowanie pasywne, jak i wieloinstancyjne. Należy również wyróżnić system Icinga, gdyż jako jedyny udostępnia on w sposób darmowy możliwość wspólnego zarządzania i podglądu wieloinstancyjnego systemu monitorującego. Nowoczesny i dynamiczny interfejs użytkownika dostarczany przez ten system może być w łatwy sposób rozszerzany o dodatkowe funkcjonalności. Na szczególne uznanie zasługuje również rozbudowana i na bieżąco aktualizowana dokumentacja projektu. Najważniejszą z zalet jest jednak popularność tego systemu wśród administratorów. Dowodem popularności i wiarygodności systemu Icinga może być jego zastosowanie w ośrodku badań Europejskiej Organizacji Badań Jądrowych CERN [19].

Rdzeń monitorujący systemu Icinga jest przeznaczony dla systemu Linux, jednak możliwe jest uruchomienie go na większości systemów z rodziny Unix. W związku z powyższym wszelkie rozwiązania zaimplementowane w ramach tej pracy są przeznaczone dla tych samych systemów co rdzeń monitorujący systemu Icinga.

Przedstawione wymagania powodują konieczność dokładniejszego zapoznania się z architekturą systemu Icinga oraz możliwościami dedykowanych dla niego dodatków. Już na wstępnym etapie projektu można określić, że większość wymagań może zostać spełniona poprzez wykorzystanie odpowiedniej konfiguracji systemu monitorującego. Wysokie wymagania w kwestii bezpieczeństwa oraz zachowania spójności danych powodują jednak, że konieczna jest dokładna analiza systemu oraz dodatków w celu podjęcia decyzji o wykorzystaniu do komunikacji z klientem mobilnym gotowego dodatku do systemu Icinga lub zaprojektowaniu i zaimplementowaniu nowego rozwiązania.

Wstępna analiza wymagań wykazała konieczność implementacji aplikacji mobilnej pozwalającej na monitorowanie danego urządzenia i przysyłanie rezultatów do rdzenia monitorującego. Taka aplikacja przeznaczona dla platformy Android została wykonana przez Pana Marcina Kubika w [22].

4. System monitorowania Icinga

W rozdziale 2 została przeprowadzona analiza dostępnych na rynku systemów monitorowania. Na jej podstawie dokonano wyboru systemu Icinga jako podstawy do budowy systemu uwzględniającego wymagania dotyczące klienta mobilnego. System monitorujący jest bytem złożonym. Można w nim wyróżnić część podstawową, która stanowi szkielet i pozwala na funkcjonowanie głównych mechanizmów. Ponadto, w celu umożliwienia dostosowania systemu do indywidualnych potrzeb, opracowany został szereg dodatków, czyli narzędzi pozwalających na rozszerzanie funkcjonalności systemu. Mnogość dostępnych elementów przekłada się również na duży zbiór dostępnych konfiguracji. Rozdział ten zawiera opis podstawowych elementów systemu Icinga oraz wybranego podzbioru dodatków, które są istotne w kontekście tej pracy. Zawarto tutaj również opis kilku wybranych konfiguracji, które potwierdzają elastyczność wybranego systemu monitorowania.

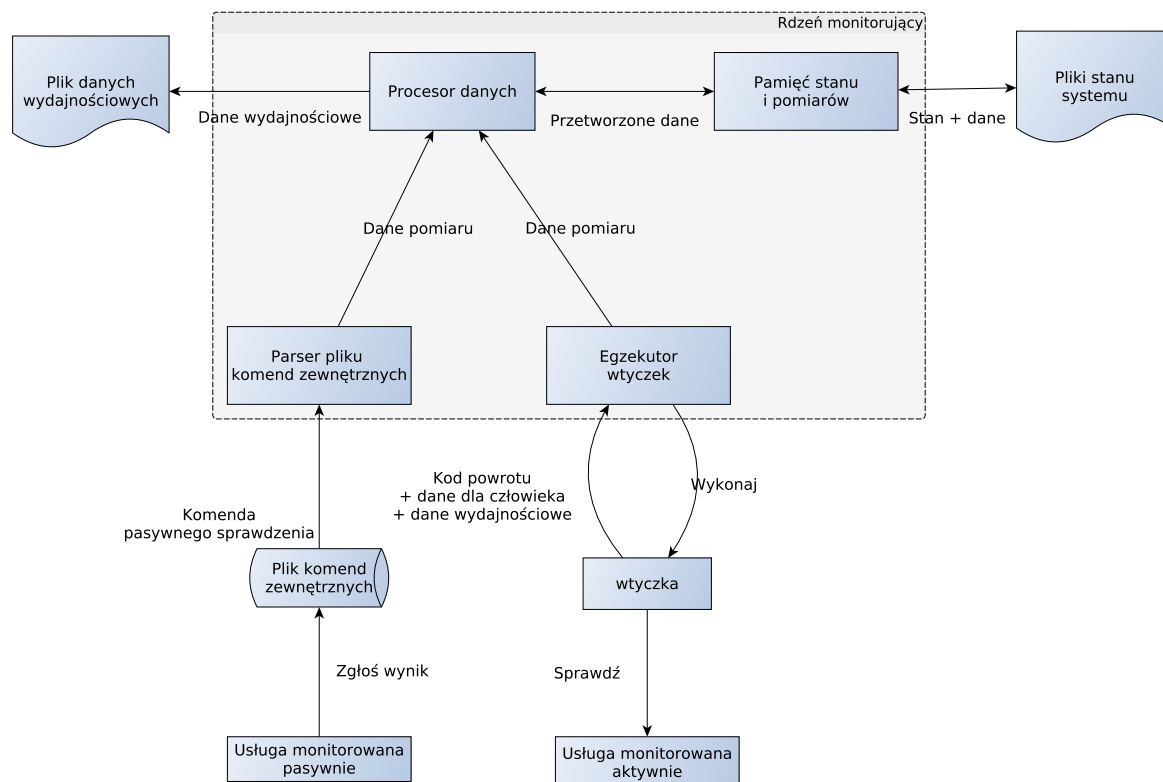
4.1. Opis systemu

Podstawowym elementem systemu monitorowania Icinga jest rdzeń monitorujący. Jego architektura została przedstawiona na rys. 4.1. Jest to centralne miejsce w którym wykonuje się przetwarzanie danych o urządzeniach i usługach. Dane, które mają być przetworzone mogą zostać dostarczone na dwa sposoby.

Podstawowy sposób dostarczania danych do przetworzenia opiera się na monitorowaniu aktywnym. W systemie Icinga monitorowanie aktywne odbywa się poprzez uruchamianie w określonych odstępach czasowych komend zdefiniowanych przez użytkownika w pliku konfiguracyjnym. Standardowa komenda sprowadza się do uruchomienia wybranego przez administratora programu z odpowiednimi parametrami. W ramach wykonania komendy uruchomiony może zostać dowolny program lub skrypt. Aby jednak zapewnić poprawne funkcjonowanie całego systemu, niezbędne jest napisanie programu w zgodności z regułami opisanymi w [12]. Reguły te definiują jakie dane i w jaki sposób powinny być przekazane z programu (wtyczki) do rdzenia systemu monitorującego. Pierwszym elementem przekazu danych jest zwrócenie przez wtyczkę odpowiedniego kodu zakończenia programu. Poszczególne wartości zwrócone mają następujące znaczenie dla rdzenia monitorującego:

- 0** OK, wtyczka mogła wykonać sprawdzenie i usługa lub urządzenie jest w stanie OK
- 1** WARNING, wtyczka mogła wykonać sprawdzenie ale parametry urządzenia lub usługi przekraczają poziom ostrzegawczy.
- 2** CRITICAL, wtyczka mogła wykonać sprawdzenia ale parametry urządzenia lub usługi przekraczają poziom krytyczny.
- 3** UNKNOWN, wtyczka nie była w stanie wykonać sprawdzenia ze względu na dostarczenie nie prawidłowych parametrów wywołania lub niskopoziomowego błędu systemu.

Rysunek 4.1. Schemat architektury rdzenia monitorującego systemu Icinga.

Każda wtyczka poza numerycznym kodem wyjścia z programu, może przekazać do rdzenia monitorującego dane w postaci tekstowej. Dane te powinny być wypisane na standardowe wyjście wtyczki. Składają się one z dwóch części. Część przed znakiem `|` stanowi czytelny dla człowieka opis stanu parametru badanego przez wtyczkę. Część znajdująca się po tym znaku to tak zwane dane wydajnościowe. Powinny być one przekazane w formacie `klucz=wartość` gdyż są przeznaczona do dalszej obróbki przez program.

Drugą dostępną metodą dostarczenia danych w celu przetworzenia ich przez rdzeń monitorujący jest plik komend zewnętrznych. Pozwala on na monitorowanie usług w sposób pasywny. Nie jest to tak właściwie plik lecz potok nazwany. W rdzeniu monitorującym obecny jest element, który odpowiedzialny jest za czytanie danych z potoku. Do potoku mogą być zapisywane dowolne spośród komend przedstawionych w [11, 412-436]. Rdzeń monitorujący po przeczytaniu każdej komendy wykona akcję z nią powiązaną. Szczególnym przypadkiem komendy jest żądanie przetworzenia pasywnego sprawdzenia danej usługi lub urządzenia. Dokładny format tej komendy został opisany w [11, 296-299]. Należy zwrócić uwagę na dodatkowe w stosunku do sprawdzenia aktywnego pola. Pierwsze z pól to stempel czasu, kiedy zostało wykonane dane sprawdzenie. Kolejne dwie dodatkowe wartości czyli nazwa urządzenia oraz usługi konieczne są w celu poprawnej identyfikacji usługi, której dotyczą przekazywane dane. Reszta komendy zawiera dane o znaczeniu znanym z monitorowania aktywnego.

Wykonanie zapisu do potoku nazwanego należącego do procesu rdzenia monitorującego wymaga, aby program, który chce to zrobić uruchomiony był na tym samym systemie co rdzeń. Aby umożliwić przekazywanie tych danych z innego

urządzenia opracowany został program NSCA dystrybuowany jako dodatek do systemów Nagios oraz Icinga. Specyfikuje on protokół komunikacyjny, który pozwala na przekazanie z innego systemu do rdzenia monitorującego wiadomości zawierającej wynik sprawdzenia. Program ten został szeroko opisany w 4.4.

Otrzymane dane są w kolejnym etapie przetwarzane przez rdzeń sprawdzający niezależnie od sposobu ich dostarczenia. Pierwszym etapem przetwarzania tych danych jest wydzielenie z nich danych przeznaczonych dla człowieka oraz danych wydajnościowych przeznaczonych do przetwarzania przez inne dodatki. Dane wydajnościowe zawierają wyniki pomiarów przeprowadzonych przez wtyczkę w trakcie determinowania jej stanu. Po wydzieleniu zostają one udostępnione na zewnątrz rdzenia monitorującego poprzez pliki tekstowe o zadanym w konfiguracji formacie. Dane te są wykorzystywane przez dodatki przeznaczone do generacji wykresów takie jak opisany w 4.3 dodatek inGraph. Poza eksportem danych wydajnościowych w ramach przetwarzania dokonywane jest wyznaczenie stanu usługi na podstawie danych poprzednich oraz nowo dostarczonych. W minimalnej i rzadko stosowanej konfiguracji na podstawie przetworzonych danych, a także wszystkich danych odczytu (również wydajnościowych) uaktualniane są pliki przechowujące aktualne stany usług. W typowej konfiguracji używa się jednak komponentu IDOUtils, który pozwala na przechowywanie stanu oraz konfiguracji w relacyjnej bazie danych. Dodatek ten został szczegółowo opisany w 4.2.

Interakcja systemu Icinga z użytkownikiem odbywa się poprzez interfejs graficzny będący stroną internetową. Oczywiście jest, że do jej prawidłowego funkcjonowania konieczny jest serwer http np. Apache. System Icinga udostępnia dwa interfejsy użytkownika. Pierwszym z nich jest interfejs klasyczny wykonany w technologii CGI, odziedziczony po systemie Nagios. Dane wyświetlane przez ten interfejs pochodzą z plików stanu rdzenia monitorującego. Wszelkie informacje o akcjach zleconych przez administratora są natomiast przekazywane poprzez plik komend zewnętrznych. Powyższe metody komunikacji determinują, iż interfejs klasyczny musi znajdować się na tym samym urządzeniu co rdzeń monitorujący. Zupełnie inny model komunikacji jest wykorzystywany przez drugi interfejs — icinga-web. Jest to nowoczesny serwis internetowy zaimplementowany w języku PHP. Do jego poprawnego funkcjonowania konieczne jest, aby rdzeń monitorujący korzystał z dodatku IDOUtils. Obustronna komunikacja odbywa się wówczas poprzez bazę danych. Umożliwia to umieszczenie rdzenia, bazy danych oraz interfejsu użytkownika na zupełnie innych maszynach. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że interfejs icinga-web wykorzystuje tak na prawdę dwie bazy danych. Pierwsza z nich jest wykorzystywana do komunikacji z rdzeniem monitorującym, natomiast druga służy do przechowywania konfiguracji samego interfejsu graficznego.

4.2. Komponent IDOUtils

Komponent IDOUtils jest to zestaw programów, dzięki którym możliwe jest składowanie informacji generowanych przez rdzeń monitorujący w bazie danych. W wersji dostępnej podczas pisania tej pracy wspierane były następujące systemy zarządzania bazą danych:

- MySQL,
- PostgreSQL,
- Oracle.

W celu zapewnienia funkcjonalności omawianego komponentu, konieczne jest utworzenie bazy danych o odpowiednim schemacie, który został opisany w [11, 669-750]. Udostępnione zostały również skrypty SQL, które definiują odpowiednie tabele. Ponadto administrator musi zapewnić odpowiednią konfigurację bazy danych, w tym konto użytkownika i hasło, w taki sposób, aby umożliwić odpowiednim elementom komponentu IDUtils dostęp do bazy danych.

W celu odciążenia urządzenia, na którym uruchomiony jest system Icinga. Komponent ten został podzielony na kilka elementów, które mogą znajdować się na różnych urządzeniach. Można wyróżnić następujące elementy:

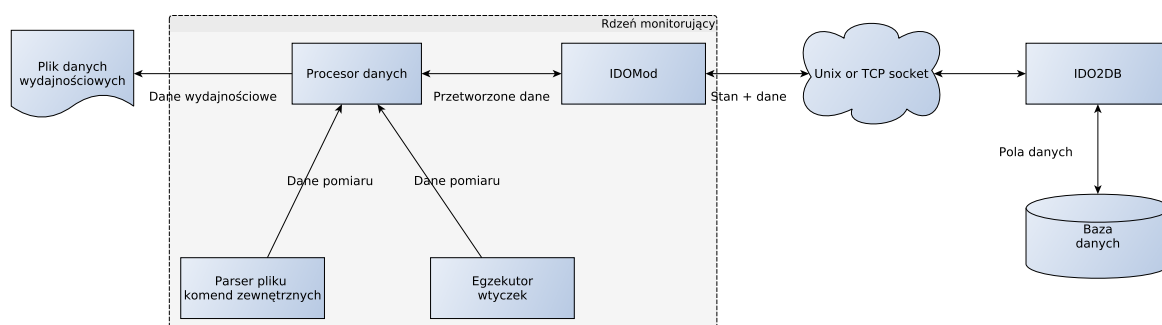
IDOMOD moduł rdzenia monitorującego, który pozwala mu na dostęp do bazy danych

LOG2IDO program pozwalający na import utworzonych wcześniej plików do bazy danych

FILE2SOCK program pozwalający na przekierowanie danych zapisywanych do pliku do gniazda TCP lub Unix

IDO2DB demon, który jest odpowiedzialny za wykonywanie operacji na bazie danych

Rysunek 4.2. Schemat integracji IDUtils z systemem Icinga.

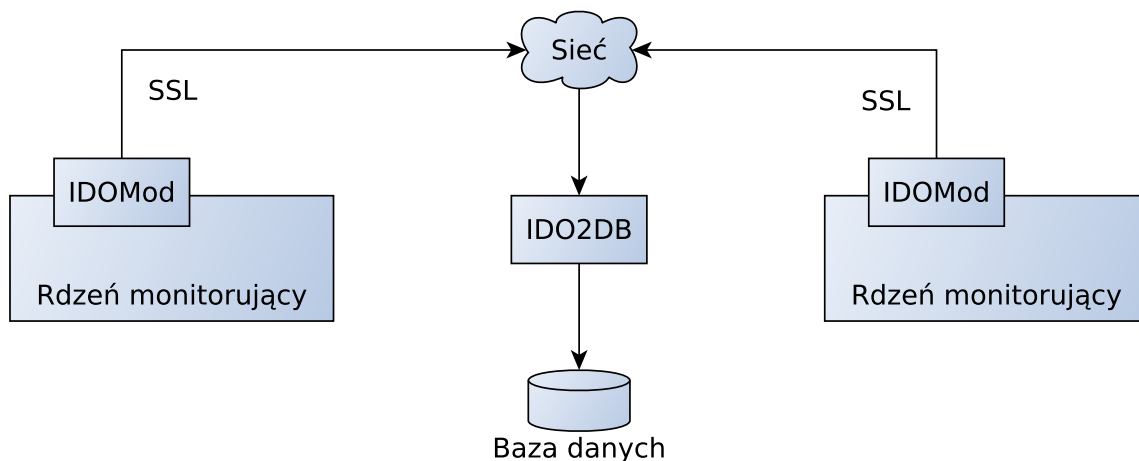

Podstawowymi elementami całego komponentu są IDOMOD oraz ID02DB. Schemat ich typowego zastosowania przedstawiono na rys. 4.2. Moduł rdzenia IDOMOD ładowany jest przez rdzeń systemu Icinga tuż po starcie. Po załadowaniu zapewnia on spójny interfejs do uzyskiwania danych dla wszystkich pozostałych części rdzenia monitorującego. Ponieważ wykonywanie operacji na bazie danych może być czasochłonne nie powinno być to wykonywane przez rdzeń monitorujący. Z tego powodu powstał program ID02DB. Jest on uruchomiony jako demon na dowolnym urządzeniu. Zadaniem tego serwisu jest fizyczna realizacja żądań na bazie danych. Na schemacie celowo pominięto pozostałe elementy tego komponentu, gdyż stanowią one jedynie inne źródło danych dla demona ID02DB i są konieczne jedynie przy imporcie danych historycznych z starej instalacji systemu, lub bardziej zaawansowanych konfiguracjach.

Ponieważ rdzeń monitorujący oraz demon ID02DB mogą znajdować się zarówno na jednym urządzeniu jak i na różnych urządzeniach konieczne jest zapewnienie odpowiednich mechanizmów komunikacji pomiędzy nimi. Gdy programy te znajdują się na różnych urządzeniach, jako mechanizm komunikacji wykorzystywane są gniazda TCP. W podstawowej konfiguracji dane przekazywane są w sposób nieszyfrowany. Jeśli jednak istnieje potrzeba zapewnienia tajności oraz integralności

przekazywanych danych możliwe jest użycie protokołu SSL¹. W sytuacji gdy oba programy uruchomione są na tym samym urządzeniu, w celu poprawy wydajności możliwe jest użycie gniazd protokołu Unix². Najpopularniejszy sposób użycia został przedstawiony schematycznie na rys. 4.3.

Rysunek 4.3. Schemat wykorzystania IDOUtils w systemie Icinga.

W celu zapewnienia możliwości migracji z środowiska, które korzystało wcześniej z przechowywania danych w plikach, został dostarczony program LOG2IDO. Pozwala on, na import danych historycznych do bazy danych. Program ten, analogicznie jak IDOMOD nie operuje bezpośrednio na bazie danych, lecz komunikuje się tymi samymi metodami co IDOMOD z demonem IDO2DB. Zarówno program LOG2IDO jak i moduł IDOMOD mogą kierować żądania do IDO2DB poprzez plik. W celu zapewnienia przekazywania tych danych z pliku do demona IDO2DB opracowano program FILE2SOCK. Jest to prosty program, który przekazuje dane zapisane do danego pliku do demona IDO2DB. Program ten nie zajmuje się w żadnym stopniu przetwarzaniem odczytaniem danych, lecz jedynie przesłaniem ich poprzez gniazdo internetowe lub Unix do demona IDO2DB.

4.3. Dodatek inGraph

inGraph jest dodatkiem do systemów Icinga oraz Nagios, który umożliwia prezentację danych zgromadzonych poprzez system monitorujący w postaci wykresów. Dodatek ten został opracowany przez firmę NETWAYS GmbH i wydany na licencji GPL w wersji 3. Cechą, która odróżnia dodatek inGraph od innych rozwiązań, przeznaczonych do analizy danych historycznych jest wykorzystanie relacyjnej bazy danych do przechowywania danych otrzymanych od systemu monitorującego. Na podstawie otrzymanych danych dodatek inGraph dokonuje przeliczeń dla odpowiednich przedziałów czasowych, które używane są do późniejszej generacji wykresów. Rozmiary przedziałów definiowane są przez użytkownika w plikach konfiguracyjnych. Wykorzystanie tego rodzaju bazy danych powoduje nieustanny wzrost rozmiaru bazy. W celu optymalizacji zajętości przestrzeni dyskowej dodatek inGraph

¹ ang. *Secure Socket Layer* – protokół warstwy prezentacji, zapewniający poufność oraz integralność przesyłanych danych.

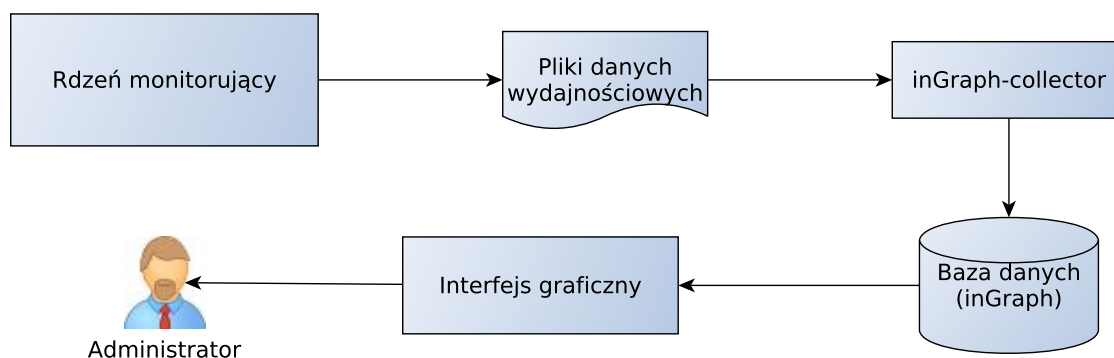
² and. *Unix Domain Socket* – metoda komunikacji między procesowej w systemach Unix. Posiada jednolite API jak gniazda domeny internetowej.

administruje danymi zgodnie z polityką zdefiniowaną w plikach konfiguracyjnych. Dla każdego przedziału czasowego zdefiniowany jest również okres przechowywania danych. Dodatek umożliwia przeglądanie danych dokładnych z najmniejszych przedziałów czasu, jak i wykresów długoterminowych prezentujących trendy danej wartości. Ponieważ dane są bezpośrednio administrowane przez dodatek inGraph, możliwa jest zmiana czasów przechowywania danych z wskazanych przedziałów nawet w trakcie działania systemu³.

Dodatek inGraph składa się z dwóch niezależnych elementów, komunikujących się poprzez XML-RPC⁴:

- interfejs graficzny,
- rdzeń zbierający dane.

Rysunek 4.4. Typowy przepływ danych przy wykorzystaniu dodatku inGraph.

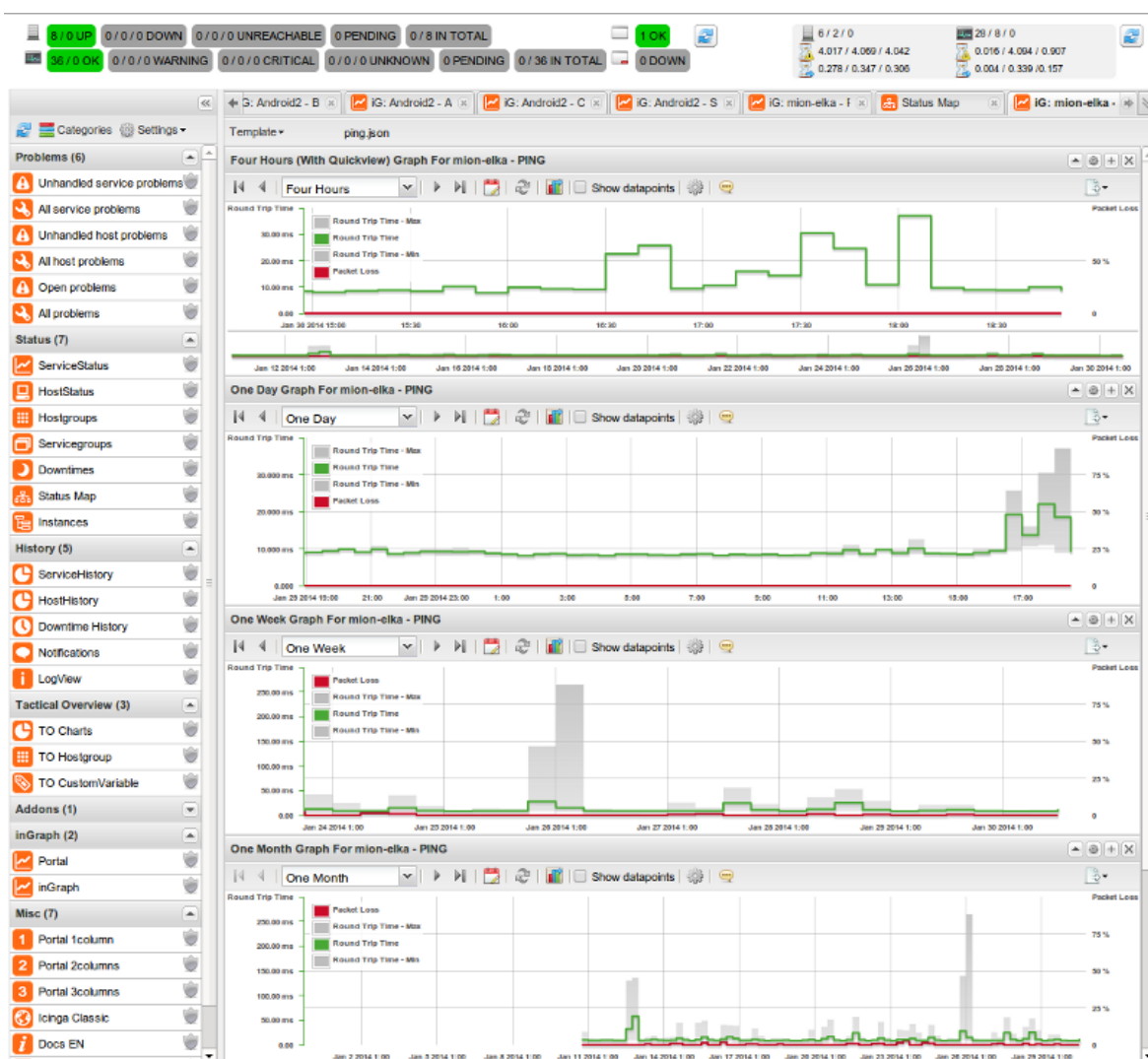
Rdzeń zbierający oraz przetwarzający dane został napisany w języku Python i nosi nazwę *ingraph-collector*. Jego zadaniem jest pobieranie danych od systemu monitorującego, dokonywanie ich przeliczeń, oraz umieszczanie ich wyników w bazie danych. Do pobierania danych z systemu monitorującego wykorzystano mechanizm udostępniania danych wydajnościowych. System monitorujący musi eksportować dane przy pomocy formatu zrozumiałego dla dodatku inGraph. Demon *ingraph-collector* wykonuje ich analizę, a następnie wykonuje wszystkie niezbędne obliczenia np. średnich wartości w zadanych przedziałach czasowych. Wyniki zapisywane są w bazie danych MySQL lub PostgreSQL programu inGraph. Należy zwrócić uwagę, iż jest to inna baza danych, niż ta z której korzysta system Icinga. Ważną różnicą pomiędzy danymi składowanymi w tej bazie, a danymi przechowywanymi przez system monitorujący jest ich format. Systemy monitorujące przechowują w postaci numerycznej jedynie skwantowany stan danej usługi lub urządzenia (OK, WARNING itd), pozostałe dane przechowywane są w postaci tekstowej w formie przekazanej przez wtyczkę. Dodatek inGraph przechowuje natomiast w swojej bazie dane w postaci już przetworzonej. Oznacza to, iż dokonywany jest rozbiór składniowy rezultatów pomiarów i w bazie danych zapamiętywane są pochodzące z tych rezultatów dane w postaci numerycznej. Typowy przepływ danych został przedstawiony na 4.4.

³ Dla porównania należy przypomnieć systemy oparte na cyklicznych bazach danych, gdzie rozmiar definiowany może być tylko i wyłącznie podczas tworzenia bazy.

⁴ ang. *XML Remote Procedure Call* – zdalne wywołanie procedur przy użyciu XML. Metoda zdalnego wywoływania funkcji oparta na dokumentach w formacie XML. Szczegółowy opis w [14].

Interfejs użytkownika dodatku inGraph został napisany w językach PHP oraz JavaScript. Umożliwia on podgląd danych zebranych i przetworzonych przez rdzeń dodatku. Interfejs może funkcjonować zarówno jako niezależny serwis jak i jako integralna część interfejsu systemu Icinga. Umożliwia on generację wykresów dla każdego z urządzeń oraz dla każdej z usług. Formaty wykresów, a także przedziały agregacji danych, definiowane są w plikach konfiguracyjnych w formacie JSON⁵. Użytkownik po wybraniu usługi lub urządzenia uzyskuje interaktywny wykres prezentujący dane w zadanym okresie. Wszystkie wykresy wygenerowane przez program są w pełni konfigurowalne jak i edytowalne. Typ prezentowanych danych jest uzależniony od rozmiaru przedziału czasu, w którym generowany jest wykres.

Rysunek 4.5. Interfejs dodatku inGraph.

Jeśli okno czasu jest odpowiednio małe, na wykresie zostaną przedstawione dane dokładne. W sytuacji, gdy nie jest możliwe przedstawienie danych dokładnych, ze względu na rozmiar zadanego okresu czasu, dane są agregowane w przedziały, a na wykresie udostępniana jest wartość minimalna, maksymalna oraz

⁵ ang. *JavaScript Object Notation* – lekki format tekstowy wymiany danych komputerowych. Szczegółowo opisany w [6].

średnia dla danego przedziału agregacji danych. Przykładowe wykresy wygenerowane przy pomocy dodatku inGraph przedstawia rys. 4.5. Szczególną uwagę warto zwrócić na szare pola reprezentujące minimum oraz maksimum w danym przedziale.

4.4. Dodatek NSCA

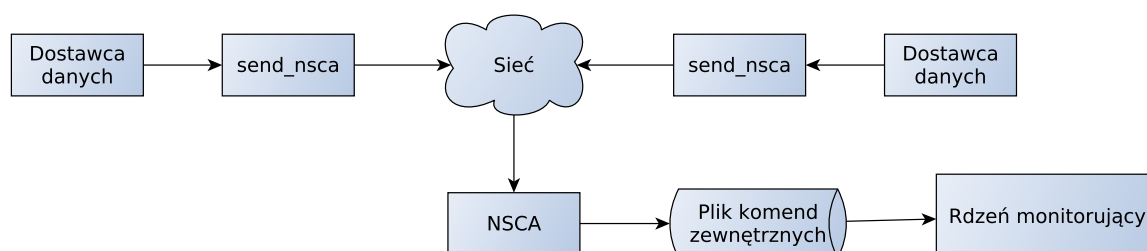
NSCA - Nagios Service Check Acceptor jest to dodatek do systemów monitorujących z rodziny Nagios, więc również systemu Icinga. Pozwala on na wykorzystanie mechanizmów pasywnego monitorowania z systemu innego niż ten, na którym uruchomione jest oprogramowanie monitorujące. Program ten został napisany w całości w języku C i wydany na licencji pozwalającej na wgląd do kodu źródłowego. Wykorzystuje on plik zewnętrznych komend i nie integruje się z rdzeniem monitorującym. Dzięki temu możliwe jest jego wykorzystanie go w wielu konfiguracjach bez konieczności ingerencji w system monitorujący.

4.4.1. Opis dodatku NSCA

Dodatek NSCA definiuje protokół przekazywania danych ze zdalnej lokalizacji, do systemu, na którym uruchomiony jest rdzeń sprawdzający. Schemat działania systemu wykorzystującego dodatek NSCA został przedstawiony na rys. 4.6. Implementacja dodatku składa się z dwóch modułów:

- moduł wysyłający (`send_nsca`) służący do wysyłania wyników sprawdzeń z monitorującego systemu do centralnego serwera, na którym umieszczony jest rdzeń systemu monitorującego odpowiedzialny za przetwarzanie wyników sprawdzeń,
- moduł odbierający (`nsca`) służący do odbierania wyników sprawdzeń od klientów i dostarczaniu ich do pliku komend zewnętrznych danego systemu monitorującego.

Rysunek 4.6. Schemat działania dodatku NSCA.

Moduł wysyłający

Ta część dodatku uruchamiana jest na systemie, na którym funkcjonuje jakiś mechanizm sprawdzający, który generuje wpisy dziennika. Wpisy te po utworzeniu przekazywane są do programu wysyłającego (`send_nsca`). Moduł wysyłający, po uruchomieniu odczytuje ustawienia z pliku konfiguracyjnego, a następnie próbuje połączyć się z serwerem (NSCA). Po udanej próbie połączenia otrzymuje pakiet inicjujący, który zawiera:

wektor inicjujący wygenerowany przez serwer pseudolosowy ciąg znaków konieczny do inicjalizacji algorytmu kryptograficznego,
stempel czasu czas odczytany przez serwer w chwili nadejścia połączenia od klienta.

Po otrzymaniu pakietu inicjującego moduł wysyłający rozpoczyna czytanie wpisów z standardowego wejścia. Wszystkie wpisy dziennika muszą być odpowiednio sformatowane: poszczególne pola informacyjne muszą być rozdzielone pojedynczą tabulacją, a cały wpis zakończony znakiem nowej linii. Wpisy dotyczącego urządzenia powinny zawierać następujące pola:

nazwa urządzenia krótka nazwa urządzenia, którego stan jest przekazywany,
stan numerycznie wyrażony kod stanu urządzenia,
odczyt dodatkowe wartości odczytów opisujące stan urządzenia w formacie zgodnym z formatem danych przekazywanych przez wtyczki.

Natomiast wpisy dotyczące usługi świadczonej przez to urządzenie, lub innego rejestrowanego parametru tego urządzenia powinny zawierać następujące pola:

nazwa urządzenia krótka nazwa urządzenia na którym uruchomiona jest usługa,
opis usługi nazwa usługi danego urządzenia, której dotyczy wpis
stan numerycznie wyrażony kod stanu usługi,
odczyt dodatkowe wartości odczytów opisujące stan usługi w formacie zgodnym z formatem danych przekazywanych przez wtyczki.

Łatwo zauważyć, że żadne z pól wpisu dziennika nie zawiera stempla czasu wymaganego przez rdzeń sprawdzający przy zapamiętywaniu odczytu pasywnego. Dzieje się tak, gdyż program NSCA posiada zdefiniowaną własną politykę określania czasu wpisu w dzienniku. Do każdego pakietu zawierającego wpis dziennika dodawany jest stempel czasu otrzymany w pakiecie inicjującym od modułu odbierającego. Właściwy stempel czasu, który trafia do rdzenia monitorującego nadawany jest natomiast przez moduł odbierający.

Kolejnym krokiem działania modułu jest obliczenie cyklicznego kodu nadmiarowego CRC32 dla danego pakietu. Po dołączeniu obliczonego kodu do pakietu pakiet jest szyfrowany. Algorytm kryptograficzny stosowany do szyfrowania pakietów został wcześniej zainicjalizowany wektorem pseudolosowych danych odebranych w pakiecie inicjalizacyjnym od modułu odbierającego. Po zaszyfrowaniu dane są wysyłane, a moduł wysyłający, bez oczekiwania na potwierdzenie przetworzenia przez serwer, rozpoczyna przetwarzanie kolejnego wpisu dziennika.

Moduł odbierający

Demon, który stanowi moduł odbierający funkcjonuje na tym samym systemie operacyjnym, na którym znajduje się rdzeń systemu monitorującego. Ta część odpowiedzialna jest za odbieranie danych od klientów i przekazywanie ich do rdzenia programu monitorującego. Moduł ten może pracować w jednym z poniższych trybów:

samodzielny demon jedno procesowy uruchomiony w tle demon, który nasłuchuje na przychodzące połączenia od klientów i po nadejściu połączenia jest ono obsługiwane przy użyciu jednego procesu z jednym wątkiem,
samodzielny demon wielopprocesowy uruchomiony w tle demon, którego proces główny nasłuchuje na nadejście połączeń od klientów, gdy takie połączenie

nadejście proces jest duplikowany i każdy z klientów obsługiwany jest w innym procesie potomnym,

demon zintegrowany z inetd w systemie uruchomiony jest demon inetd, który nasłuchuje na połączenia od klientów na konkretnym gnieździe, a gdy nadejście połączenie od klienta uruchamiany jest proces demona NSCA, który obsługuje nowe połączenie i kończy się wraz z zakończeniem obsługi klienta.

Do przekazywania odebranych danych używany jest mechanizm pasywnego monitorowania dostępny w systemach z rodziny Nagios. Aby możliwe było wykorzystanie tego mechanizmu do przekazania danych konieczne jest zapewnienie demonowi NSCA dostępu do pliku zewnętrznych komend systemu monitorującego. Ponieważ plik ten jest potokiem nazwanym, chroniony jest on przez Uniksowy system uprawnień użytkowników. Zapewnienie dostępu do takiego bytu może się odbyć na dwa sposoby. Pierwszym, polecanym przez twórców systemów monitorujących, jest uruchamianie demona NSCA jako procesu tego samego użytkownika co proces rdzenia systemu monitorującego. Drugim sposobem jest modyfikacja praw dostępu do omawianego pliku, tak aby umożliwić dostęp użytkownikowi, z którego uprawnieniami uruchomiony jest demon NSCA. Przy zastosowaniu drugiego rozwiązania zalecana jest szczególna ostrożność, gdyż dostęp do pliku zewnętrznych komend daje bardzo duże możliwości ingerencji w system monitorujący.

Komunikacja modułu odbierającego z klientem rozpoczyna się od nadejścia połączenia od klienta. Gdy moduł odbierający otrzyma nowe połączenie zostanie wysłany pakiet inicjalizujący, którego zawartość została opisana już wcześniej opisana w tym rozdziale. Po przesłaniu pakietu inicjalizującego połączenie, moduł odbierający oczekuje na dane od klienta. Każdy wpis dziennika przesyłany jest przy użyciu pakietu o poniższych polach:

wersja protokołu — aktualnie używana wersja protokołu komunikacyjnego,

kod CRC32 — kod CRC32 bieżącego pakietu,

stempel czasu — stempel czasu pochodzący z pakietu inicjalizującego przesłanego klientowi,

kod statusu — kod stanu usługi/hosta powiązany z przesyłanym wpisem

nazwa hosta — nazwa urządzenia, które podlegał sprawdzeniu. Nie jest konieczne aby było to to samo urządzenie, który dostarcza dane,

opis usługi — nazwa usługi, która podlegała sprawdzeniu lub pusty napis jeśli sprawdzenie dotyczy urządzenia,

wynik sprawdzenia — napis wygenerowany przez wtyczkę, która dokonywała sprawdzenia, zawierający dodatkowe dane na temat stanu urządzenia lub usługi

Pakiety są zaszyfrowane z użyciem algorytmu oraz klucza symetrycznego pochodzącego z pliku konfiguracyjnego demona `send_nsca`. Po odebraniu spodziewanej ilości danych (wszystkie pakiety mają taką samą długość wynikającą z rozmiaru struktury), następuje próba odszyfrowania odebranych danych. Sprawdzenie poprawności odebranych danych i jednocześnie weryfikacja uprawnień odbywa się poprzez kontrolę zawartości pola CRC32. Jeśli wartość znajdująca się w tym polu zgadza się z wartością wyliczoną dla całości otrzymanych danych, to pakiet jest przyjmowany, w przeciwnym zaś razie pakiet zostanie odrzucony bez powiadomienia o tym jego nadawcy. Dalsze przetwarzanie otrzymanego pakietu rozpoczyna się od porównania bieżącego stempla czasu z tym pochodzącym z odebranego pakietu.

Jeśli różnica pomiędzy nimi jest zbyt duża, dane zostają odrzucone. Ostatnią czynnością wykonywaną przez moduł odbierający jest zapisanie odebranego wpisu do pliku zewnętrznych komend jądra systemu monitorującego.

Warto wspomnieć, że stempel czasu przesłany przez klienta nie jest dostarczany do jądra monitorującego. Służy on jedynie określeniu odstępu czasu od inicjalizacji sesji do chwili otrzymania wiadomości i podjęciu decyzji o przyjęciu, bądź odrzuceniu pakietu. Do systemu monitorującego trafia natomiast bieżący stempel czasu serwera, na którym uruchomiony jest moduł odbierający i jądro systemu monitorującego. Do generacji stempla czasu wykorzystywany jest czas uniwersalny. Istotną, może się również okazać informacja, iż protokół komunikacyjny nie przewiduje przesyłania ACK⁶, bądź też NACK⁷. Moduł wysyłający, ma zatem pewność, iż wysłane przez niego dane zostaną dostarczone, gdyż używany jest protokół TCP. Nie ma jednak żadnej gwarancji ani informacji, że dane przesłane do modułu odbierającego zostaną dostarczone do rdzenia systemu monitorującego.

4.4.2. Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo monitorowania z użyciem dodatku NSCA opiera się na kryptografii symetrycznej oraz cyklicznym kodzie nadmiarowym CRC32. Wiadomość inicjująca połączenie jest nieszyfrowana. Natomiast każda wiadomość zawierająca wpisy dziennika jest zaszyfrowana algorytmem wybranym podczas konfiguracji systemu. Dodatek NSCA korzysta z biblioteki libmccrypt⁸ i umożliwia użycie jednego spośród wielu algorytmów kryptografii symetrycznej, które zostały w niej zaimplementowane. Użytkownik posiada jedynie możliwość wyboru stosowanego algorytmu, natomiast jako tryb pracy stosowany jest tryb sprzężenia zwrotnego szyfrogramu. Tryb ten wymaga zawsze inicjalizacji zarówno kodera jak i dekodera tym samym wektorem początkowym, który w przypadku tego protokołu, jest przesyłany przez serwer w pakiecie inicjującym.

Wszystkie algorytmy symetryczne do prawidłowego działania wymagają, aby komunikujące się strony współdzieliły pewien sekret jakim jest klucz używany do szyfrowania. Ujawnienie klucza symetrycznego wiąże się z kompromitacją całego systemu kryptograficznego. W dodatku NSCA klucz ten uzyskiwany jest z hasła, które musi być zapisane przez administratora systemu zarówno w części odbierającej jak i wysyłającej. Oczywiście jest, iż poza współdzieleniem klucza, wszystkie komunikujące się węzły muszą używać tego samego algorytmu kryptograficznego.

Algorytmy szyfrowania zapewniają tajność przesyłanej wiadomości, jednak w przypadku systemu monitorowania potrzebne jest również zapewnienie integralności. Integralność w dodatku NSCA zapewniana jest poprzez cykliczny kod nadmiarowy CRC32. Przed zaszyfrowaniem wiadomości obliczany jest jej kod CRC, który jest dołączany do wiadomości. Następnie wiadomość jest szyfrowana i przesyłana do serwera NSCA. Po odebraniu wiadomości jest ona odszyfrowywana i następuje weryfikacja kodu CRC. Jeśli weryfikacja się nie powiedzie pakiet jest oznaczany jako dane z naruszoną integralnością i w konsekwencji odrzucany bez powiadomienia o tym klienta. W szczególności, taka sytuacja może się zdarzyć,

⁶ ang. *Acknowledgement* – pozytywne potwierdzenie, powszechnie przyjęta nazwa komunikatu potwierdzającego przyjęcie i przetworzenie danych przez aplikację

⁷ ang. *Negative Acknowledgement* – potwierdzenie negatywne, powszechnie przyjęta nazwa komunikatu oznaczająca odmowę przyjęcia lub przetworzenia odebranych danych

⁸ Szczegółowy opis biblioteki jak i dostępnych w niej algorytmów można znaleźć w [8].

gdy klient używa innego algorytmu kryptograficznego lub klucza. Pakiety, których integralność nie zostanie pozytywnie zweryfikowana są odrzucane.

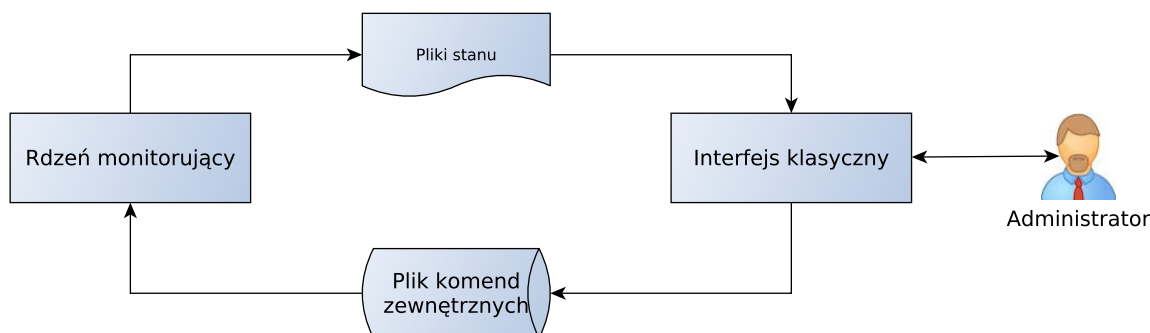
Model bezpieczeństwa zastosowany w dodatku NSCA ma wiele wad. Największą z nich jest zastosowanie kodu CRC32 do sprawdzania integralności przesyłanych wiadomości. Kod ten można bardzo prosto i szybko obliczyć, a ponadto posiada on niewielką długość. Niestety jest on podatny na kolizje przez co nie powinien on być stosowany do sprawdzania integralności wiadomości. Warto przypomnieć, iż wszystkie ustawienia zarówno modułu wysyłającego jak i odbierającego przechowywane są w plikach na dyskach odpowiednich urządzeń. Pliki te zawierają również klucze symetryczne, które są stosowane w całym systemie. Oznacza to, iż uzyskanie dostępu typu odczyt do takiego pliku powoduje utratę tajności danych przesyłanych w całym systemie. Ponadto przyjęty model bezpieczeństwa, nie zawiera żadnej weryfikacji danych pochodzących od klientów. Oznacza to, że każdy klient może przesłać wpisy dziennika, udające wpisy pochodzące od zupełnie innych klientów. W szczególności, jeśli atakujący uzyska klucz symetryczny, to nie tylko będzie mógł odczytywać informacje o wpisach przesyłanych od klientów, lecz także podszywać się pod klientów i przysyłać fałszywe wpisy. Taka luka może być wykorzystana przy ataku na jakąś usługę lub urządzenie. Atakujący rozpoczyna atak, po czym przechwytuje pakiety z wpisami dziennika, które mogą świadczyć o rozpoczęciu ataku i w zamian przysyła do serwera fałszywe pakiety informujące, iż wszystkie usługi pracują normalnie.

4.5. Podstawowe konfiguracje rozproszone

Podstawowa konfiguracja systemu monitorującego Icinga składa się jedynie z rdzenia monitorującego oraz klasycznego interfejsu użytkownika. W tej konfiguracji, zarówno ustawienia systemu monitorującego, jak i dane o stanie usług i urządzeń znajdują się w plikach lokalnych. Jeśli nie zostaną użyte żadne dodatkowe mechanizmy transportu danych, obie części systemu Icinga będą musiały być wykonywane na jednym urządzeniu. Jeśli monitorowana infrastruktura jest bardzo rozbudowana, a administrator często i intensywnie korzysta z interfejsu graficznego, to umiejscowienie obu tych elementów na jednym urządzeniu może powodować jego znaczące obciążenie i zaburzenia w prawidłowym monitorowaniu infrastruktury. Należy również zwrócić uwagę na zagadnienie bezpieczeństwa takiego rozwiązania. Jeśli administrator chciałby udostępnić interfejs użytkownika poza monitorowaną sieć, musi on zezwolić na dostęp z zewnątrz do urządzenia, które monitoruje całą infrastrukturę. Obniża to bezpieczeństwo w sieci, gdyż atakujący może ukierunkować swoje działania właśnie na to urządzenie, a uzyskanie dostępu do niego pozwoli na ataki innych, być może słabiej zabezpieczonych urządzeń znajdujących się w sieci. Schemat opisanej konfiguracji przedstawiono na 4.7.

Podstawową metodą optymalizacji przedstawionej konfiguracji jest rozmieszczenie rdzenia monitorującego oraz interfejsu użytkownika na różnych urządzeniach fizycznych. Umożliwienie rozdzielenia tych dwóch bytów wymaga zapewnienia im wspólnego miejsca, w którym składowane będą dane konfiguracyjne, dane zawierające bieżący stan sieci oraz reprezentację powstałych zdarzeń. System Icinga wykorzystuje do tego celu relacyjną bazę danych. Klasyczny interfejs nie wspiera komunikacji poprzez bazę danych, dlatego należy wykorzystać interfejs icinga-web.

Rysunek 4.7. Schemat minimalnej konfiguracji systemu Icinga.

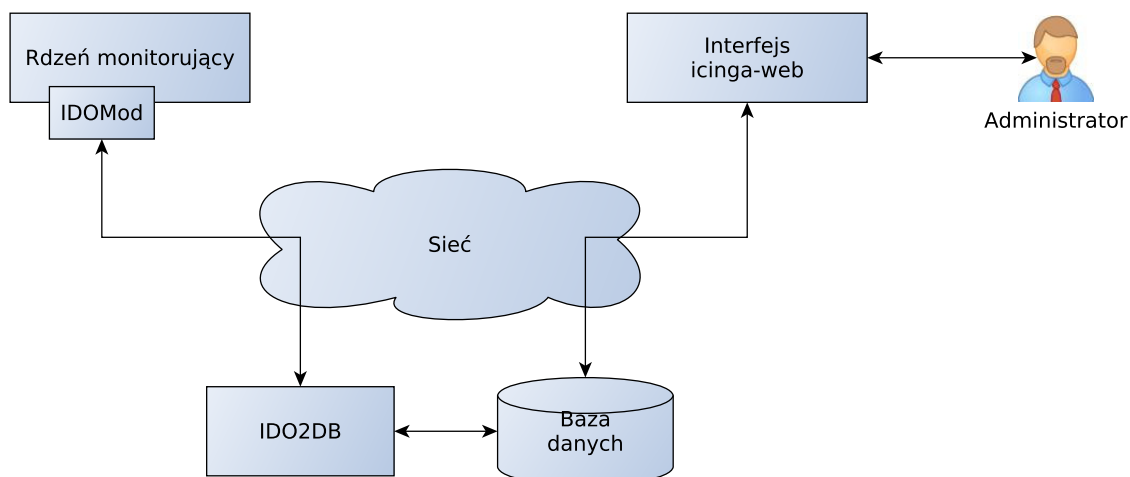

Zapewnienie współpracy rdzenia monitorującego z bazą danych odbywa się poprzez komponent IDOUtils opisany w rozdz. 4.2. System składa się zatem z następujących elementów:

- rdzeń monitorujący wraz z IDOMod,
- IDO2DB
- baza danych
- interfejs graficzny icinga-web

Logiczny schemat konfiguracji został przedstawiony na rys.4.8. Dzięki modularnej budowie całego systemu możliwe jest umieszczenie każdego z wymienionych elementów na osobnym urządzeniu fizycznym. Umożliwia to odciążenie urządzenia, na którym uruchomiony jest rdzeń monitorujący. Ponadto zwiększone zostaje bezpieczeństwo całego rozwiązania, gdyż konieczne jest udostępnienie na zewnątrz jedynie serwera na którym znajduje się interfejs sieciowy. Urządzenie to musi mieć dostęp do bazy danych, lecz nie musi mieć dostępu do urządzenia, na którym umieszczony jest rdzeń monitorujący oraz do całej monitorowanej infrastruktury. Pozwala to na umieszczenie rdzenia monitorującego razem z monitorowaną infrastrukturą za zaporą ogniową, co ogranicza możliwości ingerencji w system monitorowania i infrastrukturę sieciową.

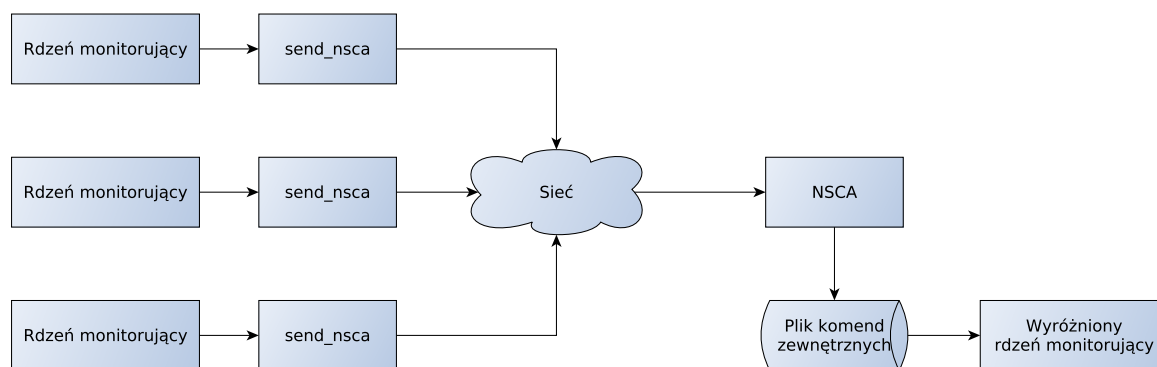
Rysunek 4.8. Schemat podstawowej konfiguracji systemu Icinga.

Przedstawiona architektura stanowi bardzo dobrą konfigurację dla firm posiadających jednolitą infrastrukturę sieciową o średniej wielkości. Istnieją jednak sieci dla których przedstawiona architektura może okazać się niewystarczająca. Jedną z takich sytuacji ma miejsce, gdy instytucja posiada sieć złożoną z kilku segmentów czy to ze względu na separacje czy też lokalizację geograficzną. Przedstawiona architektura nie umożliwia monitorowania aktywnego, urządzeń znajdujących się za zaporą ogniową. Możliwe jest monitorowanie pasywne takich usług jednak wymaga ono ingerencji w monitorowane serwery. Kolejną sytuacją ma miejsce, gdy monitorowana infrastruktura, jest na tyle rozbudowana, że urządzenie na którym uruchomiony jest rdzeń nie posiada wystarczającej ilości zasobów, aby monitorować wszystkie urządzenia i usługi. Obie te sytuacje wymagają monitorowania przy jednoczesnym użyciu wielu instancji rdzenia monitorującego.

Pierwszy z możliwych scenariuszy współpracy wielu instancji rdzenia monitorującego wymaga zastosowania dodatku NSCA omówionego w 4.4. Konfiguracja ta zakłada istnienie jednej wyróżnionej instancji rdzenia monitorującego, która będzie odpowiedzialna za przetwarzanie wszystkich wyników sprawdzeń, a także generację zdarzeń i powiadomień. Konieczne jest również zapewnienie możliwości komunikacji z co najmniej jednym urządzeniem w każdym segmencie sieci. Konfiguracja ta została oparta o mechanizm pasywnego sprawdzania usług i urządzeń. Instancja centralna posiada wszystkie usługi skonfigurowane w taki sposób, aby możliwe było dostarczanie pasywnych wyników sprawdzeń tych usług. Na tym samym systemie, co wyróżniona instancja rdzenia uruchomiony jest również serwis systemowy NSCA, który oczekuje na dane przesyłane z instancji roboczych. Każda z instancji roboczych może zarówno wykonywać monitorowanie aktywne jak i pasywne pewnej części usług lub urządzeń. Wyniki sprawdzeń nie są jednak przetwarzane przez instancję roboczą, lecz są przesyłane z użyciem `send_nsca` do instancji centralnej, w której następuje odpowiednie przetwarzanie. Schemat współpracy poszczególnych elementów systemu w tej konfiguracji zawarto na 4.9.

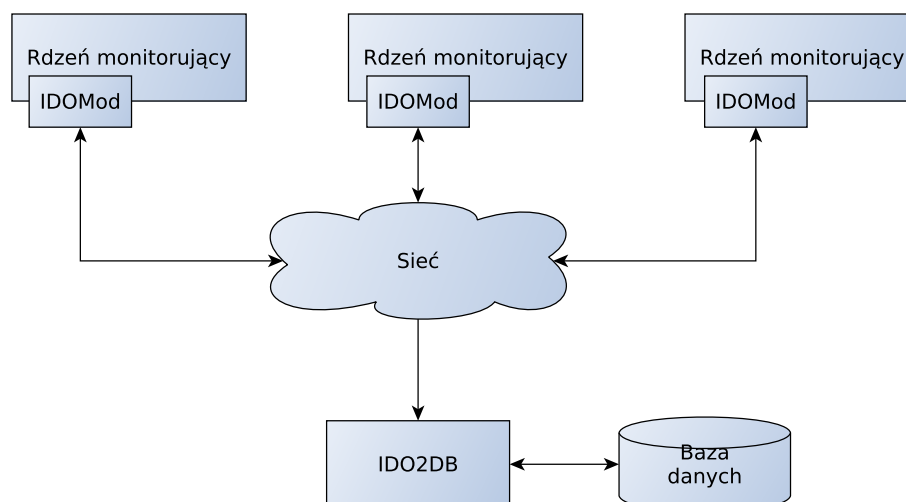
Rysunek 4.9. Schemat konfiguracji rozproszonej z instancją centralną.

Kolejnym z możliwych scenariuszy współpracy wielu instancji rdzenia monitorującego jest wykorzystanie wspólnej bazy danych. Rozwiązanie to wymaga jedynie, aby wszystkie instancje rdzenia miały dostęp do jednej bazy danych. Wszystkie instancje są w pełni niezależne i każda z nich monitoruje w dowolny sposób pewną grupę usług i urządzeń. Wyniki monitorowania są przetwarzane, przez każdą instancję niezależnie, a na podstawie ich przetwarzania generowane są odpowiednie zdarzenia. Przy użyciu komponentu IDUtils wszystkie te dane są konsolidowane

w wspólnej bazie danych z której korzysta interfejs icinga-web. Dzięki wykorzystaniu nowego interfejsu możliwe jest równoczesna prezentacja wyników monitorowania pochodzących od wielu instancji, przy użyciu jednego interfejsu. Logiczny schemat tej konfiguracji przedstawiono na 4.10.

Rysunek 4.10. Schemat konfiguracji rozproszonej ze wspólną bazą danych.

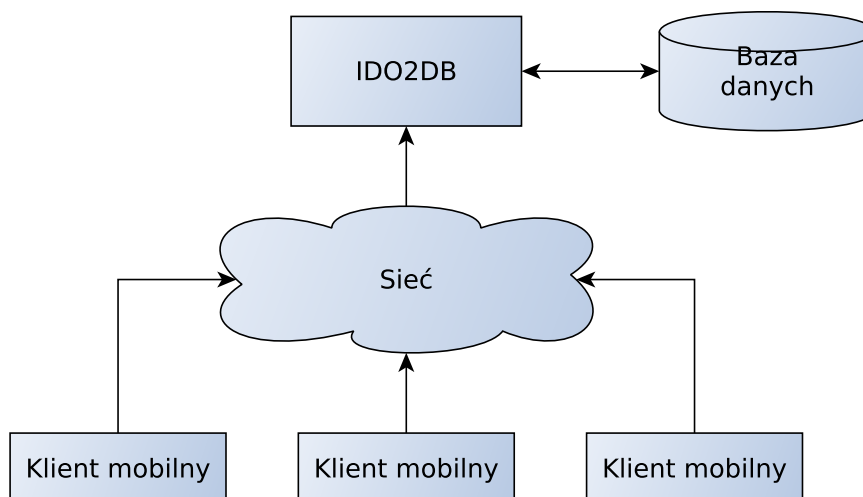
Oba rozwiązania posiadają zarówno zalety jak i wady. Rozwiązanie z użyciem dodatku NSCA zapewnia spójne przetwarzanie danych przez jedną instancję i łatwość konfiguracji dodatków wykorzystujących dane eksportowane przez jądro w postaci danych wydajnościowych. Niestety rozwiązanie to generuje znaczące obciążenie instancji centralnej, gdyż musi ona przetwarzać wszystkie wyniki sprawdzeń. Ponadto należy przypomnieć, że model bezpieczeństwa dodatku NSCA posiada poważne wady. Rozwiązanie oparte o wspólną bazę danych posiada rozproszony mechanizm przetwarzania sprawdzeń jak i zdarzeń dzięki czemu nie występuje w nim nadmierne obciążenie jednej z instancji. Ponadto awaria, dowolnej z instancji nie powoduje nigdy braku możliwości monitorowania całej sieci lecz jedynie jej fragmentu. Niestety w rozwiązaniu tym konieczna jest bardziej zaawansowana konfiguracja dodatków korzystających z danych wydajnościowych. Wybór konfiguracji zależy zatem silnie od infrastruktury w jakiej ma być ona zastosowana, a także od pozostałych elementów systemu, jakie będą wykorzystane.

4.6. Problemy z monitorowaniem klienta mobilnego

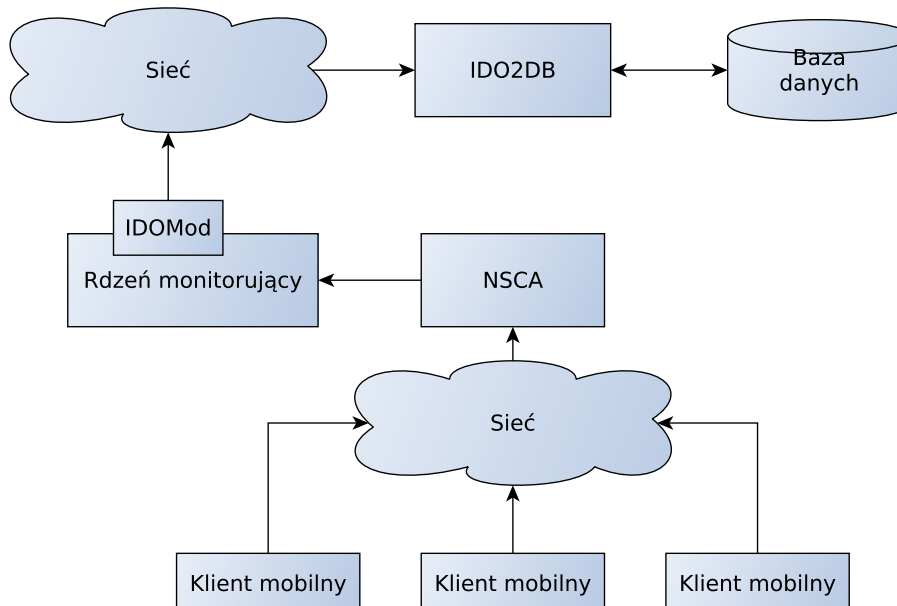
System Icinga nie posiada żadnego mechanizmu wsparcia dla klientów mobilnych. Istnieje wiele konfiguracji rozproszonych, a część z nich może być zaadaptowana do monitorowania klienta mobilnego. Należy pamiętać, iż element systemu obecny na urządzeniu mobilnym musi oszczędzać zarówno pamięć jak i czas procesora. Schemat logiczny konfiguracji ze wspólną bazą danych dla klientów mobilnych został przedstawiony na 4.11. Konfiguracja ta jest niestety nieakceptowalna ze względu na konieczność przetwarzania wszystkich informacji na urządzeniu mobilnym, co w znaczący sposób zwiększyłoby obciążenie klienta mobilnego. W związku z powyższym zdecydowano się rozważyć konfigurację rozproszoną z użyciem NSCA. Wymaga ona dostarczenia elementu systemu, który będzie znajdował

się na urządzeniu mobilnym i monitorował je, a następnie przekazywał, gdy będzie to możliwe dane do instancji nadrzędnej, która będzie prowadziła analizę otrzymanych danych. Schemat tej konfiguracji został przedstawiony na 4.12.

Rysunek 4.11. Monitoring klienta mobilnego w konfiguracji ze wspólną bazą danych.

Rysunek 4.12. Monitoring klienta mobilnego w konfiguracji z instancją nadrzędną.

Wykorzystanie do celu komunikacji pomiędzy klientem mobilnym, a instancją nadrzędną dodatku NSCA niesie za sobą wiele problemów. Dodatek NSCA jest powszechnie używany do monitorowania serwerów znajdujących się za zaporą lub w wydzielonym segmencie sieci. Dodatek ten może być stosowany, w sieciach o statycznym charakterze, gdzie połączenia są stałe, a łączność nie ulega częstym

przerwaniom. Ponadto należy być świadomym słabości modelu bezpieczeństwa stosowanego w protokole wymiany danych. Stosowanie dodatku NSCA poza zamkniętymi sieciami firmowymi może okazać się niebezpieczne i zawodne.

Zagadnienie monitorowania klienta mobilnego zostało szczegółowo opisane w 3. Niestety dodatek NSCA nie spełnia bardzo wielu z przedstawionych wymagań przez co nie powinien być on stosowany w systemach tego typu. Głównymi problemami, które dyskryminują ten w zastosowaniu do monitorowania klienta mobilnego są:

Bezpieczeństwo Mechanizmy bezpieczeństwa zawarte w protokole wymiany danych posiadają poważne luki. Zastosowanie CRC32 do sprawdzania spójności danych niesie za sobą ryzyko ze względu na duże prawdopodobieństwo wystąpienia kolizji. Ponadto konieczność przechowywania na urządzeniu klucza symetrycznego, którego ujawnienie kompromituje cały system znacząco osłabia stosowane mechanizmy bezpieczeństwa.

Nadpisywanie stempla czasu Moduł odbierający dodaje do każdego wpisu dziennika aktualny stempel czasu. Powoduje to brak możliwości przesyłania, historycznych danych zgromadzonych w skutek utraty dostępu do sieci.

Brak dodatkowych mechanizmów uwierzytelnienia klienta Decyzja o przydzieleniu klientowi dostępu czyli akceptacji przesłanych przez niego wpisów dziennika podejmowana jest na podstawie znajomości przez niego algorytmu szyfrowania oraz klucza.

Brak kontroli otrzymywanych danych Każdy klient, który zna klucz może przysłać wpisy dotyczące dowolnego urządzenia i dowolnej usługi. Brak jest mechanizmu, który pozwolił by na kontrolę tego, jaki klient ma prawo informować o jakim urządzeniu czy też usłudze.

Brak potwierdzenia dostarczenia danych Klient wysyłający dane nie ma żadnej informacji o tym, czy jego dane zostały zaakceptowane czy odrzucone. Oznacza to brak możliwości synchronizacji danych na kliencie mobilnym i serwerze, gdyż nigdy nie mamy gwarancji, że wysłane przez klienta dane zostały przetworzone przez dodatek NSCA i przekazane do rdzenia monitorującego.

Brak implementacji dla systemów mobilnych Moduł wysyłający jest aktualnie zaimplementowany jedynie na systemy Windows oraz Linux. Wiele współczesnych urządzeń mobilnych, które powinny być monitorowane funkcjonuje pod kontrolą systemu operacyjnego Android czy też Windows Phone.

Przekazywanie danych tylko w jedno miejsce Dane odebrane przez moduł odbierający mogą być przekazane jedynie w jedno miejsce. Przy bardziej złożonych systemach, konieczna jest możliwość przekazywania danych do kilku systemów oraz definiowania reguł, które dane gdzie powinny trafić.

Zastosowanie konfiguracji z nadrzędną instancją rdzenia monitorującego stanowi dobry szkielet dla systemu monitorowania klienta mobilnego. Niestety dostępne na rynku narzędzie, to jest dodatek NSCA nie są odpowiednio przystosowane do użycia ich w takim systemie. Wobec braku dostępnych narzędzi na rynku konieczne jest zaprojektowanie oraz zaimplementowanie nowego narzędzie, które spełni stawiane przed nim wymagania.

5. Projekt systemu

Brak dostępnego na rynku systemu wspierającego monitorowanie klienta mobilnego powoduje konieczność opracowania nowego rozwiązania, które spełni wszystkie wymagania opisane w 3. Opracowanie od podstaw nowego systemu monitorowania, wymaga bardzo dużych nakładów pracy. Na rynku obecne są systemy monitorowania klienta statycznego, które spełniają znaczną część wymagań. Implementacja nowego systemu monitorowania jest zatem nieuzasadniona ekonomicznie oraz merytorycznie. Na podstawie wyników analizy dostępnych na rynku systemów podjęto decyzję, aby wykorzystać system monitorowania Icinga.

Zastosowanie systemu Icinga pozwala na uzyskanie niskim nakładem pracy, wielu funkcjonalności niezbędnych w projektowanym systemie. System monitorowania Icinga jest jednym z najpopularniejszych narzędzi służących do monitorowania infrastruktury statycznej. Posiada on bardzo wiele konfiguracji rozproszonych, zatem możliwe jest monitorowanie nawet bardzo rozbudowanej sieci. Wiele dostępnych dodatków pozwoli również na zapewnienie możliwości analizy danych zarówno historycznych jak i bieżących. Łatwo zatem zauważyć, że dzięki zastosowaniu systemu dostępnego na rynku uzyskano realizację znacznej części wymagań. System nie posiada jednak żadnych zintegrowanych mechanizmów monitorowania klienta mobilnego. Konieczne jest zatem opracowanie dodatkowych elementów, które pozwolą na monitorowanie klienta mobilnego zgodnie z przedstawionymi wymaganiami.

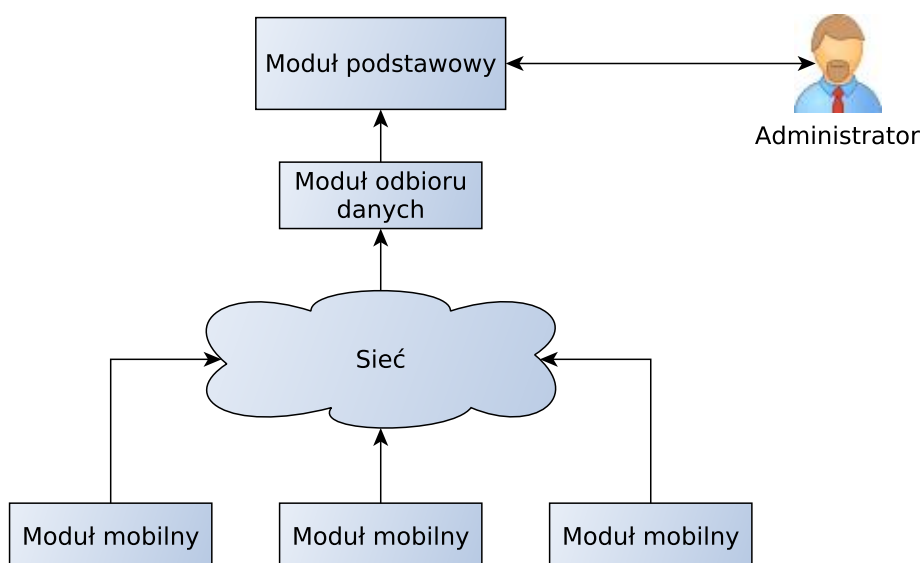
Klient mobilny, zdefiniowany w 3 jest urządzeniem, co do którego, nie można zakładać, że posiada nieprzerwany dostęp do sieci internet. Ponadto należy zauważyć zmienność zarówno geograficznego miejsca użytkowania jak i topologii wykorzystywanej infrastruktury sieciowej. Dodatkowo, należy odnieść się do wymagań, w których zawarta jest konieczność minimalizowania zużycia energii przez klienta mobilnego. Ciągłe utrzymywanie połączenia z serwerem, powodowałoby znaczne zużycie energii. Współpraca klienta mobilnego z infrastrukturą publiczną nie pozwala również, na założenie, iż klient mobilny posiada globalny adres IP¹. Wszystko to razem powoduje to brak możliwości wykorzystania mechanizmów aktywnego monitorowania zawartych w systemie Icinga do monitorowania klienta mobilnego.

Brak możliwości inicjowania przez system monitorujący komunikacji wymusza użycie jednej z dwóch dostępnych konfiguracji rozproszonych. Pierwsza konfiguracja, zakłada przekazywanie jedynie rezultatów pomiarów do jednej z instancji rdzenia monitorującego, który następnie dokona ich przetwarzania. Po wykonaniu wszystkich niezbędnych czynności rezultaty zostaną dostarczone do centralnej bazy danych. Druga z konfiguracji, zakłada wykonanie całej niezbędnej analizy danych na urządzeniu mobilnym, a następnie przekazanie rezultatów do bazy danych.

¹ Globalny adres IP - adres protokołu internetowego działającego w warstwie sieciowej, pozwalający na unikalną identyfikację urządzenia w ramach całej sieci Internet.

Charakterystyka klienta mobilnego przedstawiona w 3, określa iż urządzenie mobilne posiada ograniczone zasoby i ilość dodatkowych operacji wykonywanych na nim powinna zostać ograniczona do minimum. Powyższe wymaganie dyskwalifikuje rozwiązanie, które wymaga przetwarzania wyników pomiarów na urządzeniu mobilnym. Konieczne jest zatem wykorzystanie konfiguracji, w której na urządzeniu mobilnym znajduje się narzędzie przeznaczone jedynie do zbierania danych oraz przekazywania ich do nadrzędnej instancji jądra monitorującego. W klasycznym wariantcie tej konfiguracji, która wykorzystywana jest podczas monitorowania infrastruktury statycznej, do przekazywania danych wykorzystuje się dodatek NSCA. Przeprowadzona w 4.4 analiza narzędzia NSCA oraz protokołu komunikacyjnego wykazała liczne uchybienia tego narzędzia oraz wykorzystywanego w nim protokołu. Konieczne jest zatem opracowanie metody komunikacji spełniającej przedstawione wymagania wcześniej wymagania. Ponadto wiele ograniczeń narzędzia NSCA spowodowało konieczność zaprojektowania i implementacji nowego narzędzia, które jest wolne od ograniczeń poprzednika. Powyższe czynniki determinują w znacznym stopniu architekturę system. W celu zapewnienia elastyczności projektowanego systemu zastosowano budowę modułową. Schemat współpracy poszczególnych modułów został przedstawiony na 5.1. System monitorowania składa się z następujących modułów:

Rysunek 5.1. Schemat logiczny projektowanego systemu.

Moduł podstawowy Zawiera wszystkie instancje rdzenia monitorującego, zarówno te wykorzystywane do monitorowania infrastruktury statycznej, jak i te których zadaniem jest przetwarzanie danych pochodzących od klientów mobilnych. Ponadto w module tym zawiera się interfejs użytkownika wraz ze wszystkimi dodatkami oraz magazyn danych.

Moduł odbioru danych Składa się on z programu, który zapewnia odbiór danych od klienta mobilnego przy zachowaniu wszystkich wymagań zarówno w kwestii bezpieczeństwa jak i funkcjonalności. Ponadto moduł ten odpowiedzialny jest za przekazywanie odebranych danych do pozostałych elementów zgodnie ze zdefiniowaną w systemie polityką.

Moduł mobilny Zależna od platformy aplikacja mobilna, której podstawowym zadaniem jest gromadzenie danych o zadanych parametrach. Zawiera się tu również implementacja protokołu komunikacyjnego dla danej platformy w celu przekazania zebranych danych do pozostałych modułów systemu.

5.1. Projekt modułu podstawowego

Moduł ten składa się z kilku współpracujących ze sobą elementów. Możliwa jest konfiguracja tego modułu w kilku wariantach, co umożliwia dostosowanie go do rozmiarów oraz topologii monitorowanej infrastruktury. Każda z stosowanych konfiguracji musi zapewniać co najmniej poniższą funkcjonalność:

- monitorowanie infrastruktury statycznej,
- przetwarzanie danych pochodzących od klienta mobilnego,
- gromadzenie danych,
- zapewnienie interfejsu dla administratora.

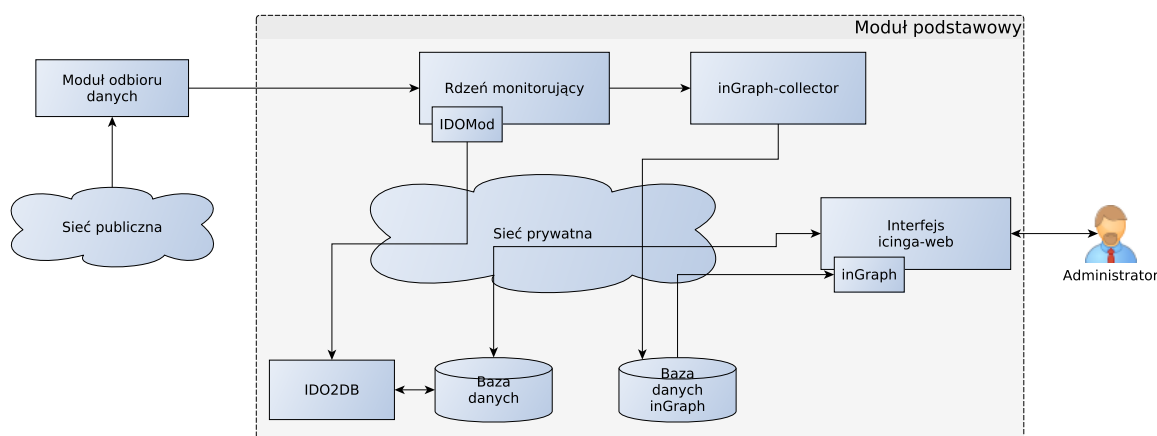
Minimalna konfiguracja modułu musi się składać co najmniej z jednej instancji rdzenia monitorującego oraz dowolnego z interfejsów, klasycznego lub icinga-web. W celu umożliwienia przetwarzania danych pochodzących od klientów mobilnych konieczne jest jedynie zdefiniowanie tych urządzeń oraz ich usług, jako monitorowane pasywnie. Należy jednak zwrócić uwagę na liczne ograniczenia tej konfiguracji, które zostały omówione w 4. Ponadto konfiguracja ta nie spełnia wszystkich wymagań, gdyż nie umożliwia analizy zgromadzonych danych historycznych. W celu spełnienia wszystkich wymagań należy zatem wzbogacić omawianą konfigurację o dodatek inGraph, który umożliwi administratorowi analizę zgromadzonych danych.

Liczne wady przedstawionej konfiguracji powodują, że jej funkcjonalność jest znacząco ograniczona. Wykorzystanie jej możliwe jest jedynie w bardzo małych sieciach, które nie będą już rozwijane. Zalecana jest zatem konfiguracja o nieco rozszerzonej strukturze. W skład tej konfiguracji wchodzi:

- rdzeń lub rdzenie monitorujące z komponentem IDOUutils
- baza danych systemu Icinga
- dodatek inGraph
- baza danych dodatku inGraph
- interfejs icinga-web

Minimum wymaganych do funkcjonowania tej konfiguracji jest jedna instancja rdzenia monitorującego. Będzie ona monitorowała zarówno infrastrukturę statyczną jak i przetwarzała dane od klienta mobilnego. Wszystkie dane przetworzone przez tą instancję trafiają do bazy danych z której korzysta interfejs użytkownika icinga-web. Taka konfiguracja umożliwia bardzo dobrą skalowalność całego systemu oraz łatwego dostosowania go do struktury monitorowanej sieci. Rozbudowa infrastruktury monitorującej może zostać wykonana w łatwy sposób poprzez dodanie kolejnej instancji jądra wykorzystującej tą samą bazę danych. Ponadto możliwe jest również łączenie tej konfiguracji z niemalże dowolną inną konfiguracją bez zaburzenia pracy systemu. Skalowalność tej konfiguracji dotyczy również klienta mobilnego. Jeśli klientów mobilnych jest zbyt dużo, aby mogły zostać obsłużone przez jedną instancję, możliwe jest dodanie kolejnej instancji, która będzie odpowiedzialna za przetwarzanie danych od wyznaczonej części klientów mobilnych.

Rysunek 5.2. Schemat zalecanej konfiguracji systemu.

W celu umożliwienia analizy danych historycznych zalecane jest użycie dodatku inGraph. Został on opisany szczegółowo w 4.3. Jego wykorzystanie umożliwia prezentację administratorowi zarówno uśrednionych wartości z długiego okresu czasu jak i szczegółowych danych z zadanego przedziału. W celu wykorzystania tego dodatku w omawianej konfiguracji konieczne jest umieszczenie elementu zbierającego dane przy każdej instancji rdzenia monitorującego. Wszystkie zebrane dane zapisywane są w jednej bazie danych z której korzysta interfejs użytkownika.

5.2. Protokół komunikacyjny

Wymagania przedstawione w 3 definiują bardzo wiele cech systemu, które muszą być zapewnione poprzez użycie odpowiedniego protokołu komunikacyjnego. Analiza wymagań pozwoliła na wyodrębnienie następujących cech protokołu komunikacyjnego:

spójność danych protokół musi gwarantować, że dane zostały dostarczone i przetworzone;

integralność protokół musi zapewniać, że dane zostaną dostarczone w niezmodyfikowanej postaci i jedynie od uwierzytelnionego nadawcy;

poufność protokół musi zapewniać przekazanie danych w sposób, który uniemożliwi stronie trzeciej ich odczytanie;

niezależność algorytmu szyfrowania protokół musi być niezależny od algorytmu, którym szyfrowane są dane;

uwierzytelnienie klienta protokół musi zapewniać element pozwalający na potwierdzenie tożsamości klienta;

niezależność uwierzytelnienia klienta protokół musi być niezależny od wykorzystywanej metody uwierzytelnienia klienta;

uwierzytelnienie serwera protokół musi zapewniać potwierdzenie tożsamości serwera;

odporność na utratę urządzenia klienckiego protokół nie może wymagać przechowywania na urządzeniu danych pozwalających na kompromitację całego systemu;

oszczędność pasma protokół powinien minimalizować ilość przesyłanych danych.

Rozbudowane wymagania bezpieczeństwa protokołu wynikają z charakterystyki przesyłanych danych. Dane, które pochodzą z urządzenia mogą zawierać zarówno poufne dane właściciela jak i tajemnice handlowe firmy. Ujawnienie tych danych może pociągać za sobą poważne konsekwencje finansowe lub prawne, dlatego konieczne jest zapewnienie bezpiecznego protokołu. Należy również pamiętać, że jedna ze stron komunikujących się przy użyciu protokołu znajduje się na urządzeniu mobilnym przez co należy ograniczyć narzut wprowadzany przez użycie tego protokołu.

Spośród bezpiecznych protokołów komunikacyjnych rozpowszechnionych na rynku najbliższym spełnienia wszystkich wymagań jest protokół Secure Socket Layer - SSL². Jest to protokół warstwy prezentacji, który pozwala na bezpieczny transport strumienia danych. Protokół wykorzystuje zarówno kryptografię symetryczną jak i asymetryczną. Kryptografia asymetryczna wykorzystywana jest do uwierzytelnienia serwera i opcjonalnie klienta przy pomocy certyfikatów nadawanych przez centra certyfikacji. Model bezpieczeństwa zastosowany w tym protokole pozwala przy pomocy kluczy centrów autoryzacji dokonywać weryfikacji certyfikatów przesyłanych przez wiele witryn. Niestety głębsza analiza protokołu wykazała, iż nie spełnia on wszystkich wymagań. Przede wszystkim zestawienie połączenia wymaga przesłania znaczącej ilości danych. Ponadto konieczne jest zdobycie certyfikatu, który pozwalałby na weryfikację serwera. Model bezpieczeństwa zastosowany w SSL jest dla rozpatrywanego przypadku nadmiarowy, ponieważ klient mobilny przekazuje dane zawsze do tego samego serwera. Protokół SSL przeznaczony jest głównie dla sklepów internetowych oraz banków, gdyż jest on nastawiony na uwierzytelnienie serwera i zapewnia bezpieczny kontakt w wieloma domenami przy użyciu niewielkiej liczby centrów certyfikujących.

Nadmiarowość modelu bezpieczeństwa protokołu SSL powoduje nadmierne zużycie pasma. Ponadto zamknięty zbiór algorytmów możliwych szyfrowania możliwych do wykorzystania powoduje, że nie może on być zastosowany w omawianym przypadku. Wobec braku gotowego protokołu konieczne jest zaprojektowanie nowego, który spełni wszystkie stawiane wymagania.

Protokół został oparty na protokole TCP, który zapewnia abstrakcję przesłania strumienia bajtów z gwarancją ich dostarczenia. Mnogość wymagań dotyczących projektowanego protokołu utrudnia wykorzystanie architektury jednowarstwowej. Konieczne jest zatem wydzielenie warstw z których każda będzie zapewniała dobrze zdefiniowane usługi dla warstw wyższych.

5.2.1. Warstwa formowania wiadomości

Najniższa warstwa protokołu komunikacyjnego zbudowana jest bezpośrednio na protokole TCP. Komunikujące się strony w swej architekturze wykorzystują paradygmat programowania zdarzeniowego. Abstrakcja strumienia bajtów zapewniana przez protokół TCP nie jest odpowiednia dla tego modelu. Konieczne jest zatem dostarczenie warstwy, która umożliwi przesłanie w całości komunikatu o zadanej długości. Umożliwia to wygodne przysyłanie wiadomości odpowiadających poszczególnym zdarzeniom w komunikujących się programach.

Usługa zapewniana przez tą warstwę jest bardzo prosta, dzięki czemu rozpoczęcie komunikacji nie wymaga żadnej inicjalizacji. Protokół jest w pełni symetryczny. Oznacza to, że obie komunikujące się strony posiadają taki sam dozwolony zbiór

² Szczegółowy opis protokołu można znaleźć w [21, 148-155].

stanów protokołu. Warstwa świadczy usługę przekazywania wiadomości o zdefiniowanym rozmiarze. W celu wykonania tej usługi, do danych, które są dostarczone stronie nadawczej dołączana jest ich długość. Długość w protokole jest reprezentowana jako 32 bitowa liczba ze znakiem o sieciowej kolejności bajtów. Tak sformatowana wiadomość przesyłana jest przy użyciu protokołu TCP do odbiorcy. Odbiorca po odebraniu pierwszych czterech bajtów wiadomości sprawdza rozmiar danych, po czym rozpoczyna odbieranie ilości danych określonej przez nagłówek. Wiadomość jest przekazywana użytkownikowi dopiero w momencie odebrania całego komunikatu. Jeśli w trakcie odbierania fragmentów wiadomości nastąpi przerwanie połączenia, odebrane fragmenty wiadomości są porzucane, a użytkownikowi sygnalizowany jest błąd.

Długość danych	Dane
----------------	------

Tablica 5.1: Struktura komunikatu warstwy formowania wiadomości

5.2.2. Warstwa kryptograficzna

Warstwa ta jest odpowiedzialna za zapewnienie poufności oraz integralności przesyłanych danych. Ponadto zadaniem tej warstwy jest również wykonanie uwierzytelnienia serwera. Podczas projektowania tej warstwy konieczne było uwzględnienie również wymagania, które zalecało niezależność algorytmu szyfrowania przesyłanych danych od protokołu komunikacyjnego. W celu zapewnienia możliwości późniejszej modyfikacji protokołu, warstwa ta zawiera również proces negocjacji wersji protokołu.

Model bezpieczeństwa implementowany przez tą warstwę jest zbliżony do protokołu SSL, jednak zostały wprowadzone zmiany, które zmniejszają zużycie pasma oraz eliminują potrzebę wykorzystania certyfikatów. Zanim możliwa będzie bezpieczna komunikacja z użyciem tej warstwy konieczne jest umieszczenie na urządzeniu mobilnym klucza publicznego RSA oraz klucza prywatnego na serwerze. Istotne jest, aby klucze mogły być umieszczane jedynie przez autoryzowaną osobę, np. administratora tych urządzeń. Bezpośrednie umieszczenie klucza publicznego serwera na urządzeniu eliminuje potrzebę wykorzystania certyfikatów oraz ich przesyłania. Należy jednak zwrócić uwagę, iż w przyjętym modelu nie jest możliwa zmiana klucza publicznego serwera bez ponownego umieszczenia go na urządzeniu. Nie stanowi to jednak problemu, gdyż zmiana klucza publicznego w projektowanym systemie jest sytuacją niezwykle rzadką. Ponieważ szyfrowanie asymetryczne wymaga znacznie większego narzutu obliczeniowego jest ono używane tylko w trakcie nawiązywania połączenia. Właściwy transport danych szyfrowany jest przy pomocy uzgodnionego klucza symetrycznego. W poniższym omówieniu protokołu, a także na diagramach, w celu uproszczenia pominięto fakt istnienia limitu czasu oczekiwania oraz możliwość rozłączenia w dowolnym momencie. Obie te sytuacje powodują zakończenie działania i zgłoszenie błędu warstwie wyższej. Uproszczona wersja maszyny stanowej procesu inicjalizacji komunikacji w tej warstwie po stronie serwera znajduje się na 5.3, a po stronie klienta 5.4.

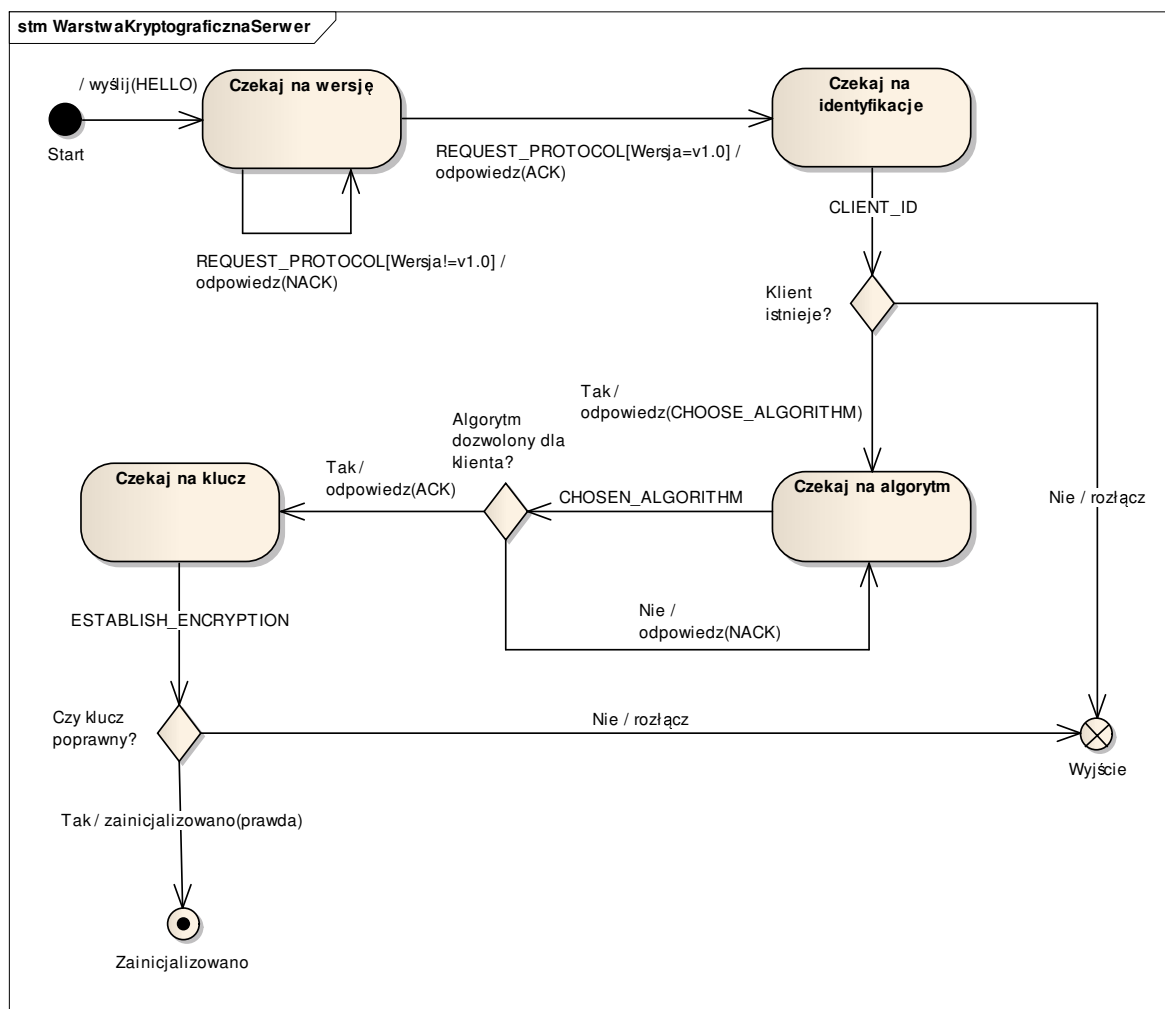
Komunikacja z użyciem tej warstwy możliwa jest dopiero po wykonaniu inicjalizacji. Proces inicjalizacji rozpoczyna się od negocjacji używanej wersji protokołu. Niezwłocznie po nadejściu połączenia od klienta serwer wysyła komunikat będący zapytaniem o żadaną przez klienta wersję protokołu. Klient odpowiada na ten komunikat przesyłając żadaną wersję protokołu. Jeśli serwer może obsłużyć dana

wersję protokołu przesyła on pozytywne potwierdzenie do klienta, co powoduje rozpoczęcie kolejnego etapu inicjalizacji. W przeciwnym przypadku serwer przesyła informację o odrzuceniu żądania. Po odebraniu negatywnego potwierdzenia klient może podjąć kolejne próby używając innych wersji protokołu. Dalsza komunikacja uzależniona jest od wybranej wersji protokołu komunikacyjnego.

Kod REQUEST_PROTOCOL	Nazwa wersji
----------------------	--------------

Tablica 5.2: Struktura komunikatu żądanie wersji

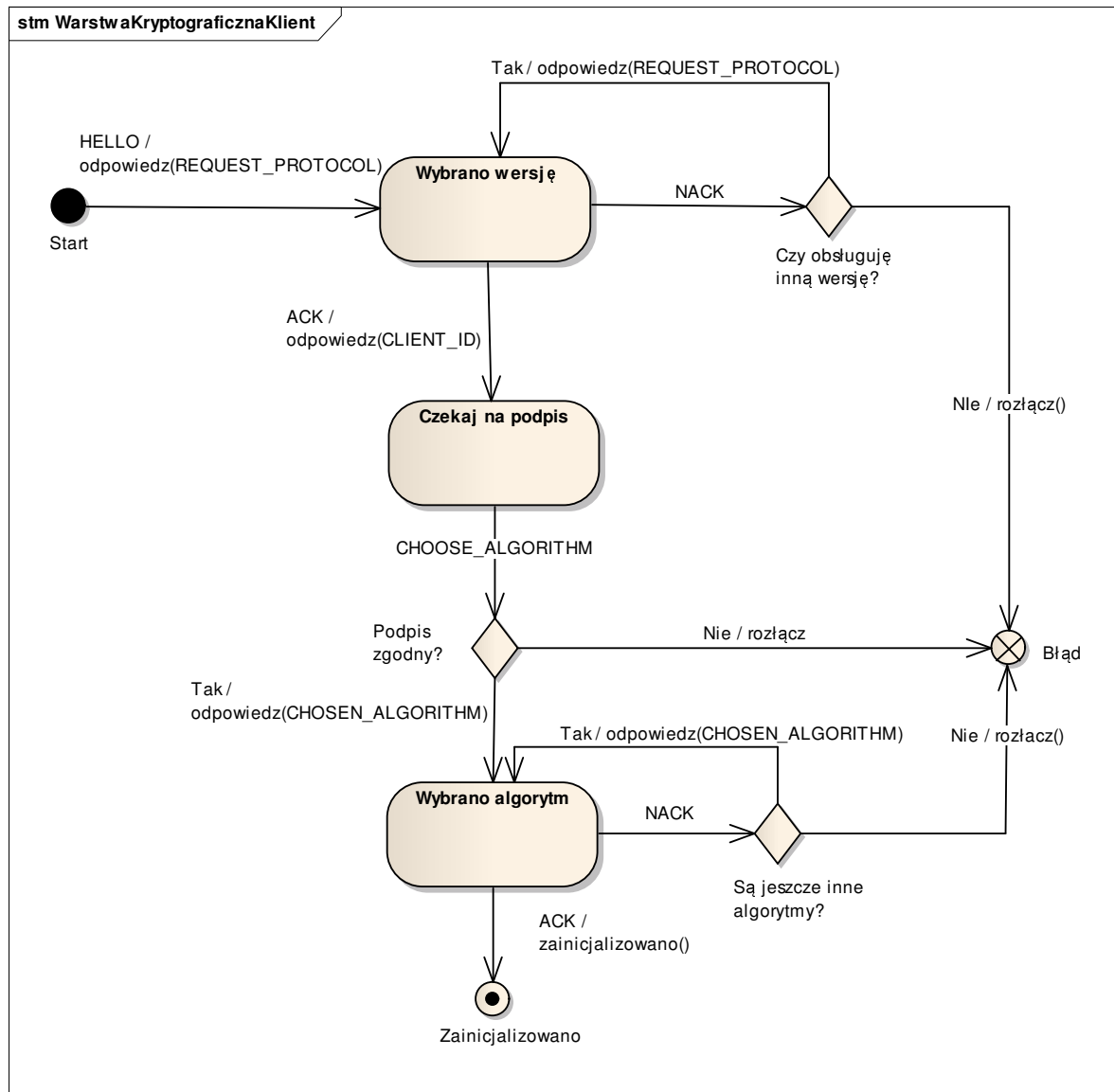
Rysunek 5.3. Maszyna stanów warstwy kryptograficznej po stronie serwera.

W zaproponowanej w tej pracy wersji protokołu kolejnym etapem inicjalizacji połączenia jest uwierzytelnienie serwera połączone z przedstawieniem klienta. Etap ten rozpoczyna się od przesłania przez klienta jego identyfikatora oraz losowych ośmiu bajtów danych. Komunikat zaszyfrowany jest kluczem publicznym serwera, zatem może go odczytać jedynie posiadacz odpowiedniego klucza prywatnego. Serwer po odebraniu wiadomości odszyfrowuje ją używając swojego klucza prywatnego. Jeśli wiadomość jest nieczytelna lub klient o podanym identyfikatorze nie istnieje serwer niezwłocznie kończy połączenie. Jeśli wiadomość jest poprawna,

a klient o podanym identyfikatorze istnieje serwer wykonuje podpis cyfrowy identyfikatora oraz losowych bajtów odebranych od klienta. Do klienta odsyłany jest komunikat zawierający wykonany przez serwer podpis. Klient po odebraniu podpisu wykonuje weryfikację podpisu na podstawie wiadomości, która została przesłana do serwera. Jeśli podpis jest zgodny oznacza to, że urządzenie z którym nastąpiło połączenie jest posiadaczem odpowiedniego klucza prywatnego, czyli upoważnione przez administratora do odbierania danych pochodzących od tego klienta.

Rysunek 5.4. Maszyna stanów warstwy kryptograficznej po stronie klienta.

Kod CLIENT_ID	Ciąg losowy	Identyfikator
---------------	-------------	---------------

Tablica 5.3: Struktura komunikatu identyfikatora klienta

Kod CHOOSE_ALGORITHM	Podpis danych z CLIENT_ID
----------------------	---------------------------

Tablica 5.4: Struktura komunikatu potwierdzającego identyfikator

Ostatnim etapem inicjalizacji komunikacji w tej warstwie jest negocjacja algorytmu szyfrowania oraz generacja odpowiedniego klucza symetrycznego. Klient przesyła do serwera zaszyfrowany kluczem publicznym komunikat zawierający żądanie algorytmu symetrycznego. Serwer po odebraniu komunikatu odszyfrowuje go przy użyciu klucza prywatnego. W zależności od dostępności żadanego algorytmu, do klienta odsyłany jest komunikat akceptujący lub odrzucający wybrany algorytm. Klient po odebraniu negatywnego potwierdzenia może ponownie zażądać innego algorytmu symetrycznego. Klient po odebraniu komunikatu akceptującego wybrany algorytm dokonuje generacji klucza symetrycznego, a następnie oblicza jego skrót. Tak przygotowany komunikat szyfrowany jest kluczem publicznym i przesyłany do serwera. Serwer po odebraniu klucza sprawdza jego poprawność oraz zgodność z dołączonym skrótem, co stanowi ostatni etap inicjalizacji.

Kod CHOSEN_ALGORITHM	Nazwa algorytmu
----------------------	-----------------

Tablica 5.5: Struktura komunikatu żądania algorytmu

Długość skrótu	Kod ESTABLISH_ENCRYPTION	Klucz symetryczny	Skrót
----------------	-----------------------------	----------------------	-------

Tablica 5.6: Struktura komunikatu zawierającego klucz symetryczny

Wykonanie inicjalizacji pozwoliło na uzgodnienie w sposób bezpieczny klucza symetrycznego. W dalszej komunikacji wszystkie komunikaty szyfrowane są z użyciem wybranego algorytmu symetrycznego. Ponieważ algorytmy szyfrowania nie zapewniają integralności przesyłanych danych konieczne jest użycie funkcji skrótu. W omawianym protokole została użyta funkcja SHA2. Przygotowanie zatem każdego komunikatu z danymi rozpoczyna się od obliczenia skrótu danych. Ponieważ algorytm skrótu nie był negocjowany konieczne jest dostarczenie długości używanego skrótu. Długość skrótu wyrażona w bajtach dołączana jest na początku wiadomości, natomiast sam skrót na końcu. Komunikat przed wysłaniem szyfrowany jest uzgodnionym kluczem symetrycznym.

Długość skrótu	Dane	Skrót danych
----------------	------	--------------

Tablica 5.7: Struktura komunikatu danych warstwy kryptograficznej

5.2.3. Warstwa transportu pomiarów

Warstwa ta zapewnia transport wpisów dziennika w pakietach o dowolnym rozmiarze. Wykorzystanie warstw niższych gwarantuje zarówno poufność jak i integralność przesyłanych komunikatów. Żadna z niższych warstw nie zapewnia jednak uwierzytelnienia klienta, dlatego jest to również jedno z zadań tej warstwy.

Inicjalizacja komunikacji w tej warstwie rozpoczyna się od negocjacji algorytmu uwierzytelnienia klienta. Serwer przesyła do klienta komunikat informujący o konieczności wyboru algorytmu uwierzytelnienia. Klient przesyła komunikat zawierający nazwę algorytmu, który ma być użyty do potwierdzenia tożsamości. Serwer po otrzymaniu komunikatu sprawdza czy żądany algorytm jest dostępny dla tego

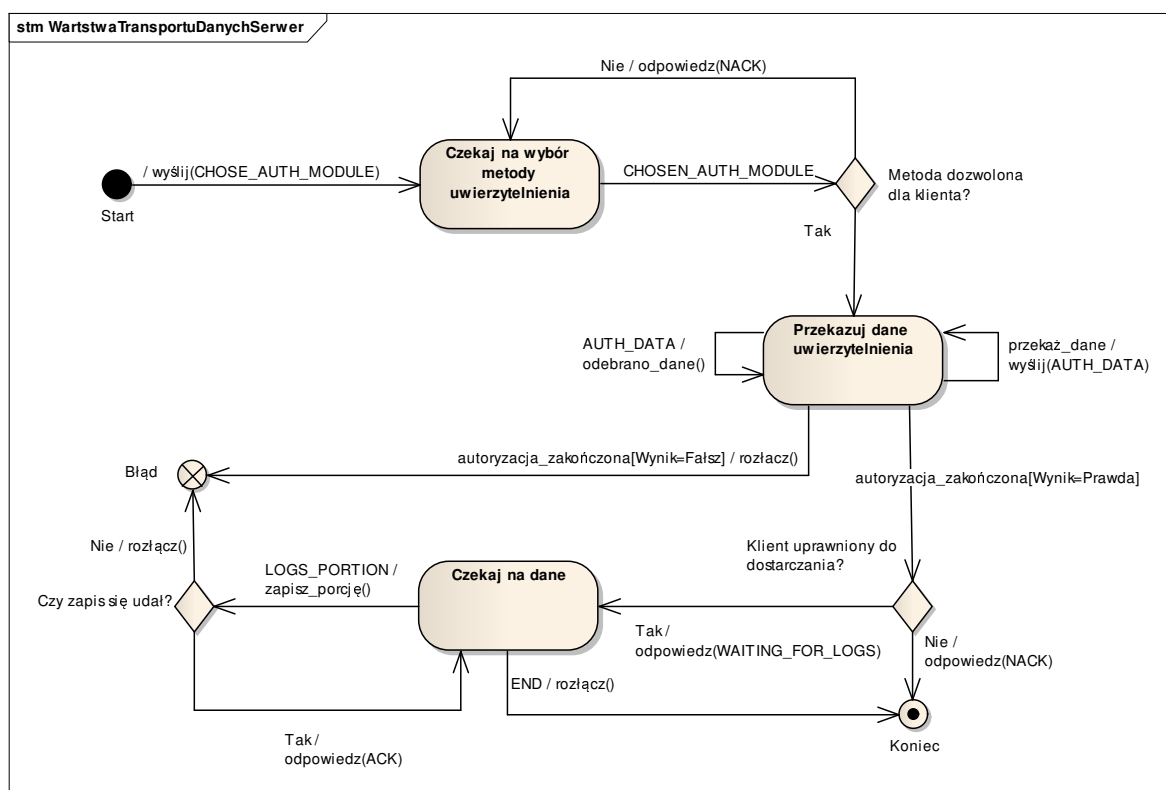
klienta. Jeśli nie jest, przesyłany jest komunikat informujący o odrzuceniu żądania, a klient może ponowić żądanie używając innego algorytmu. Jeśli algorytm wybrany przez klienta jest dostępny rozpoczyna się proces uwierzytelnienia.

Kod	Nazwa algorytmu uwierzytelnienia
CHOSEN_AUTH_MODULE	

Tablica 5.8: Struktura komunikatu żądania algorytmu uwierzytelnienia

Uwierzytelnienie klienta wykonywane jest poprzez zewnętrzne moduły, gdyż protokół komunikacyjny musi być niezależny od protokołu komunikacyjnego. Algorytm uwierzytelnienia uprawniony jest do przesyłania dowolnych danych w obie strony. Jeśli algorytm uwierzytelnienia odrzuci klienta oznacza to natychmiastowe zamknięcie połączenia. Pomyślne zakończenie procesu uwierzytelnienia oznacza, konieczność wykonania sprawdzenia, czy klient posiada zdefiniowane miejsca do których może przekazywać swoje dane. W przypadku braku takiego miejsca, aby dane nie zostały utracone do klienta wysyłany jest komunikat negatywnego potwierdzenia, a połączenie jest zamykane. Jeśli co najmniej jedno miejsce docelowe zostało zdefiniowane do klienta wysyłany jest komunikat informujący o oczekiwaniu na przesłanie danych, co kończy proces inicjalizacji. Przebieg omówionego procesu inicjalizacji oraz pozostałych elementów protokołu po stronie serwera przedstawia 5.5, natomiast po stronie klienta 5.6.

Rysunek 5.5. Maszyna stanów warstwy transportu pomiarów po stronie serwera.

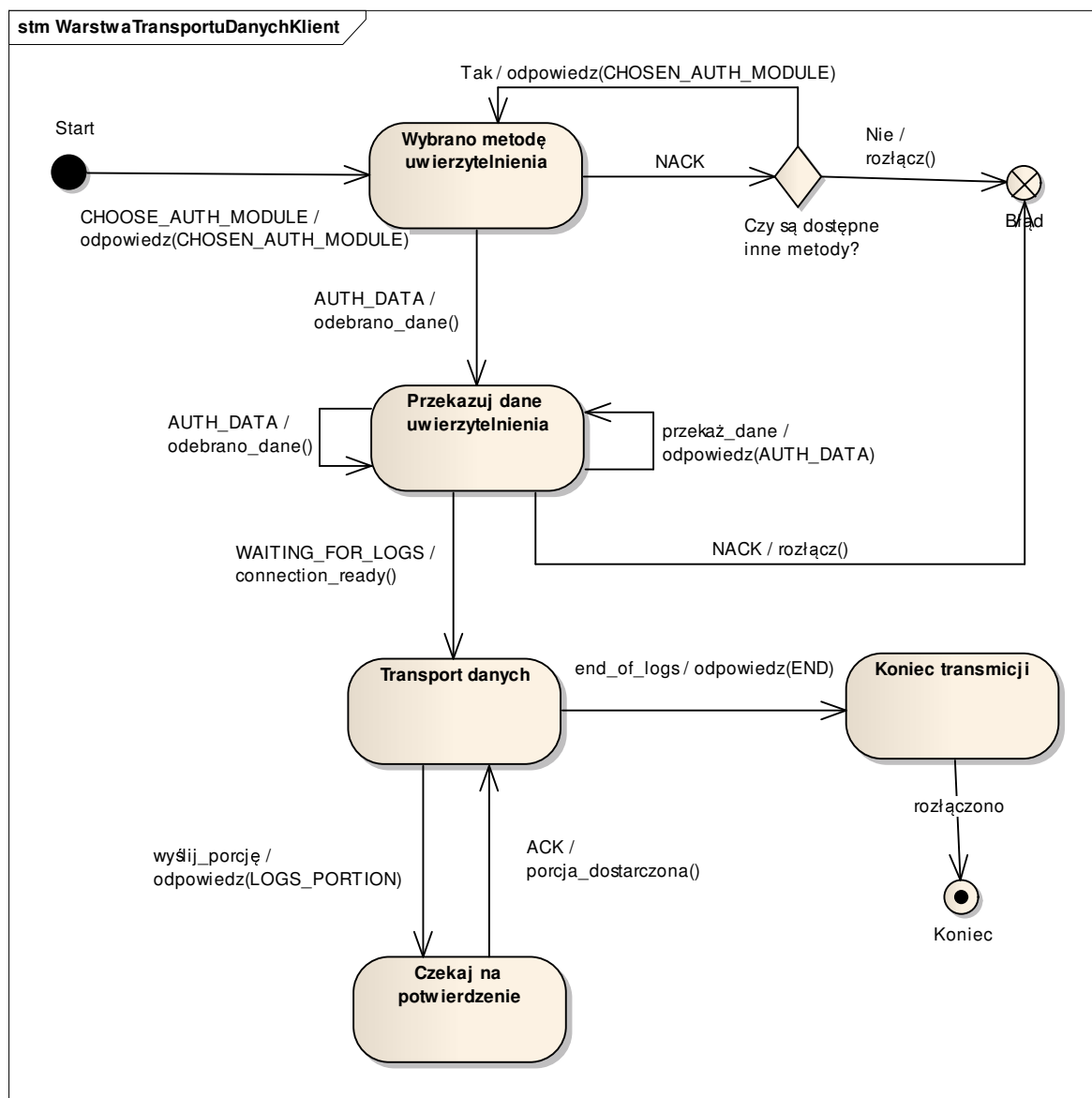

Kod AUTH_DATA	Dane
---------------	------

Tablica 5.9: Struktura komunikatu z danymi uwierzytelnienia

Rysunek 5.6. Maszyna stanów warstwy transportu pomiarów po stronie klienta.

Dane przesyłane przez klienta znajdują się w pakietach. Po odebraniu każdego pakietu i jego pomyślnym przetworzeniu przez aplikację obliczany jest skrót danych w nim zawartych. Obliczony skrót jest następnie przesyłany w pakiecie potwierdzającym przetworzenie danych.

Kod LOGS_PORTION	Dane pomiarów
---------------------	---------------

Tablica 5.10: Struktura komunikatu zawierającego dane

Pakiet z danymi może zawierać dowolną liczbę wpisów dziennika. Każdy wpis powinien posiadać odpowiedni format. W szczególności każdy wpis powinien zawierać bajt danych, który pozwala na określenie czy dotyczy on urządzenia czy usługi. Niezbędne jest również przesłanie stempla czasu, który determinuje kiedy

dany wpis został utworzony. Stempel ten powinien być zgodny z stemplem czasu systemu Unix oraz być przesłany w sieciowej kolejności bajtów. Do prawidłowego przekazania wpisu do systemu monitorującego konieczne jest również dostarczenie nazwy urządzenia oraz usługi. W celu umożliwienia oddzielenia tych danych konieczne jest zakończenie każdego z tych pól znakiem zerowym. Każdy wpis powinien również zawierać bajt informujący o stanie w jakim jest dana usługa. Kod ten powinien być zapisany przy użyciu jednego bajtu w sposób zgodny z kodami akceptowanymi przez system monitorujący.

Kod HOST	Stempel czasu	Nazwa urządzenia	Kod stanu	Wpis
----------	---------------	------------------	-----------	------

Tablica 5.11: Struktura pojedynczego wpisu dziennika urządzenia

Kod SERVICE	Stempel czasu	Nazwa urządzenia	Nazwa usługi	Kod stanu	Wpis
-------------	---------------	------------------	--------------	-----------	------

Tablica 5.12: Struktura pojedynczego wpisu dziennika usługi

Jeśli odebrane dane posiadają nieprawidłową strukturę, lub klient dokonał próby przesłania danych, do których przesyłania nie ma uprawnień połączenie jest natychmiast zamykane. Klient, po przesłaniu wszystkich danych lub w chwili zdefiniowanej przez administratora może zdecydować o zamknięciu połączenia wysyłając odpowiedni komunikat. Serwer po odebraniu tego komunikatu zamknie połączenie.

5.3. Projekt modułu mobilnego

Moduł ten jest odpowiedzialny za monitorowanie zadanych parametrów urządzenia mobilnego. Klienci mobilne są wzajemnie nie zależne i mogą operować bez możliwości komunikacji pomiędzy sobą. Konieczne jest zatem, aby każdy klient mobilny posiadał swoją instancję tego modułu. W module tym możemy wyróżnić trzy podstawowe, rozdzielne funkcjonalnie elementy:

- element pomiarowy,
- element komunikacyjny,
- zestaw wtyczek.

Element pomiarowy jest odpowiedzialny za planowanie i wykonywanie pomiarów zgodnie z polityką zdefiniowaną przed administratorem. Ponadto konieczne jest zapewnienie składowania uzyskanych informacji do czasu udanej synchronizacji z serwerem. Element komunikacyjny jest to implementacja opisanego wcześniej protokołu komunikacyjnego dla danej platformy. Zadaniem tej części jest dostarczenie wyników pomiarów do miejsc zdefiniowanych przez administratora. Wtyczki są to elementy bezpośrednio odpowiedzialne za wykonywanie pomiarów zadanych wartości czy testowanie zdefiniowanych usług. Metoda realizacji wtyczek uzależniona jest od platformy sprzętowej na jaką przeznaczona jest dana implementacja modułu. Konieczne jest jednak zapewnienie niezależności elementu pomiarowego od zestawu wykorzystywanych wtyczek, aby umożliwić swobodną zmianę zbioru wykorzystywanych wtyczek.

Implementacja tego modułu musi uwzględniać uwarunkowania sprzętowe jak i systemowe platformy na której się znajduje. Urządzenia mobilne są zazwyczaj

zasilane z własnych akumulatorów dlatego konieczne jest zastosowanie mechanizmów, które pozwolą na zredukowanie zużycia energii związanego z systematycznym wykonywaniem sprawdzeń. Należy również wspomnieć, iż moduł mobilny odpowiedzialny jest za nadawanie każdemu z odczytów stempla czasu uniwersalnego³ dokonywanego pomiaru. Na podstawie dokonanej charakterystyki klienta mobilnego, można poczynić założenie, iż klient posiada dostęp do punktów synchronizacji czasu. Jest wiele dostępnych metod synchronizacji czasu na urządzeniu mobilnym, między innymi pobranie czasu z sieci GSM czy też z serwerów czasu światowego, przez co nie stanowi to dla klienta mobilnego poważnego wymagania.

Klient mobilny po zebraniu porcji wpisów dziennika o rozmiarze zgodnym z polityką administratora, lub po upływie określonego czasu powinien przesłać posiadane wpisy dziennika do modułu odbiorczego, a po uzyskaniu potwierdzenia usunąć je z urządzenia w celu oszczędności pamięci. Możliwa jest również sytuacja, w której klient mobilny użytkowany jest przez pewien czas bez dostępu do sieci przez którą możliwa jest komunikacja z serwerem. W takiej sytuacji moduł mobilny powinien gromadzić odczyty, aż do czasu uzyskania możliwości połączenia z serwerem. Różnorodność platform dostępnych na rynku sprawia, iż nie można wymagać od modułu odbiorczego dostarczenia uniwersalnej implementacji protokołu komunikacyjnego. Wymaga się zatem, aby klient mobilny używał protokołu komunikacyjnego zgodnego z protokołem modułu odbiorczego. Konieczne jest również, aby klient mobilny posiadał możliwość definiowania metod uwierzytelnienia. Należy również zapewnić możliwość weryfikacji tożsamości serwera, z którym nawiązuje się połączenie.

W ramach systemu monitorowania możliwe jest funkcjonowanie wielu instancji modułu mobilnego. Instancje te mogą być uruchomione na bardzo wielu platformach. W chwili pisania tej pracy nie znaleziono na rynku żadnej aplikacji przeznaczonej, na platformę mobilną, która spełniałaby stawiane wymagania. Szczegółowy projekt oraz implementacja tego modułu dla platformy mobilnej wykracza poza zakres niniejszej pracy. Podczas okresu testowania wykonanego systemu wykorzystano moduł mobilny, przeznaczony dla platformy Android. Został on zaprojektowany i zaimplementowany przez Pana Marcina Kubika. Szczegółowy opis tej implementacji klienta mobilnego można znaleźć w [22].

5.4. Projekt modułu odbiorczego

Moduł ten pośredniczy w przekazywaniu danych pomiędzy modułem mobilnym a modułem podstawowym. Uruchomiony jest on na serwerze, który posiada dostęp do zarówno do sieci wewnętrznej instytucji, jak i do sieci, w której funkcjonują klienty mobilne, w szczególności do sieci Internet. Możliwe jest również umieszczenie tego modułu na tym samym urządzeniu, co rdzeń monitorujący odpowiedzialny z przetwarzanie danych pochodzących od klientów mobilnych.

Moduł ten składa się z jednego programu, którego zadaniem jest przekazywanie danych od klientów mobilnych zgodnie ze zdefiniowaną polityką. Znaczna część logiki programu oraz polityka dostarczania danych jest konfigurowana przy pomocy pliku konfiguracyjnego, co umożliwia jej zmianę bez konieczności ponownej kompilacji programu. Plik ten zawiera również definicję klientów, którzy są uprawnieni do przekazywania danych. Każdy klient może posiadać wiele urządzeń, a każde

³ Czas uniwersalny - średni astronomiczny czas słoneczny na południku zerowym.

z urządzeń wiele usług. Zgodnie z protokołem komunikacyjnym przed przesłaniem danych występuje etap uwierzytelnienia klienta. Przekazywanie danych możliwe jest jedynie po zakończeniu pozytywnym potwierdzeniu tożsamości klienta. Wysokopoziomowy model logiczny omawianego programu składa się zatem z następujących elementów:

- dostawca danych,
- kanał komunikacyjny,
- konsument danych.

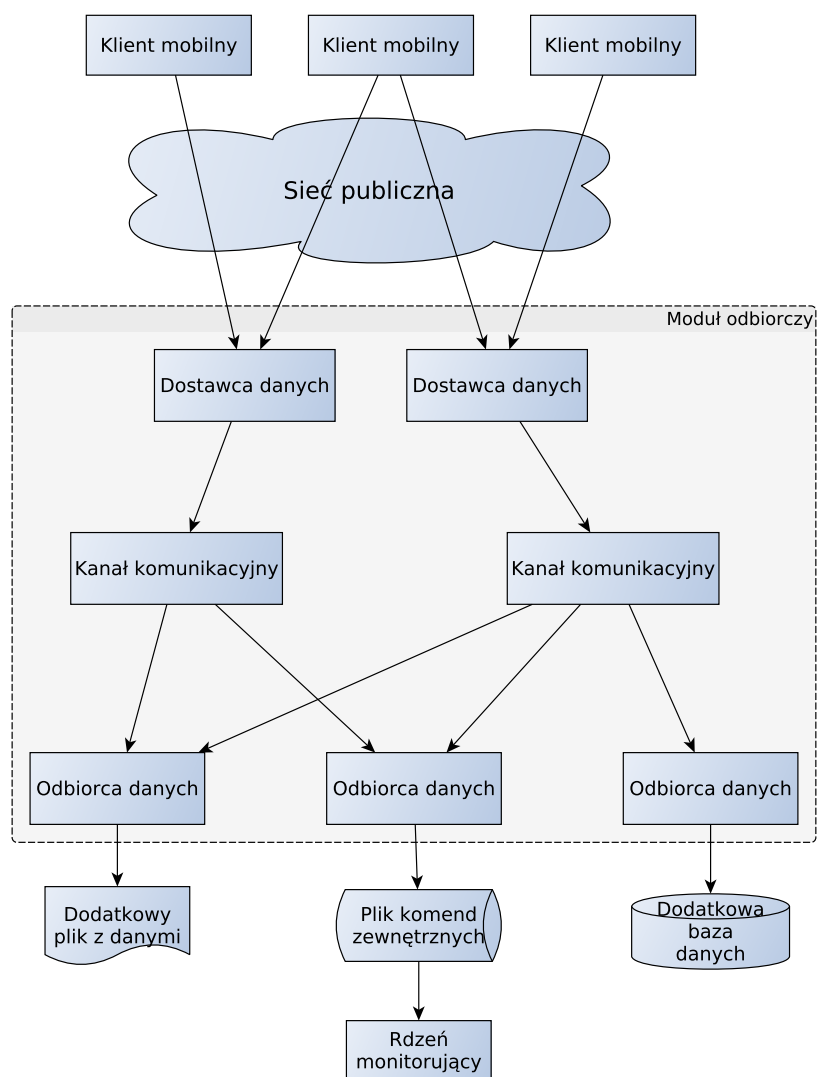
Dostawca danych jest to fragment programu odpowiedzialny za odebranie oraz kontrolę danych pochodzących od klienta. Zawiera on więc implementację protokołu komunikacyjnego oraz wykorzystuje dostępne w programie algorytmy kryptografii oraz uwierzytelnienia zgodnie z konfiguracją. W celu umożliwienia współpracy różnych protokołów komunikacyjnych możliwe jest używanie jednocześnie wielu dostawców danych. Kanał komunikacyjny stanowi natomiast niezawodne asynchroniczne medium komunikacyjne pomiędzy dostawcą, a konsumentami. Dostawca danych zobowiązany jest do dostarczenia danych jedynie do jednego miejsca, czyli kanału komunikacyjnego. Logika zawarta w kanale wyznacza natomiast na podstawie zdefiniowanej polityki podzbiór konsumentów danych, którzy powinni otrzymać przekazane dane. Możliwe jest definiowanie polityki dostarczania danych zarówno na podstawie informacji o kliencie od którego pochodzą dane, jak i na podstawie informacji o dostawcy który odebrał dane. W celu przyspieszenia komunikacji z klientem mobilnym potwierdzenie przetworzenia danych zawarte w protokole komunikacyjnym wysyłane jest niezwłocznie po przekazaniu danych do kanału komunikacyjnego. Konieczne jest zatem zapewnienie niezawodności kanału komunikacyjnego, aby możliwe było gwarantowanie, że dane, które do niego zostały przekazane będą dostarczone do wskazanych odbiorców. Odbiorca danych jest to element programu odpowiedzialny za odpowiednie formowanie danych oraz przekazanie ich do modułu podstawowego. Dzięki możliwości dostarczania danych do wielu odbiorców, możliwe jest nie tylko przekazywanie danych do systemu monitorującego lecz również wykonywanie np. kopi zapasowej otrzymanych danych. Przykładowy schemat logiczny dla dwóch dostawców danych oraz trzech konsumentów został przedstawiony na 5.7

Wymagania przedstawione w 3 wymuszają umożliwienie dodawania nowych algorytmów zarówno kryptograficznych jak i algorytmów uwierzytelnienia klienta. W celu spełnienia tych wymagań wyróżnione zostały w programie również dwa moduły pomocnicze:

- moduł uwierzytelnienia,
- moduł kryptograficzny.

Moduł uwierzytelnienia stanowi bibliotekę algorytmów uwierzytelnienia klienta, które mogą być wykorzystane przez dostawców danych w celu weryfikacji tożsamości klienta. Moduł kryptograficzny stanowi natomiast bibliotekę algorytmów kryptografii symetrycznej, asymetrycznej oraz funkcji skrótu. Umożliwia to realizację procesu negocjacji algorytmu symetrycznego wykorzystywanego przez protokół komunikacyjny. Ponieważ różnice pomiędzy poszczególnymi protokołami komunikacyjnymi mogą być niewielkie w programie wyodrębniono również moduł implementujący poszczególne warstwy protokołu. Umożliwi to w przyszłości szybką modyfikację protokołu komunikacyjnego lub dodanie nowego.

Rysunek 5.7. Diagram architektury modułu odbiorczego

6. Implementacja

W rozdziale 5 przedstawiono projekt systemu monitorowania uwzględniającego wymagania przedstawione w 3. Jest to zatem projekt kompleksowego systemu, który pozwoli na monitorowanie zarówno klientów mobilnych jak i statycznych. W chwili pisania tej pracy na rynku dostępne było jedynie oprogramowanie potrzebne, aby zapewnić funkcjonalność modułowi podstawowemu. W obec tego konieczne było zaimplementowanie zarówno modułu odbiorczego jak i modułu mobilnego. Rozdział ten zawiera opis wykonanej w ramach tej pracy implementacji modułu odbiorczego. Szczegółowy projekt, a także opis implementacji modułu mobilnego dla platformy Android został przedstawiony w [22].

6.1. Opis architektury

Logiczna architektura programu została przedstawiona w 5.4. Fizyczna struktura programu została utworzona z użyciem biblioteki Qt jako podstawowego szkieletu aplikacji. Wykorzystano również biblioteki boost oraz Crypto++. Moduł ten przeznaczony jest, podobnie jak system monitorujący Icinga dla komputerów pracujących pod kontrolą systemu operacyjnego Linux i jest uruchamiany jako samodzielny serwis. Fizyczna struktura programu składa się z następujących elementów:

Szkielet programu Zawiera on elementy programu, konieczne do wytworzenia środowiska dla funkcjonowania pozostałych modułów oraz zarządzania nimi. Ponadto zawiera implementacje dostawców oraz konsumentów danych.

Moduł kryptograficzny Dostarcza on implementacji funkcji kryptograficznych, wymaganych podczas komunikacji z klientem mobilnym. Zawiera on zarówno algorytmy asymetryczne, konieczne do inicjalizacji kryptografii symetrycznej, jak i algorytmy symetryczne, służące do przesyłania danych.

Moduł autoryzacji klienta Zawiera on implementację algorytmów uwierzytelnienia klienta.

Moduł komunikacji z użyciem TCP Dostarcza on implementację protokołu komunikacyjnego używanego do komunikacji z klientem.

Moduł logowania Pozwala na przekazywanie użytkownikowi komunikatów z dowolnych miejsc znajdujących się w innych modułach. Wiadomość ta może zawierać informacje o zaistniałym błędzie, lub innym zdarzeniu wymagającym poinformowania użytkownika.

Odwzorowanie podstawowych elementów struktury logicznej w fizyczną ma miejsce w szkielecie aplikacji. Pozostałe elementy programu zostały zaprojektowane jako moduły pomocnicze świadczące dobrze zdefiniowane usługi. Szczególnym przykładem, tego usługowego charakteru pozostałych modułów, może być moduł kryptograficzny i moduł autoryzacji klienta. Udostępniają one generyczne interfejsy

dostępu do swoich usług dla pozostałych modułów. Szczegóły implementacyjne są natomiast zamknięte wewnątrz modułów. Typ faktyczny obiektu udostępnianego poprzez generyczny interfejs jest w bardzo wielu przypadkach determinowany dopiero na etapie konfiguracji programu. Ponadto liczba klas znajdujących się w tych modułach może znacząco rosnać. Jednym z wymagań było zapewnienie możliwości definiowania nowych algorytmów kryptograficznych jak i algorytmów uwierzytelnienia klienta. W celu zapewnienia możliwości wybrania typu faktycznego obiektu na podstawie danych wykorzystano wzorzec projektowy fabryki¹. Każdy z wspomnianych modułów posiada swojego zarządcę. Dostępne w module obiekty muszą zostać zarejestrowane u swojego zarządcy. Pozostałe moduły uzyskują instancje tych obiektów, poprzez zarządcę, który na podstawie przekazanych danych określa typ faktyczny obiektu. Jeśli dany typ jest dostępny, zostanie on wówczas przekazany wywołującemu i będzie on mógł używać go poprzez dostarczony generyczny interfejs. Logiczna struktura tych modułów wymaga zapewnienia, że w programie istnieje tylko jedna instancja obiektu danego zarządcy. W tym celu został wykorzystany wzorzec projektowy o nazwie singleton². Zastosowanie wzorca projektowego fabryki pozwala pozostałym modułom, na korzystanie z obiektów, których typ faktyczny jest nieznany w trakcie implementacji oraz kompilacji programu.

W celu konfiguracji programu wykorzystano zewnętrzny plik w formacie XML. Umożliwia to zmianę ustawień programu bez konieczności jego ponownej kompilacji. Plik konfiguracyjny składa się z czterech zasadniczych sekcji:

Sekcja dostawców danych zawiera dane dostawców, którzy mają zostać uruchomieni podczas startu programu. Umożliwia przekazanie dodatkowych informacji do obiektu dostawcy np. adresu IP lub portu na którym powinien on oczekiwać na połączenia.

Sekcja odbiorców danych zawiera dane odbiorców danych, którzy mają zostać uruchomieni podczas startu programu. Umożliwia przekazanie dodatkowych informacji do obiektu odbiorcy danych, takich jak ścieżka do pliku do którego należy zapisywać dane.

Sekcja definicji klientów zawiera definicję klientów oraz grup klientów. Każda definicja klienta składa się z następujących sekcji:

Sekcja autoryzacji zawiera dane o dozwolonych modułach autoryzacyjnych dla danego klienta. Umożliwia także dodatkową konfigurację instancji modułów przeznaczonych dla danego klienta.

Sekcja filtrowania zawiera urządzenia oraz usługi, których dane monitorowania mogą być przesyłane przez tego konkretnego klienta.

Sekcja definicji ścieżek danych zawiera definicję ścieżek danych w programie. Pozwala na definiowanie, do którego odbiorcy danych mają trafić dane odebrane od wskazanego klienta.

Podczas uruchamiania programu, plik konfiguracyjny zostaje przeczytany oraz sprawdzony pod kątem poprawności zarówno składniowej jak i semantycznej. Obiekty dostawców, odbiorców oraz algorytmów uwierzytelnienia dostarczane są przez zewnętrznych programistów, zatem prawidłowość ich ustawień nie może być

¹ Wzorzec ten został szczegółowo opisany w [20, 101-109].

² Szczegółowe omówienie wzorca singleton można znaleźć w [20, 130-138].

sprawdzana na tym samym etapie. Jest to wykonywane dopiero w trakcie inicjalizacji danego obiektu. Należy zatem zawsze po pomyślnej analizie pliku konfiguracyjnego sprawdzić zawartość pliku dziennika wykonania programu.

Definicje klientów znajdujące się w pliku konfiguracyjnym są nie zbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa całego systemu. Moduł odbiorczy pozwoli na zalogowanie się jedynie klienta, który został zdefiniowany w konfiguracji. Według wymagań konieczne jest zapewnienie niezależności algorytmów uwierzytelnienia klienta od pozostałych elementów. Definicja każdego klienta zawiera zatem listę modułów uwierzytelnienia, których dany klient może używać. Program zapewnia również kontrolę przesyłanych danych zatem konieczne jest również określenie listy dozwolonych urządzeń i usług, o których dany klient może przysłać informacje.

Jednym z wielu wymagań stawianych na etapie projektowania systemu było zapewnienie możliwości przekazywania danych pochodzących od klienta mobilnego do wielu miejsc docelowych takich jak systemy monitorujące czy bazy danych. Polityka dostarczania danych jest zdecydowanie elementem konfiguracyjnym i nie powinna być ona zaszyta w implementacji programu. W wykonanym programie logika przekazywania danych definiowana jest w programie poprzez sekcję definicji ścieżek danych. Sekcja ta pozwala na definiowanie w jakie miejsca powinny zostać przekazane dane na podstawie klienta, który te dane przysłał oraz dostawcy, który te dane odebrał.

Przeniesienie znacznej części logiki programu do pliku konfiguracyjnego miało znaczący wpływ na architekturę rozwiązania. Program stanowi jedynie zbiór elementów, z których przy pomocy pliku konfiguracyjnego składa się w pełni funkcjonalny moduł.

6.2. Szkielet programu

Moduł ten zawiera podstawowe komponenty programu. Zawarto tutaj wszystkie czynności przygotowawcze związane z wczytaniem konfiguracji oraz utworzeniem obiektów wynikających z niej. Ponadto w module tym znajdują się definicje podstawowych bytów logicznych programu. W zależności od pełnionej funkcji można wyróżnić następujące grupy obiektów:

Grupa obiektów konfiguracyjnych zawiera wszystkie obiekty używane zarówno do wczytania parametrów uruchomienia programu z linii poleceń, jak również obiekty odpowiedzialne za dostarczenie do programu konfiguracji zawartej w pliku.

Grupa obiektów producentów danych zawiera generyczny interfejs producenta danych oraz fabrykę, umożliwiającą pozyskiwanie obiektów z tej grupy, a także definicję dostępnych producentów danych.

Grupa obiektów konsumentów danych zawiera generyczny interfejs konsumenta danych oraz fabrykę, umożliwiającą pozyskiwanie obiektów z tej grupy, a także definicję dostępnych konsumentów danych.

Grupa obiektów filtrujących zawiera obiekty pozwalające na kontrolę danych otrzymywanych od klienta

Grupa obiektów kanału komunikacyjnego zawiera obiekty powiązane z kanałem komunikacyjnym pomiędzy producentami danych, a ich konsumentami. Zawiera również mechanizmy formatowania danych oraz buforę przeznaczoną na dane oczekujące na przekazanie.

Grupa obiektów zarządzających zawiera zarządcę programu oraz obiekty pomocnicze. Wykonywane są tutaj wszelkie czynności, które należy wykonać w trakcie uruchamiania programu, a także tworzenie oraz niszczenie obiektów implementujących elementy logiczne programu.

Grupa obiektów konfiguracyjnych

Głównym członkiem grupy obiektów konfiguracyjnych jest parser pliku konfiguracyjnego. Ponieważ plik konfiguracyjny posiada strukturę pliku XML możliwe było wykorzystanie czytelnika strumienia XML z biblioteki Qt. Klasa ta zapewnia generację znaczników oraz sprawdzanie poprawności składniowej czytanego dokumentu. Umożliwiło to implementację prostego parsera rekursywnie zstępującego, który zajmuje się jedynie sprawdzaniem poprawności logicznej znaczników. Ze względu na strukturę plików XML, nie jest możliwa pełna bieżąca kontrola danych w nim zawartych. Konieczne jest zatem wczytanie pliku konfiguracyjnego i odwzorowanie go w strukturach danych, a następnie wykonanie sprawdzenia spójności oraz poprawności tych danych. Obiekt parsera konfiguracji jest również globalnym obiektem udostępniającym parametry konfiguracji. W obiekcie tym znajdują się wszystkie ustawienia oraz definicje wszystkich obiektów logicznych programu.

Grupa obiektów producentów danych

Grupa obiektów producentów danych składa się z dwóch głównych elementów. Pierwszym z nich jest klasa implementująca wzorzec fabryki. Pozwala ona pozostałym obiektom na uzyskiwanie instancji obiektu dostawcy danych, bez konieczności znania jego typu faktycznego w trakcie pisania kodu czy też kompilacji. Drugim z elementów jest generyczny interfejs dostawcy danych, który musi być implementowany przez każdego dostawcę. Interfejs ten pozwala na wykonywanie wszystkich niezbędnych operacji. Między innymi na przekazanie konkretnej instancji klasy dodatkowych danych inicjujących takich jak adres sieciowy czy numer portu. Należy również nadmienić, że konieczne było również dostarczenie odpowiedniego mechanizmu rejestracji definiowanych obiektów w fabryce. Istotne jest, aby umożliwić programiście rejestrację nowego typu faktycznego obiektu bez konieczności ingerencji w inne pliki źródłowe. W celu ułatwienia tego procesu zostało opracowane makro, które dzięki wykorzystaniu szablonów dokonuje automatycznej rejestracji nowego typu faktycznego obiektu w fabryce. Dzięki jego wykorzystaniu programista, podczas dodawania nowego dostawcy danych musi zapewnić jedynie deklarację oraz definicję nowego typu. Warto zauważyć, że sposób implementacji tego makra pozwala na umieszczenie definicji nowego typu w pliku nagłówkowym, który jest włączany do wielu jednostek translacji i nie powoduje to błędów kompilacji ani błędów funkcjonowania procesu rejestracji.

Wydruk 6.1. Definicja dostawcy danych

```
DATA_PROVIDER(NazwaTypu, NazwaRejestrowana)
{
    //deklaracja metod
}
```

W ramach tej grupy obiektów dostarczono również referencyjną implementację dostawcy o nazwie typu `DefaultTcpProvider`. Stanowi on implementację omówionego wcześniej protokołu komunikacyjnego. W celu zapewnienia lepszej wydajności, logika funkcjonowania tego dostawcy została przeniesiona do osobnego wątku programu. Aby zapewnić elastyczności wykorzystania tego obiektu możliwe jest definiowanie z poziomu pliku konfiguracyjnego zarówno adresu IP i portu wykorzystywanego przez ten obiekt, a także wskazanie pliku zawierającego klucz prywatny.

Grupa obiektów konsumentów danych

Grupa obiektów konsumentów danych posiada analogiczną budowę jak grupa producentów danych. Zapewnia ona zarówno fabrykę konsumentów danych jak i generyczny interfejs konsumenta. Rejestracja obiektów w fabryce odbywa się również przy użyciu analogicznego makra. W ramach tej grupy obiektów dostarczono implementację dwóch konsumentów danych. Pierwszy z nich o nazwie typu `ToScreenPrinter`, spełnia jedynie funkcję kontrolną. Wszystkie dane, które do niego trafiają są natychmiast wypisywane w dzienniku wykonania programu. Dostawca typu `ToIcingaWriter` odpowiedzialny jest natomiast za przekazywanie wszystkich danych do pliku komend zewnętrznych systemu Icinga. Możliwa jest zmiana ścieżki pliku komend zewnętrznych systemu Icinga poprzez plik konfiguracyjny.

Grupa obiektów filtracji

Grupa obiektów filtracji pozwala na kontrolę danych otrzymywanych od klienta, a także na pobieranie informacji o danym kliencie. Podstawowym elementem tej grupy jest fizyczne odwzorowanie bytu klienta w odpowiednią klasę. Pozwala to na uzyskiwanie przez inne moduły w prosty sposób wszystkich niezbędnych informacji na temat obsługiwanego klienta. Każdy klient posiada zdefiniowany w pliku konfiguracyjnym zbiór urządzeń i usług o których informacje może przysyłać. Obiekty z tej grupy, które są odpowiedzialne za kontrolę odbieranych danych, pobierają z analizatora składniowego wspomniane zbiory i dokonują kontroli każdego wpisu dziennika otrzymanego od klienta. Jeśli klienta nadesłał dane dotyczące urządzenia lub usługi do których nie ma on uprawnień, nie będzie możliwe przekazanie ich do konsumentów.

Grupa obiektów kanału komunikacyjnego

Grupa obiektów kanału komunikacyjnego odpowiedzialna jest za niezawodne przekazanie danych od dostawcy danych do konsumentów według reguł zdefiniowanych w pliku konfiguracyjnym. Zapewnienie niezawodności zostało osiągnięte poprzez implementację bufora kołowego wewnątrz pliku. Każdy dostawca danych posiada swój plik bufora. Na początku tego pliku zapisane są położenia miejsca przeznaczonego do czytania oraz miejsca przeznaczonego do pisania. Dane, które logicznie znajdują się pomiędzy miejscem do czytania, a miejscem do pisania są to dane, które zostały odebrane od klienta lecz nie zostały jeszcze dostarczone do konsumentów. Pomyślnie zweryfikowana przez obiekty filtrujące porcja danych przekazywana jest z użyciem kanału komunikacyjnego do konsumentów danych. Operacja ta odbywa się w dwóch etapach. Pierwszy etap dokonuje zapisu danych do pliku bufora. Jeśli aktualnie nie ma żadnych danych oczekujących na przetworzenie przez konsumentów, nowa porcja danych jest niezwłocznie dostarczana do odpowiednich obiektów. Jeśli istnieją porcje danych, które oczekują na zapisanie dane zostaną zapisane do pliku i dostarczone, po danych, które nadeszły

przed nimi. Należy zwrócić uwagę, że dane zapisywane są na dysku tylko raz, niezależnie od liczby konsumentów do których powinny one zostać dostarczone. Ponadto dostawca danych uzyskuje potwierdzenie zapisania danych po zakończeniu pierwszego etapu ich obsługi czyli już po zapisaniu do pliku bufora. Oznacza to, że dostawcy danych są w znacznym stopniu niezależni od konsumentów danych. Pozwala to skrócić do minimum czas oczekiwania klienta mobilnego pomiędzy wysłaniem danych, a uzyskaniem potwierdzenia o ich przetworzeniu.

Grupa obiektów zarządzających

Głównym przedstawicielem grupy obiektów zarządzających jest klasa główna programu. Program został napisany zgodnie z metodyką obiektową zatem cała logika wykonania programu została również zamknięta w klasie co uprościło funkcję główną programu do minimum. Klasa ta odpowiedzialna jest za przebieg całości programu. Pierwszą operacją wykonywaną przez tą klasę jest odnalezienie pliku konfiguracyjnego i zlecenie jego wczytania przez parser konfiguracji. Na podstawie informacji uzyskanych w wyniku analizy pliku konfiguracyjnego klasa główna programu pobiera z odpowiednich fabryk wszystkie obiekty producentów oraz konsumentów zdefiniowanych w pliku konfiguracyjnym. Po uzyskaniu obiektów następuje ich inicjalizacja na podstawie danych wczytanych z pliku konfiguracyjnego. Klasa ta jest również odpowiedzialna za prawidłową deinicjalizację oraz destrukcję wszystkich obiektów. Ponadto należy zauważyć, że omawiany program funkcjonuje jako serwis systemowy, zatem konieczne jest również wykonanie w tej klasie wszystkich czynności zalecanych przy uruchamianiu takich serwisów. Całość programu została napisana zgodnie z paradygmatem zdarzeniowym. Oznacza to, że po wykonaniu inicjalizacji program zawiesza swoje wykonanie do czasu otrzymania jakiegoś zdarzenia, na które powinien on zareagować. Użycie biblioteki Qt w znaczny sposób uprościło oczekiwanie na zdarzenia dzięki możliwości użycia pętli zdarzeń z tej biblioteki.

6.3. Moduł kryptograficzny

Moduł ten dostarcza pozostałym elementom programu implementacji algorytmów kryptograficznych. Dostępne są generyczne interfejsy do następujących schematów algorytmów:

- szyfrowanie symetrycznych,
- szyfrowanie asymetrycznych,
- funkcja skrótu,
- podpis cyfrowy.

Dostarczanie implementacji danego schematu kryptograficznego odbywa się w sposób analogiczny do dostarczania implementacji dostawców danych. Wszystkie implementacje algorytmów zostają zarejestrowane w fabryce kryptograficznej, która umożliwia uzyskiwanie obiektu o typie określonym na podstawie danych na przykład odebranych od klienta.

W ramach tej pracy dostarczono kilku algorytmów, które były konieczne do zaimplementowania protokołu komunikacyjnego. Jako algorytm symetryczny dostarczona została implementacja algorytmu AES pracującego w trybie wiązania bloków zaszyfrowanych. Omawiany tryb pracy algorytmu powoduje powstanie zależności

pomiędzy kolejnymi blokami. Oznacza to, że manipulacja jednym blokiem powoduje zmiany wartości odszyfrowanych w tym bloku i każdym następnym. Zastosowanie tego trybu w implementowanym protokole komunikacyjnym pozwala na zagwarantowanie, że sekwencja wiadomości otrzymywanych od klienta nie została zmieniona³. Protokół komunikacyjny wymagał również dostarczenia asymetrycznego algorytmu RSA. W module zdefiniowano ponadto klasę implementującą generyczny interfejs funkcji skrótu, która dostarcza funkcjonalności algorytmu SHA-2 o długości skrótu 256 bitów. Jeden z etapów protokołu komunikacyjnego wymagał również dostarczenia algorytmu podpisu cyfrowego opartego na algorytmie RSA.

Do implementacji wszystkich algorytmów została wykorzystana biblioteka Crypto++. Jest to popularna biblioteka o otwartych źródłach napisana w języku C++, która w obiektowy sposób udostępnia algorytmy kryptograficzne.

6.4. Moduł uwierzytelnienia klienta

Moduł posiada architekturę typową dla modułów usługowych. Głównym elementem jest klasa implementująca wzorzec fabryki oraz generyczny interfejs pozwalający na wykorzystywanie obiektów uzyskanych z fabryki.

Interfejs zdefiniowany dla algorytmów uwierzytelnienia został zaprojektowany z wykorzystaniem mechanizmu sygnałów i slotów z biblioteki Qt. Użycie tego mechanizmu pozwala na znacznie bardziej wydajne wykorzystanie zasobów. Przykładem takiej optymalizacji może być czas gdy klient przetwarza żądanie związane z uwierzytelnieniem wątek serwera nie musi być wtedy bezczynny lecz może przetwarzać żądania pochodzące od innych klientów. Definicja interfejsu pozwala również na przekazanie do niego dodatkowych ustawień pochodzących z pliku konfiguracyjnego. Każdy algorytm uwierzytelnienia powinien po zakończeniu sukcesem lub porażką procesu uwierzytelnienia klienta wykonać emisję sygnału z interfejsu algorytmu wraz z rezultatem procesu autoryzacji. Ponieważ z punktu widzenia protokołu istotne jest przekazanie danych autoryzacyjnych jako informacja o akceptacji algorytmu uwierzytelnienia, konieczne jest aby każdy algorytm przesłał co najmniej jedną wiadomość do klienta.

Zapewnienie niezależności implementacji algorytmów uwierzytelnienia od wykorzystywanej aktualnie metody komunikacji wymagało zdefiniowania generycznego interfejsu komunikacyjnego, który może być wykorzystywany przez implementacje poszczególnych algorytmów. Implementacja tego interfejsu powinna być dostarczona przez moduł, który jest aktualnie wykorzystywany w programie do komunikacji z klientem.

W ramach pracy zostały również zaimplementowane dwa moduły uwierzytelnienia klienta. Pierwszy z nich nosi nazwę AlwaysAllow i jest to tak zwane uwierzytelnienie puste, czyli zakończone sukcesem dla każdego klienta. Drugi moduł - LoginPass jest to prosta metoda uwierzytelnienia oparta na pobraniu od klienta loginu oraz hasła i porównanie go z danymi dostarczonymi w pliku konfiguracyjnym. Każdy klient posiada w pliku konfiguracyjnym listę dostępnych dla niego algorytmów uwierzytelnienia wraz z danymi jakie powinny być przekazane, aby zapewnić pozytywne wykonanie procesu. Należy zwrócić uwagę, że zaimplementowane algorytmy uwierzytelnienia stanowią jedynie przykład. Nie powinny być one

³ Samo wykorzystanie trybu CBC nie daje gwarancji ale w protokole komunikacyjnym użyto również funkcji skrótu, przez co możliwe jest jej udzielenie.

wykorzystywane w systemie produkcyjnym, ponieważ wszystkie hasła oraz nazwy użytkowników przechowywane są jawnym tekstem w pliku konfiguracyjnym.

6.5. Moduł komunikacji z wykorzystaniem TCP

Moduł ten zawiera implementację protokołu komunikacyjnego opisanego w 5.2. Inicjacja każdej z warstw protokołu została zaimplementowana dedykowanej klasie lub jeśli proces inicjacji złożony był z kilku rozdzielnych logicznie elementów, każdy element został zaimplementowany w osobnej klasie. W celu umożliwienia każdej z warstw protokołu korzystanie z usług warstw niższych w sposób generyczny wykorzystany został wzorzec dekoratora.

Aby wykorzystać wzorzec dekoratora zdefiniowano generyczny interfejs pozwalający na odczytanie oraz zapisanie komunikatu niezależnie od liczby warstw znajdujących się poniżej. Klasą prostą w tym przypadku jest prosta klasa opakowująca gniazdo TCP z biblioteki Qt. Klasami dekorującymi są klasy odpowiadające za kolejne czynności w wyższych warstwach protokołu. Klasy te są odpowiedzialne, za formowanie wiadomości, szyfrowanie oraz obliczanie i kontrolę jej skrótu. Ponieważ kolejność czynności wykonywanych w trakcie budowania wiadomości jest istotna zastosowano rekurencyjne budowanie wiadomości. Każda klasa dekoratora posiada jedynie jedno wskazanie do obiektu, który znajduje się o poziom niżej w hierarchii. Użytkownik zapisuje wiadomość używając klasy z najwyższej warstwy. Obiekt tendokонуje przekształcenia wiadomości zgodnie ze swoim algorytmem, a następnie wywołuje tą samą metodę na rzecz obiektu znajdującego się o jeden niżej w hierarchii niż ona sama przekazując przekształconą wiadomość jako parametr wywołania.

Wykorzystanie wzorca dekoratora pozwoli w przyszłości na łatwą modyfikację protokołu komunikacyjnego np. poprzez dodanie dodatkowej warstwy. Ponadto wprowadzenie jednolitego interfejsu pozwoliło na zachowanie prostoty i jednolitości implementacji poszczególnych warstw protokołu komunikacyjnego.

Moduł ten został zaimplementowaniu przy użyciu licznych mechanizmów z biblioteki Qt. Przede wszystkim wykorzystany został moduł sieciowy wspomnianej biblioteki. Dzięki jego użyciu uzyskano dostęp do generycznej implementacji serwera TCP, a także gniazd. Szkielet aplikacji Qt pozwolił na wygodną implementację asynchronicznej komunikacji z użyciem gniazd TCP przy pomocy standardowego dla tego szkieletu mechanizmu sygnałów i slotów. Dzięki temu uzyskano przejrzysty i wydajny kod, który pozwala na obsługę wielu klientów w jednym wątku.

6.6. Moduł logowania

Omawiany program wykonywany jest bez interakcji z użytkownikiem. Funkcjonuje on jako serwis systemowy. Docelowo będzie on wykonywany na serwerze, poza sesją jakiegokolwiek użytkownika. W trakcie wykonania programu mogą się zdarzyć sytuacje wymagające poinformowania użytkownika o ich wystąpieniu. Znaczna część z tych informacji stanowi jedynie zapis wykonania programu, jednak mogą występować również informacje o sytuacjach krytycznych, o których użytkownik musi zostać powiadomiony. Konieczne było zatem dostarczenie możliwości przekazywania takich informacji z wielu modułów do jednego, wspólnego miejsca, które stanowi dziennik wykonania programu.

Każdy moduł posiada możliwość przekazywania użytkownikowi wiadomości o różnym priorytecie. Dozwolone są następujące priorytety:

FATAL najwyższy priorytet, wiadomość zawiera komunikat o błędzie, który uniemożliwia dalsze wykonanie programu

ERROR komunikat zawiera informacje o błędzie, który uniemożliwia wykonanie pewnej ścieżki programu

WARNING komunikat zawiera ostrzeżenie o nietypowej sytuacji

DEBUG komunikat zawiera treść pomocną podczas wyszukiwania błędów

INFO komunikat zawiera jedynie treści informacyjne

Podczas kompilacji ustalany jest minimalny priorytet wiadomości, które mają być przekazywane użytkownikowi. Wszystkie wiadomości o priorytecie niższym niż ustalony, nie zostaną zapisane. Ponadto dzięki użyciu mechanizmów opartych o szablony wszystkie komunikaty o priorytecie niższym zostaną rozwinięte do wywołania funkcji pustej. Wywołanie takie zostanie z bardzo dużym prawdopodobieństwem zoptymalizowane przez kompilator.

Przekazanie użytkownikowi treści komunikatu w wielu sytuacjach może nieść zbyt mało informacji. W celu umożliwienia przekazania dodatkowych informacji bez konieczności pisania nadmiernej liczby komend przy każdym komunikacie, opracowana została makrodefinicja, która do każdego komunikatu dołączy aktualny stempel czasu, nazwę pliku w którym znajduje się komunikat, a także nazwę funkcji oraz numer linii. Ponadto komunikat nie musi się składać jedynie z tekstu lecz można go formować w taki sam sposób jak pisać do strumienia.

Wydruk 6.2. Przykładowe wypisanie komunikatu

```
LOG_ENTRY(MyLogger::DEBUG, "komunikat"<<123);
```

Wydruk 6.3. Format komunikatu przekazywanego użytkownikowi

```
[stempel czasu][poziom][plik][funkcja][linia]:komunikat123
```

Ponieważ program nie jest przypisany do żadnego z terminali⁴ nie ma możliwości przekazywania wiadomości na standardowe wyjście lub wyjście błędów. Konieczne jest zatem utworzenie pliku, do którego zapisywane będą komunikaty. Należy zwrócić uwagę, że program jako serwis systemowy uruchomiony będzie ze znacznie ograniczonymi prawami, aby podnieść poziom bezpieczeństwa serwera. W związku z powyższym jedynym miejscem, co do którego można założyć, że program będzie miał dostęp jest katalog plików tymczasowych. Każde uruchomienie programu powoduje zatem utworzenie w tym katalogu pliku składającego się z nazwy programu oraz stempla czasu zawierającego czas jego uruchomienia.

⁴ Proces przekształcenia w serwis systemowy zakłada zamknięcie destryktorów standardowego wejścia, wyjścia oraz wyjścia błędów.

7. Testowanie wykonanego systemu

Testowanie systemów składających się z wielu komunikujących się ze sobą elementów jest zadaniem bardzo skomplikowanym. Każdy protokół komunikacyjny stanowi system rozproszony, którego testowanie i implementacja jest zadaniem nietrywialnym. Ze względu na rozproszoność systemu, a także wpływ czynników zewnętrznych takich jak jakość sygnału czy próby ataków dostarczenie jedynie testów jednostkowych czy scenariuszowych jest niewystarczające. W związku z powyższym w ramach tej pracy wykonano testową konfigurację systemu, która została uruchomiona w niewielkiej sieci domowej. Pozwoliło to na uruchomienie kompletnego systemu oraz weryfikację zarówno poprawności implementacji jak i zdefiniowanych wymagań.

7.1. Opis infrastruktury testowej

Konfiguracja została wykonana w mieszkaniu autora w oparciu na istniejącej infrastrukturze sieci lokalnej. Sercem konfiguracji jest laptop HP Compaq 6710b. Został na nim zainstalowany system operacyjny Linux. Wybrano najnowszą dostępną w czasie wykonywania konfiguracji wersję dystrybucji Ubuntu - 13.10. System został zainstalowany w wersji 64 bitowej. W celu zapewnienia możliwości łatwego przeniesienia wykonanej konfiguracji systemu monitorującego, utworzono na tym serwerze maszynę wirtualną. Do jej stworzenia użyto narzędzi opartych o bibliotekę libvirt. Maszyna wirtualna uruchamiana jest jako KVM¹, co zapewnia jej wysoką wydajność. Na utworzonej maszynie wirtualnej zainstalowany został ten sam system operacyjny, co na urządzeniu będącym jej gospodarzem. Interfejs sieciowy urządzenia został skonfigurowany w taki sposób, aby urządzenie fizyczne i maszyna wirtualna widziane były z zewnątrz jako dwa interfejsy o różnych adresach MAC.

Poza laptopem oraz maszyną wirtualną w sieci dostępne są również inne urządzenia. Pierwszym z tych urządzeń jest drukarka sieciowa Samsung CLP-610ND. Posiada ona interfejs sieciowy na którym udostępniana jest usługa zarówno bezpośredniego drukowania jak i administracji poprzez stronę internetową z użyciem protokołu HTTP. Drugie urządzenie jest to router ASUS WL-500GPv2. Jest to element odpowiedzialny za przydział adresów w całej sieci z użyciem protokołu DHCP. Ponadto jest on bramą domyślną dla wszystkich urządzeń znajdujących się w sieci lokalnej. Wyposażony jest on zarówno w interfejs przewodowy jak i bezprzewodowy. Urządzenie to udostępnia panel administracyjny w formie strony internetowej poprzez protokół HTTP. Ponadto w sieci znajduje się przełącznik ASUS GigaX 1005/G,

---

¹ ang. *Kernel Virtual Machine* – sposób wirtualizacji w systemach Linuksa, gdzie proces ten jest wspierany przez jądro systemu gospodarza

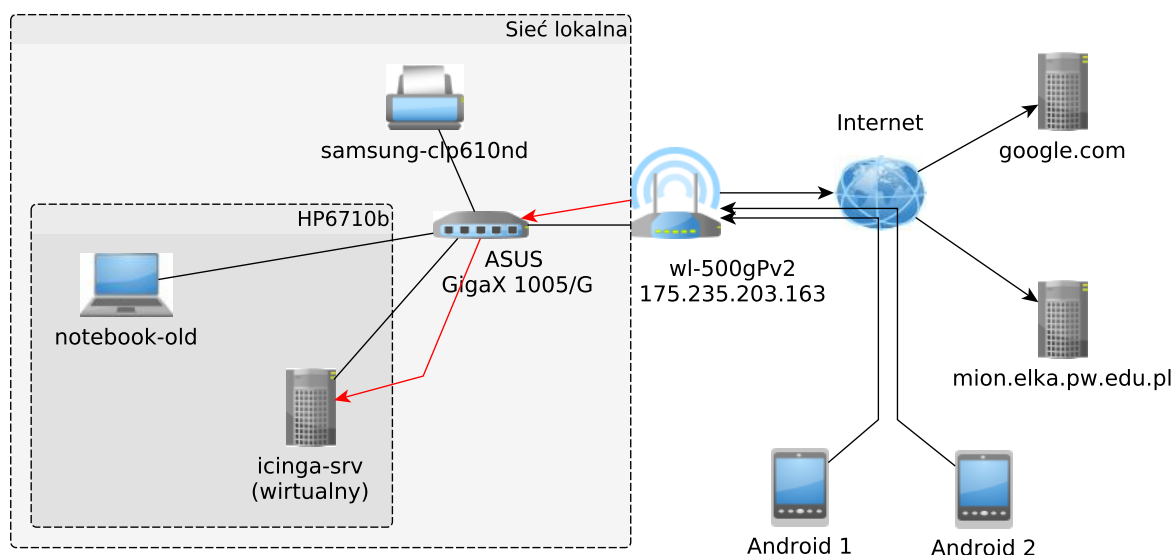
dzięki któremu urządzenia połączone są w sieć lokalną bez konieczności korzystania z routera. W dalszych rozważaniach, urządzenie to zostało pominięte, ponieważ jest to prosty przełącznik warstwy drugiej i nie jest możliwe jego monitorowanie.

Testowa sieć lokalna zawiera zdecydowanie zbyt mało elementów, aby móc w pełni przetestować działanie systemu. Ponadto jest ona w znacznym stopniu odizolowana od czynników zewnętrznych mogących wpływać na pracę systemu monitorującego. W celu umożliwienia wykonania bardziej realistycznych testów postanowiono monitorować dwa dostępne publicznie serwery. Pierwszym z nich jest serwer google.com. Drugi natomiast jest serwer mion.elka.pw.edu.pl przeznaczony dla studentów Wydziału Elektroniki i Technik Informatycznych Politechniki Warszawskiej.

W ramach niniejszej pracy wykonano projekt oraz implementację systemu monitorowania klienta mobilnego jak i stacjonarnego. W związku z powyższym konieczne było uwzględnienie również klientów mobilnych w konfiguracji testowej. Dzięki uprzejmości Pana Marcina Kubika możliwe było wykorzystanie opracowanego przez niego modułu mobilnego dla platformy Android. Pozwoliło to na dodanie do monitorowanej infrastruktury dwóch urządzeń pracujących pod kontrolą tego systemu. Oba urządzenia były w trakcie testów używane do codziennych czynności, co pozwoliło na symulację normalnych warunków pracy systemu.

W celu umożliwienia komunikacji klienta mobilnego z modułem odbiorczym spoza sieci domowej, konieczne było użycie mechanizmu przekazywania portów na wspomnianym wcześniej routerze. Schemat wykonanej testowej infrastruktury przedstawiono na 7.1. Na schemacie zachowano porządek oznaczeń urządzeń przedstawiony w tabeli 7.1.

Rysunek 7.1. Schemat infrastruktury testowej. Kolorem czerwonym zostało wyróżnione połączenie wynikające z przekierowania portów.

Nazwa	Opis
notebook-old	System zainstalowany natywne na laptopie HP 6710b.
icinga-srv	System uruchomiony na maszynie wirtualnej na urządzeniu notebook-old.
samsung-clp610nd	Drukarka Samsung CLP-610ND znajdująca się w sieci lokalnej
wl-500gPv2 175.235.203.163	Router ASUS WL-500GPv2 o zewnętrznym adresie IP 175.235.203.163
google.com	Serwer popularnej wyszukiwarki internetowej google.
mion.elka.pw.edu.pl	Serwer mion zarządzany przez WEiTI PW.
Android 1	Telefon Samsung Galaxy Note 3.
Android 2	Telefon Samsung Galaxy S2 Plus.

Tablica 7.1: Objasnienia nazw urządzeń wykorzystywanych w infrastrukturze.

7.2. Konfiguracja systemu monitorowania

Monitorowana infrastruktura jest dość prosta i mała. Pozwala to na użycie jednego rdzenia monitorującego zarówno do monitorowania infrastruktury statycznej, jak i do przetwarzania danych pochodzących od klientów mobilnych. W celu zapewnienia konfiguracji zbliżonej do warunków użytkowania systemu, wykonano zalecaną konfigurację dla całego systemu. Konfiguracja całego systemu składa się z następujących elementów:

- rdzeń monitorujący Icinga,
- baza danych MySQL systemu Icinga,
- dodatek inGraph,
- baza danych MySQL dodatku inGraph,
- interfejs icinga-web,
- baza danych MySQL icinga-web²,
- wykonany w tej pracy moduł odbiorczy,
- moduł mobilny dla platformy Android,
- zestaw wtyczek.

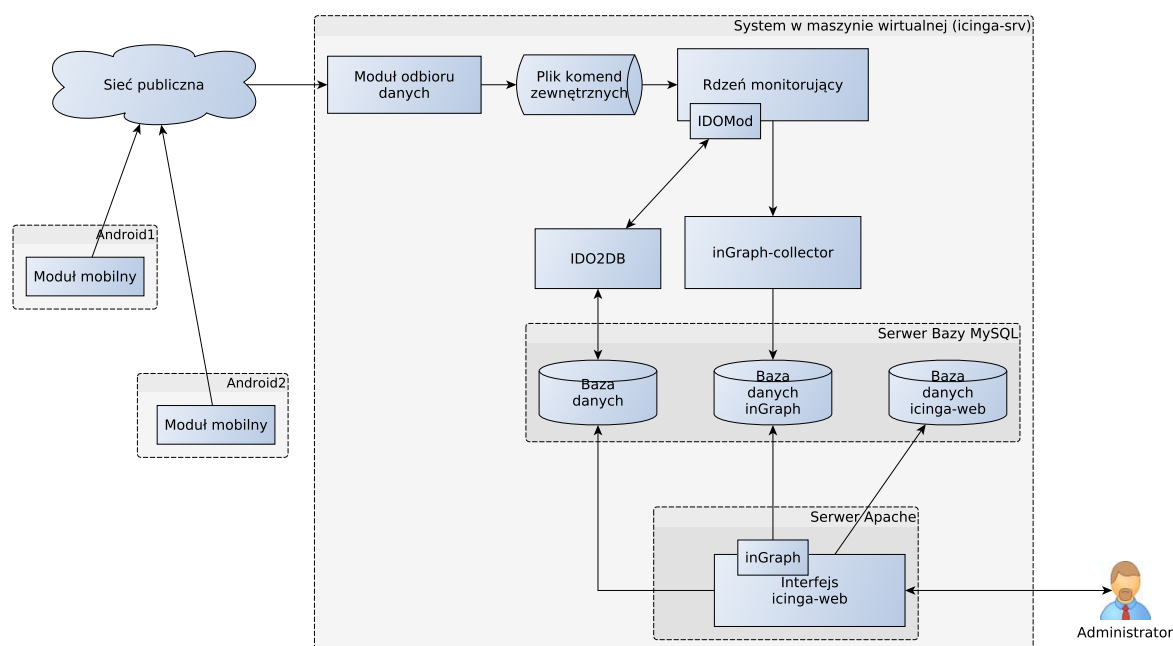
Aby zapewnić możliwość łatwego przeniesienia wykonanej konfiguracji testowej wszystkie elementy poza modułem mobilnym zostały utworzone na systemie zainstalowanym na maszynie wirtualnej³. Schemat rozmieszczenia oraz współpracy poszczególnych elementów został przedstawiony na 7.2. System monitorowania do poprawnego funkcjonowania potrzebuje zarówno serwera bazy danych MySQL jak i serwera http. W wykorzystywanej wersji dystrybucji Ubuntu wymagane pakiety zostały zainstalowane domyślnie podczas instalacji systemu.

Rdzeń systemu monitorowania został skonfigurowany tak, aby monitorować w sposób aktywny wszystkie usługi klientów statycznych. Do monitorowania użyto zestaw standardowych wtyczek rozwijanych pierwotnie dla systemu Nagios. Lista monitorowanych usług dla każdego urządzenia została przedstawiona w formie

² Ze względu na użycie nowego interfejsu konieczna jest dodatkowa baza danych, w której przechowywane są dane warstwy prezentacji. Baza ta nie została wymieniona w opisie, gdyż nie zawiera ona danych o stanie sieci, a jedynie dane interfejsu graficznego.

³ Możliwa jest oczywiście separacja elementów zgodnie z opisem zawartym w 5. Wykonanie jej w tym przypadku jest jednak nieuzasadnione i doprowadziło by jedynie do licznych utrudnień w przypadku przeniesienia na inne urządzenie.

Rysunek 7.2. Diagram rozmieszczenia i współpracy elementów systemu monitorowania.

tabeli 7.2. Niektóre z monitorowanych wartości wymagają użycia dodatkowego narzędzi - NRPE⁴. Jest to narzędzie, które pozwala na uruchomienie wtyczki na zdalnej maszynie. Jest on niezbędny do pomiaru parametrów wewnętrznych danego urządzenia, takich jak zużycie procesora czy pamięci.

W celu umożliwienia monitorowania klienta mobilnego konieczne było również zdefiniowanie w systemie Icinga urządzeń Android1 oraz Android2, a także odpowiednich usług. Udostępniona przez Pana Marcina Kubika wersja modułu mobilnego posiada duży zbiór parametrów urządzenia, które można monitorować. Spośród dostępnych parametrów wybrano następujące:

- siła najmocniejszego sygnału Wi-Fi,
- stan baterii,
- liczba uruchomionych aplikacji,
- obciążenie procesora.

Konieczna była również konfiguracja modułu odbiorczego. Ponieważ telefony posiadały różnych użytkowników, zostały utworzone dwa konta klientów. Jako jedyną dopuszczalną metodę uwierzytelnienia wybrano login oraz hasło. W celu zapewnienia transportu danych konieczne było również nadanie utworzonym użytkownikom uprawnień do przesyłania danych o ich urządzeniu oraz usługach. W celu umożliwienia przesyłania danych od klienta konieczna była konfiguracja dostawcy danych. Pierwszym jej etapem było wygenerowanie pary kluczy RSA i umieszczenie klucza prywatnego i publicznego na serwerze, a publicznego na urządzeniach mobilnych. Konieczne było również podanie w pliku konfiguracyjnym modułu odbiorczego ścieżki do klucza prywatnego, a także numeru portu na którym powinien on czekać na przychodzące połączenia. Ponieważ plik komend zewnętrznych

⁴ ang. *Nagios Remote Plugin Executor* – narzędzie do zdalnego uruchamiania wtyczek. Dokładny opis można znaleźć w XXX

Wartość mierzona	icinga-srv	notebook-old	samsung-clp610nd	wl-500gPv2	google	mion
Liczba procesów	Tak	Tak				
Użycie przestrzeni wymiany	Tak					
SSH	Tak	Tak				Tak
Użycie dysku	Tak					
HTTP	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Liczba zalogowanych użytkowników	Tak	Tak				
Bieżące obciążenie	Tak	Tak				
Ping	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Liczba procesów	Tak					
IMAP z SSL						Tak
POP3 z SSL						Tak
SMTP						Tak
Liczba procesów zombie		Tak				

Tablica 7.2: Monitorowane usługi i parametry klientów statycznych

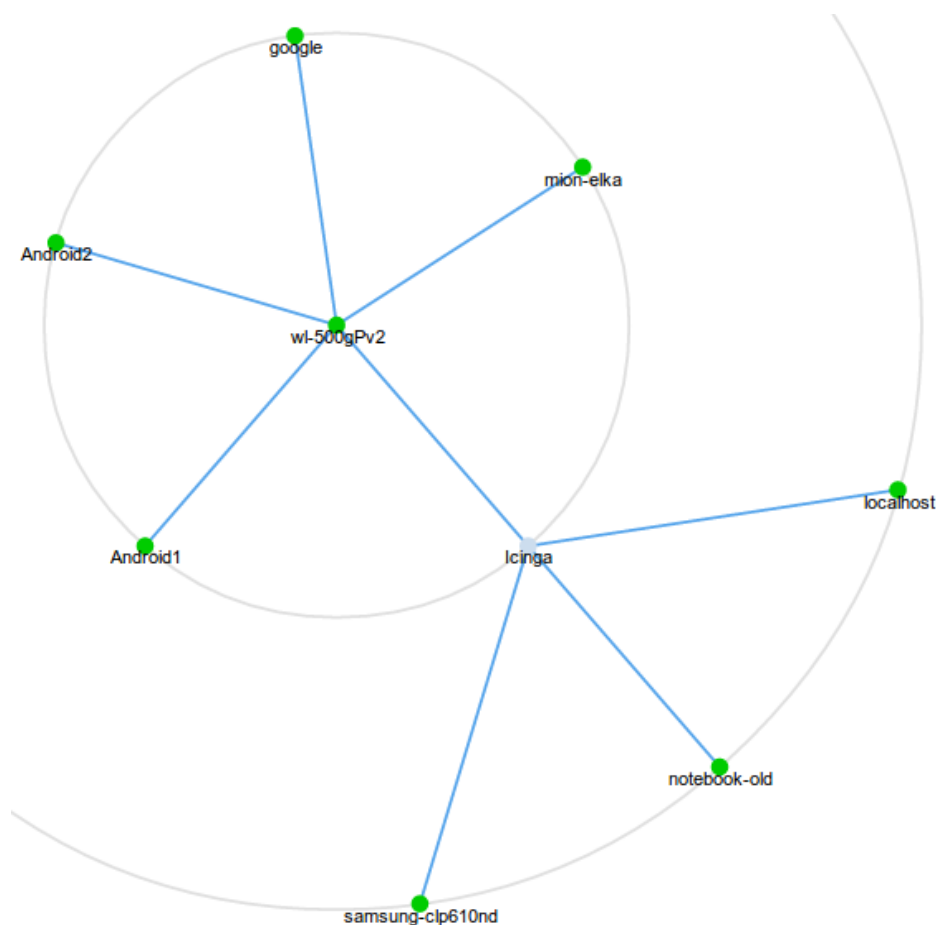
w wykonanej instalacji systemu Icinga znajduje się w standardowym miejscu, konieczna była jedynie bezparametrowa deklaracja konsumenta danych. Ostatnim etapem konfiguracji było zdefiniowanie ścieżki danych dla klientów prowadzącej od dostawcy danych do odbiorcy.

Przedstawiona na 7.1 topologia sieci wyraźnie pokazuje, że istnieje w sieci urządzenie, którego awaria może spowodować utratę łączności z wieloma urządzeniami. Elementem tym jest router wl-500gvp2. Awaria tego urządzenia powoduje, że serwer icinga traci możliwość wykonywania sprawdzeń zarówno tego urządzenia, jak i wszystkich urządzeń znajdujących się poza siecią lokalną. W celu ograniczenia liczby komunikatów otrzymywanych w przypadku takiej awarii konieczne było zdefiniowanie odpowiedniej struktury sieci. Rysunek 7.3 przedstawia logiczną strukturę połączeń. Została ona wygenerowana przez program Icinga, na podstawie plików konfiguracyjnych monitorowanych urządzeń. Łatwo zauważyć, że jedyna ścieżka od systemu monitorującego, do wszystkich urządzeń spoza sieci lokalnej prowadzi przez router wl-500gvp2. Odpowiada to oczywiście fizycznym zależnościami w sieci i umożliwi precyzyjną diagnozę ewentualnej awarii.

7.3. Rezultaty dla klientów statycznych

Monitorowanie infrastruktury statycznej zostało przeprowadzone w okresie trzech tygodni. Czas ten jest zdecydowanie wystarczający, aby zgromadzić dane, będące wiarygodnym źródłem informacji o sieci. Należy zauważyć, że system monitorowania działał przez cały ten czas bez żadnej awarii.

Rysunek 7.3. Logiczny schemat monitorowanej infrastruktury.

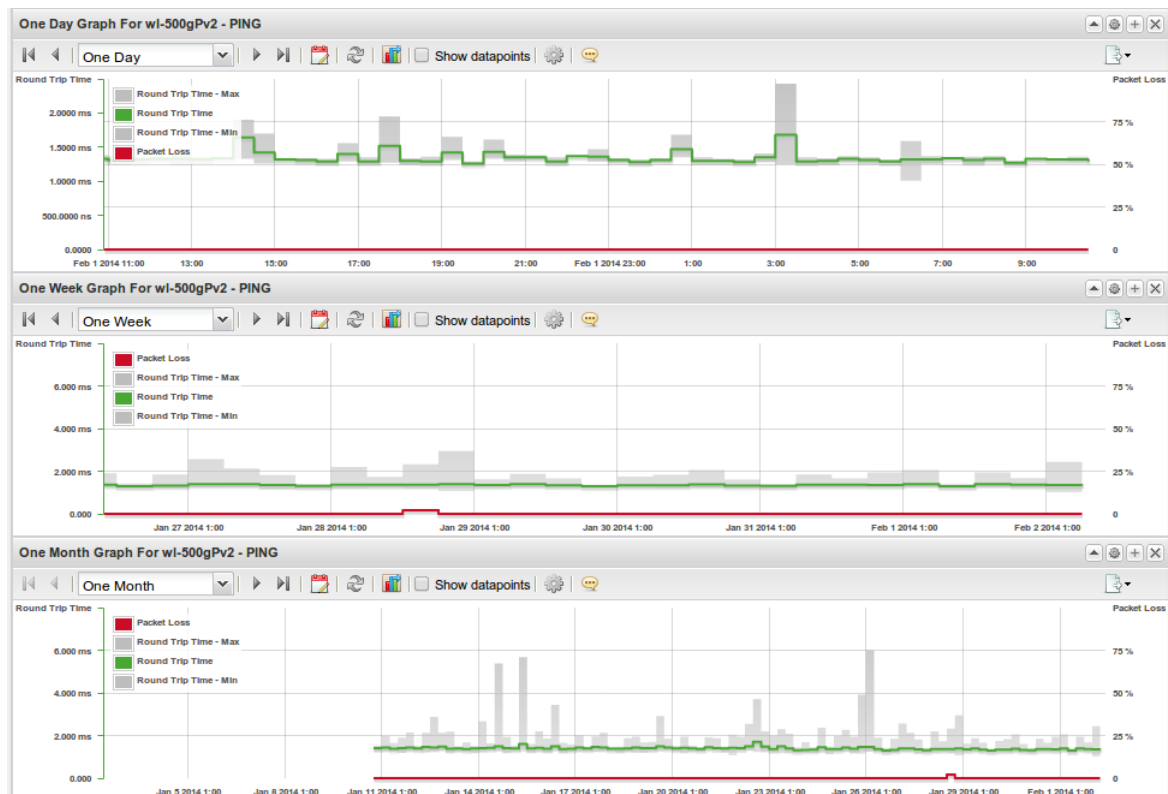
7.3.1. Sieć lokalna

Testowanie monitorowania sieci lokalnej przebiegło zgodnie z oczekiwaniami. Zgromadzone dane wykazały stałą jakość usług świadczonych w sieci lokalnej. Ze względu na niski poziom skomplikowania infrastruktury testowej otrzymywane wartości czasu od wysłania pakietu do jego powrotu były rzędu pojedynczych milisekund. Dzięki wykorzystaniu dodatku inGraph możliwe było przedstawienie zgromadzonych danych w formie wykresów.

Przykładowy wykres czasu podróży pakietów oraz poziomu utraconych podczas komunikacji pakietów dla router wl-500gPv2 przedstawiono na 7.4. Na wykresie kolorem zielonym zostały zaznaczone średnie czasy podróży dla zadanych przedziałów. Kolor szary prezentuje natomiast wartości minimalne i maksymalne dla bieżących przedziałów agregacji. Kolor czerwony pokazuje udział utraconych pakietów wobec wszystkich przesłanych.

Przedstawiony wykres potwierdza prawidłowe wyniki przeprowadzonych testów systemu. Średni czas podróży pakietu wynosi poniżej 2 ms. Uzyskane wartości maksymalne są rzędu 6 ms co również jest zjawiskiem normalnym w sieciach komputerowych, ze względu na zmienne obciążenie routera. Należy zauważyć, że na wykresie wystąpił chwilowy wzrost stopnia utraconych pakietów w okolicach 29 stycznia. Dodatek inGraph pozwala administratorowi, po zauważeniu takiej sytuacji

Rysunek 7.4. Wykres wartości czasu podróży pakietu oraz stopnia utraconych pakietów dla wl-500gPv2. Wykresy przedstawiają odpowiednio okres jednego dnia, tygodnia oraz miesiąca.

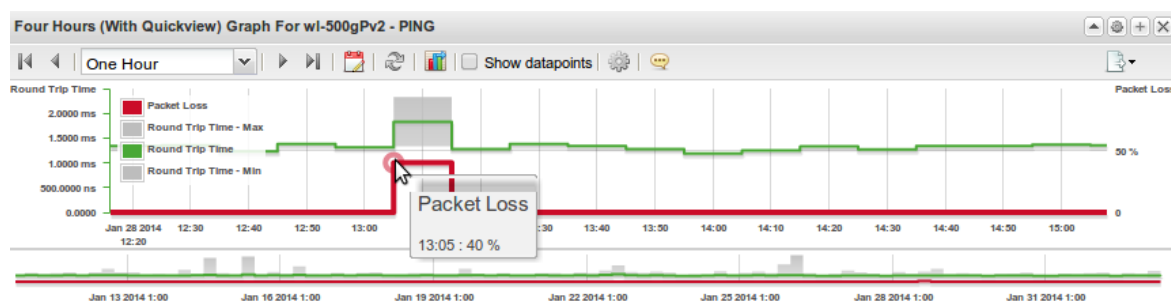
wygenerować wykres dokładniejszych wartości we wskazanym okresie. Funkcja szybkiego widoku, która pozwala na zaznaczenie interesującego obszaru pozwoliła na łatwe przedstawienie dokładnych danych z okresu wystąpienia wzrostu mierzonej wartości. Wykres ten został przedstawiony na 7.5. Na podstawie tego wykresu można określić dokładny czas wystąpienia interesującego zdarzenia. W przypadku wystąpienia usterki, może to zostać wykorzystane do diagnozowania jej przyczyny poprzez badanie zdarzeń tuż przed jej wystąpieniem.

7.3.2. Serwery zewnętrzne

Sieć lokalna jest wykorzystywana jedynie przez wąskie grono użytkowników. Powoduje to niewielką zmienność monitorowanych w niej parametrów. Dzięki monitorowaniu również serwerów zewnętrznych możliwe było przetestowanie systemu w dużo bardziej realistycznych warunkach.

Monitorowanie popularnego i ogólnodostępnego serwera google.com pozwoliło na przetestowanie systemu z realnym systemem o dużym i bardzo zmiennym obciążeniu. Rezultaty monitorowania serwisu zostały przedstawione w formie wykresu na 7.6. Nawet pobieżna analiza takiego wykresu pozwala, zauważyć obecne w nim trendy. Na podstawie wykresu miesięcznego można zauważyć cykliczne wzrosty wartości maksymalnej dla zadanych przedziałów agregacji. Wykres ten pokazuje, iż występują one praktycznie codziennie. Analiza wykresu tygodniowego pozwala dodatkowo na określenie, że wspomniane skoki wartości maksymalnej występują

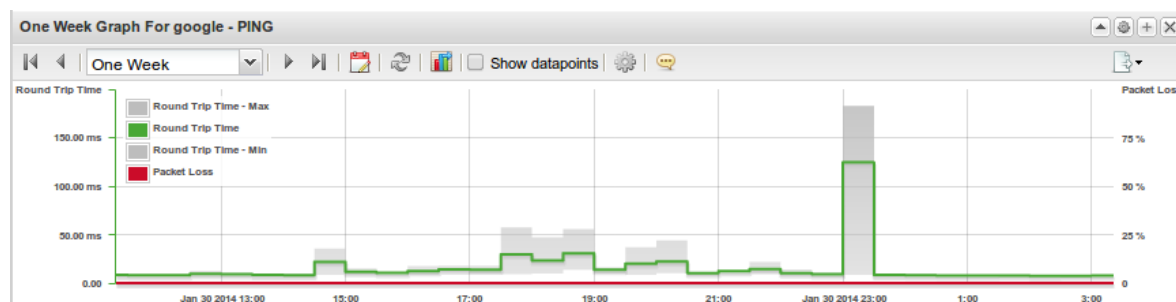
Rysunek 7.5. Wykres wartości czasu podróży pakietu oraz stopnia utraconych pakietów dla wl-500gPv2 w okresie, gdzie wystąpił wzrost stopnia utraconych pakietów.

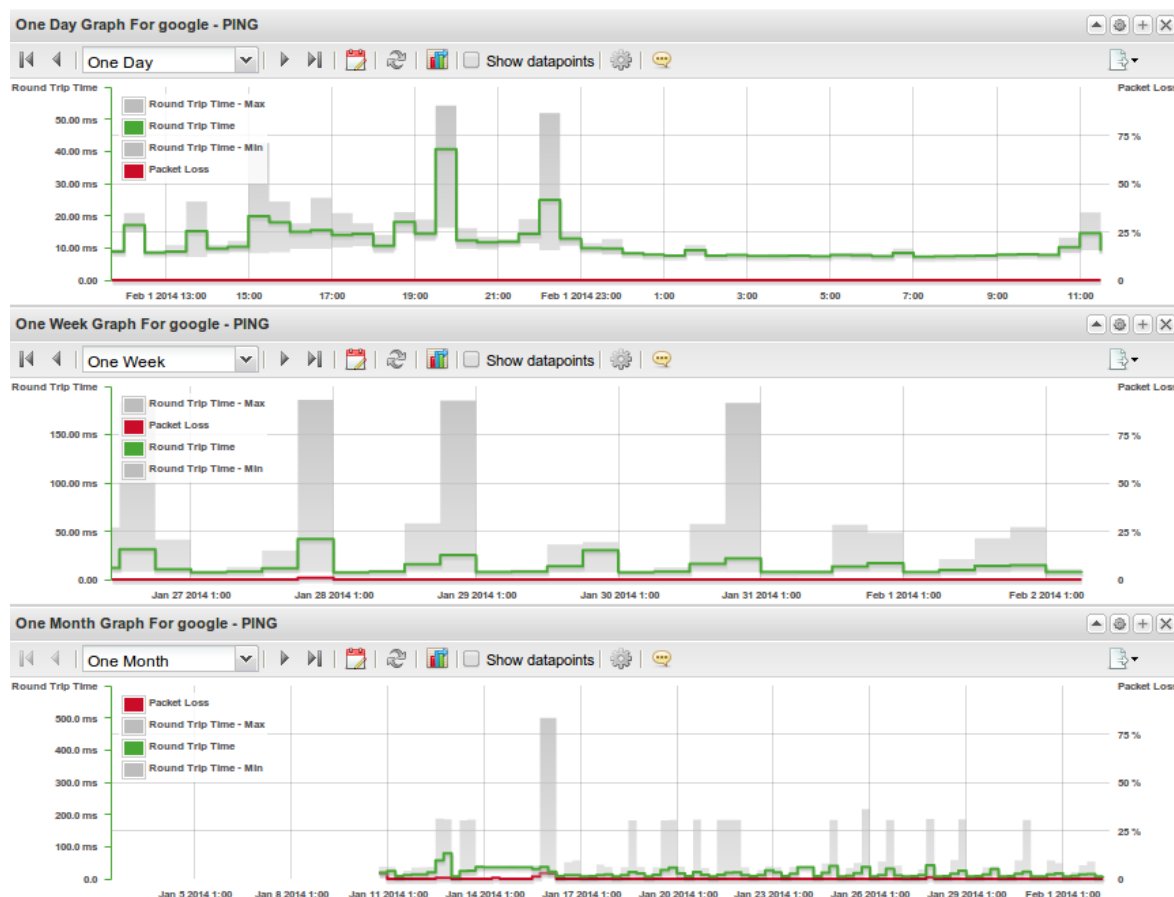
w godzinach wieczornych. Ponadto łatwo zauważyć, że każdego dnia w godzinach popołudniowych i wieczornych występuje znaczny wzrost średniego czasu odpowiedzi serwera. Dzięki dynamicznemu charakterowi wykresów programu inGraph możliwe jest dokonanie dokładnej analizy widocznych na wykresie tendencji.

Rysunki 7.7, 7.8 oraz 7.9 przedstawiają dokładniejsze dane z przedziałów w których notowano wzrosty czasu odpowiedzi. Analiza tych wykresów pozwoliła na potwierdzenie tezy o powtarzającej się tendencji. Łatwo można zauważyć, że w każdym z pokazanych przedziałów notowany stopniowy jest wzrost czasu odpowiedzi serwera od godziny 15. Godziny wieczorne to na każdym z wykresów zdecydowany wzrost czasu odpowiedzi, a także jego chwilowe piki. Od okolic godziny 12 w nocy pojawia się spadek czasu odpowiedzi serwera, który utrzymuje się na niskim poziomie aż do godziny 15. Uzyskane rezultaty są zgodne z oczekiwanymi. Okres w którym czas odpowiedzi serwera znacząco wzrasta przypada na tak zwane internetowe godziny szczytu czyli okres pomiędzy godziną 19 i 21. Zjawisko to zostało opisane w [5].

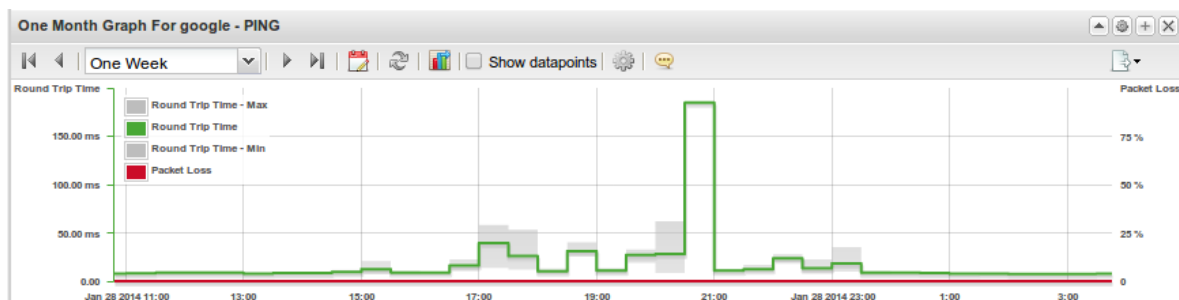
Rysunek 7.7. Wykres wartości czasu podróży pakietu oraz stopnia utraconych pakietów dla google.com dnia 30.01.2014

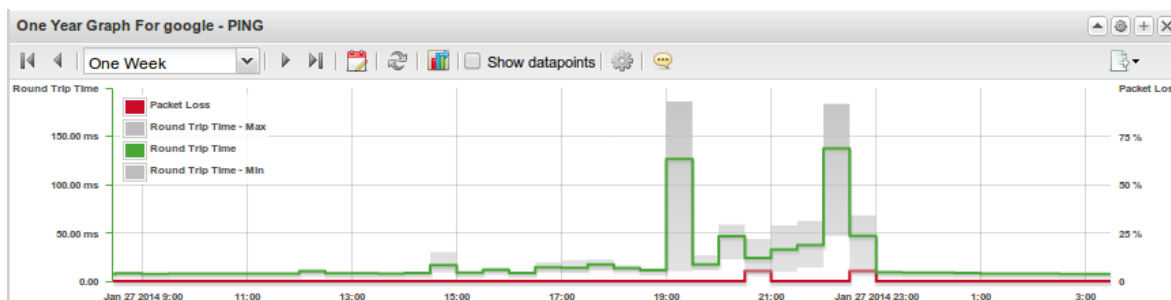
Rysunek 7.6. Wykres wartości czasu podróży pakietu oraz stopnia utraconych pakietów dla google.com. Wykresy przedstawiają odpowiednio okres jednego dnia, tygodnia oraz miesiąca.

Rysunek 7.8. Wykres wartości czasu podróży pakietu oraz stopnia utraconych pakietów dla google.com dnia 28.01.2014

Rysunek 7.9. Wykres wartości czasu podróży pakietu oraz stopnia utraconych pakietów dla google.com dnia 27.01.2014

7.4. Rezultaty dla klientów mobilnych

Monitorowanie klienta mobilnego odbyło się w czasie jednego tygodnia. Okres ten jest już znacznej długości, a codzienne używanie monitorowanych telefonów pozwoliło na wiarygodną symulację prawdziwych warunków funkcjonowania systemu.

Przeprowadzone testy pozwoliły wykazać poprawność działania wszystkich pożądaných mechanizmów. Pierwszym z przetestowanych mechanizmów było zapewnienie monitorowania stanu bieżącego usług i parametrów urządzeń mobilnych w sposób analogiczny jak urządzeń statycznych. System działał zgodnie z oczekiwaniami, dzięki czemu, wszystkie ostrzeżenia były odpowiednio generowane. Przykładem takiego komunikatu jest powiadomienie administratora o stanie krytycznym baterii, które zostało przedstawione na 7.10.

Rysunek 7.10. Pulpit stanów poszczególnych usług i parametrów klientów mobilnych

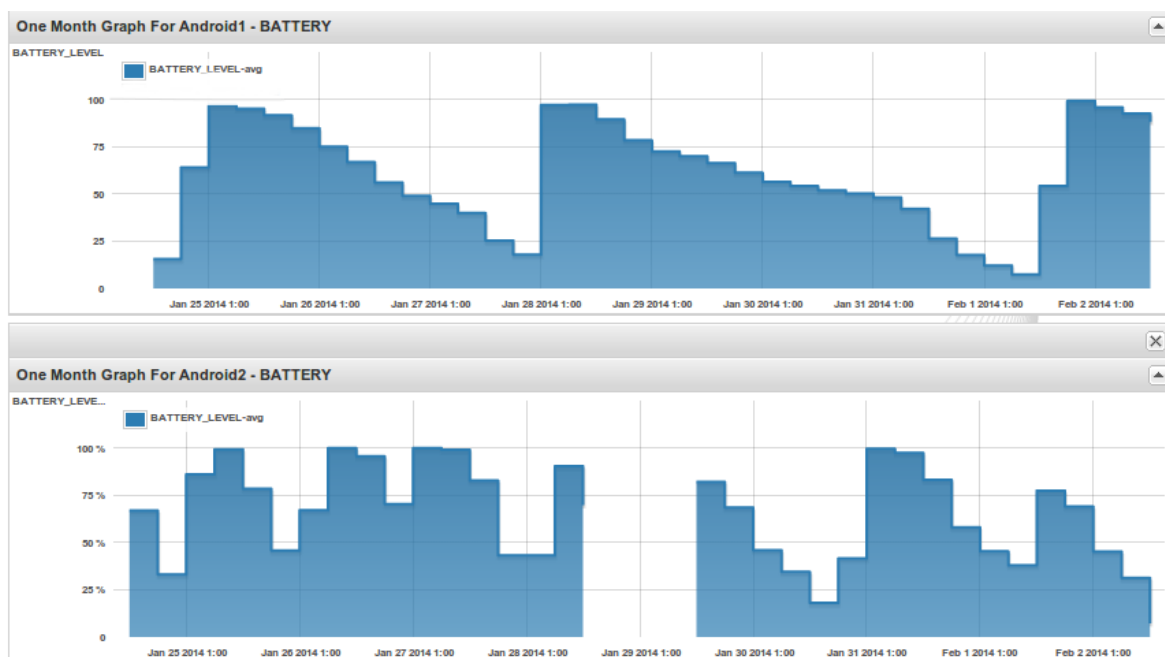
	Service	Status	Last check	Duration	Info	Output
Host: Android1 (4 Items)						
	APPLICATION	OK	2014-02-02 14:33:19	1w 3d 16h 14m 35s		APPLICATION=92
	BATTERY	OK	2014-02-02 14:33:18	1d 30m 37s		BATTERY=87
	CPU	OK	2014-02-02 14:33:19	3d 10h 56m 45s		CPU=8.275862
	SIGNAL	OK	2014-02-02 14:37:18	1w 1d 15h 29m 42s		SIGNAL=53
Host: Android2 (4 Items)						
	APPLICATION	OK	2014-02-02 15:10:40	20h 23m 14s		APPLICATION=56
	BATTERY	CRITICAL	2014-02-02 15:10:39	1h 53m 15s		BATTERY=4
	CPU	OK	2014-02-02 15:10:41	6d 19h 22m 23s		CPU=48.0
	SIGNAL	OK	2014-02-02 15:10:42	1w 1d 23h 16m 46s		SIGNAL=46

Kolejną istotną funkcjonalnością, która była w tym czasie testowana jest gromadzenie danych historycznych pochodzących od klienta mobilnego. Mechanizm gromadzenia tych danych jak i ich analizy podczas testów działał bez zarzutu. Pozwoliło to na wykonanie wykresów mierzonych wartości. Przykładowy wykres stanu

baterii dla obu urządzeń wygenerowany na podstawie danych zebranych w czasie testów zawarto na 7.12.

Rysunek 7.11. Wykres stanu baterii urządzeń mobilnych w okresie testowania systemu. Pierwszy wykres (u góry) pokazuje stan baterii urządzenia Android 1, drugi (na dole) urządzenia Android2.

Widoczna na jednym z wykresów przerwa wynika z braku danych w tym okresie. Ze względu na powstawanie równoległe pracy inżynierskiej Pana Marcina Kubika, który jest właścicielem tego urządzenia, konieczne było wyłączenie go na jeden dzień z testów systemu. Na przedstawionych wykresach można wyróżnić dwie fazy. Pierwsza z nich to rozładowywanie baterii. Okres ten można rozpoznać po zmniejszającym się pomiędzy kolejnymi pomiarami stanem baterii. Okres ładowania widoczny jest na wykresie jako czas gwałtownego wzrostu stanu baterii. Na podstawie wykresu można oszacować, iż bateria urządzenia Android1 była ładowana 3 razy, natomiast urządzenia Android2 co najmniej 6 razy. Wskazuje to na znaczne zużycie baterii w drugim urządzeniu lub jego bardzo intensywne użytkowanie.

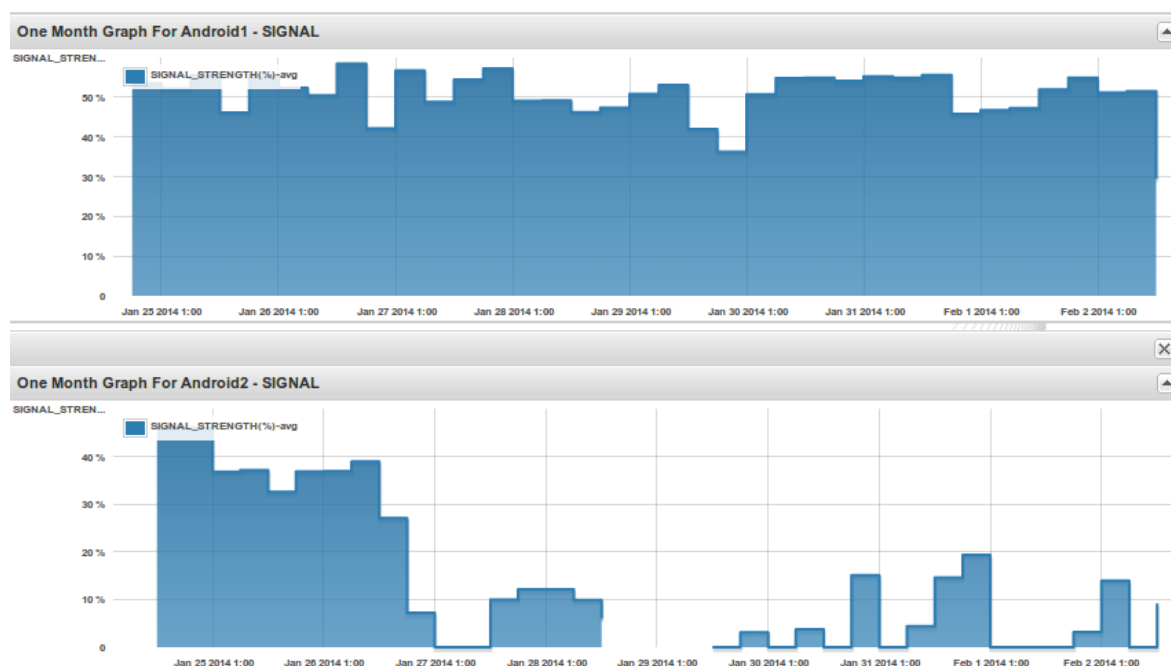
Ponadto na podstawie przedstawionego wykresu można wnioskować o stylu użytkowania obu telefonów. Urządzenie Android1 ładowane jest do bardzo wysokiego poziomu baterii, a następnie użytkownik oczekuje z jego ładowaniem aż poziom baterii spadnie poniżej 20%. Użytkownik urządzenia Android2 natomiast bardzo często wykonuje ładowanie swojego telefonu nawet przy stanie powyżej 50%. W zależności od typu baterii znajdującej się w urządzeniu, takie działanie może skracać jej żywotność.

Możliwość analizy sposobu użytkowania danego urządzenia może być dla Administratora bardzo pomocne. Może to zostać wykorzystane np. do lepszego zarządzania rozdziałem urządzeń mobilnych w firmie. Ponadto jeśli monitorowane urządzenia mobilne posiadają znaczną wartość, to śledzenie stylu ich użytkowania również jest niezwykle istotne aby zapewnić ich długą żywotność.

W trakcie testów monitorowano również siłę sygnały Wi-Fi. Rezultaty pomiarów przedstawiono na rysunku ???. Ponownie na wykresie dla urządzenia drugiego

widoczna jest przerwa wynikająca z chwilowego wyłączenia urządzenia z testów. Na podstawie tych wykresów łatwo można zauważyć, że urządzenie Android1 posiada znacznie częściej i znacznie lepszy dostęp do sieci Wi-Fi niż urządzenie Android2. Można wręcz zauważyć, iż urządzenie Android2 jest typowym klientem mobilnym, który dostęp do sieci uzyskuje bardzo sporadycznie. Słaba siła sygnału sieci Wi-Fi powoduje oczywiście zwiększone zużycie baterii, co jest widoczne na wykresie 7.12.

Rysunek 7.12. Wykres sygnału sieci Wi-Fi w okresie testowania systemu. Pierwszy wykres (u góry) pokazuje sygnał dla urządzenia Android1, drugi (na dole) urządzenia Android2.

W zastosowaniu produkcyjnym analiza takich danych jak dostępność sieci Wi-Fi w miejscu codziennego użytku urządzenia mobilnego jest niezwykle istotna. Firmy wydają bardzo duże pieniądze na zakup pakietów danych u operatorów sieci komórkowych w celu zapewnienia swoim pracownikom łączności z internetem. Na podstawie analizy siły sygnału sieci dla każdego klienta można w dużo lepszy sposób zarządzać limitami danych otrzymanymi od operatora. Jeśli część klientów mobilnych przebywa przez większość czasu w zasięgu sieci Wi-Fi to być może należy ograniczyć przyznane dla nich limity na rzecz zwiększenia przepustowości sieci bezprzewodowej. Ponadto dane o sile sygnałów pochodzące z wielu urządzeń pozwalają na badanie wpływu rozmieszczenia punktów dostępowych na zasięg sieci w siedzibie firmy.

8. Podsumowanie

W ramach tej pracy wykonano projekt oraz implementację systemu monitorowania klientów statycznych jak i mobilnych. Zaprojektowany system został oparty na istniejących już elementach, których wykorzystanie pozwoliło na uzyskanie bardzo rozbudowanej funkcjonalności stosunkowo niskim nakładem pracy.

Przed wykonaniem projektu przeprowadzono analizę dostępnych na rynku systemów monitorujących. W ramach tej analizy przedstawiono podstawowe możliwości systemu Cacti, Nagios oraz Icinga. Przeprowadzone porównanie systemów wykazało, że najlepszym systemem do rozbudowy w ramach tej pracy będzie system Icinga.

Przed wykonaniem szczegółowego projektu systemu, konieczne było określenie docelowego zastosowania systemu. Zdefiniowano w sposób jasny i czytelny problematykę monitorowania zarówno klientów mobilnych jak i statycznych. Na podstawie przedstawionej charakterystyk obu typów urządzeń sporządzono wymagania, jakie powinny zostać spełnione przez projektowany system.

Kolejnym etapem przygotowania projektu była dokładna analiza możliwości systemu Icinga w kontekście zdefiniowanych wymagań. W ramach tej analizy przedstawiono ogólną architekturę systemu oraz zestaw dopuszczalnych jego konfiguracji. Dokonano również analizy dostępnych dodatków zarówno w kontekście ich funkcjonalności jak i jakości ich wykonania. Analiza ta wykazała, iż system icinga nie posiada żadnych mechanizmów wspierających monitorowanie klienta mobilnego, a narzędzia przeznaczone dla klientów statycznych nie spełniały specyficznych wymagań dla projektowanego systemu.

Po dokładnym rozpoznaniu dostępnych elementów do budowy kompletnego rozwiązania wykonano projekt całościowej architektury systemu. Przedstawiono wybraną konfigurację systemu Icinga, a także zbiór dodatków koniecznych do spełnienia wymagań. Ze względu na brak gotowych rozwiązań pozwalających na monitorowanie klienta mobilnego zdefiniowano własny bezpieczny protokół komunikacyjny. Zapewni on transport danych pomiędzy urządzeniem mobilnym, a serwerem monitorującym. Konieczne było również wykonanie odpowiedniego dodatku do systemu Icinga, który umożliwiłby odbiór danych od klientów mobilnych i przekazanie ich do miejsc zgodnych z polityką całego systemu. W szczególności tym miejscem docelowym jest system monitorujący Icinga.

Na podstawie projektu wykonano implementację omawianego wcześniej narzędzia w języku C++. W trakcie prac wykorzystany został szkielet aplikacji Qt, a także biblioteka boost. Wszystkie algorytmy kryptograficzne wymagane do implementacji protokołu komunikacyjnego zostały zaimplementowane z użyciem biblioteki Crypto++.

Końcowym etapem tej pracy było wykonanie przykładowej konfiguracji systemu zgodnie z przedstawionym projektem i z użyciem zaimplementowanego dodatku. Środowisko testowe zostało wykonane w domowej sieci lokalnej jednak monitorowaniu podlegały również publiczne serwery google.com oraz mion.elka.pw.edu.pl.

Dzięki życzliwości Pana Marcina Kubika, który wykonał implementację modułu mobilnego przeznaczonego na platformę Android możliwe było włączenie do środowiska testowego również dwóch urządzeń pracujących pod kontrolą tego systemu.

Środowisko testowe funkcjonowało nieprzerwanie przez trzy tygodnie co zapewniło zgromadzenie reprezentatywnego zbioru danych. Wykorzystanie zewnętrznej architektury zarówno do monitorowania publicznych serwerów jak i przekazywania danych od klientów mobilnych pozwoliło na symulację rzeczywistych warunków pracy takiego systemu.

Zebrane dane potwierdziły przydatność zaprojektowanego systemu. Na ich podstawie wskazano istotne trendy występujące w sieciach publicznych. Przeprowadzone testy wykazały również przydatność systemu monitorującego klienta mobilnego. Dane zebrane w trakcie monitorowania takiego urządzenia mogą posłużyć dużym firmom zarówno do redukcji kosztów utrzymania tych urządzeń jak i do optymalizacji posiadanej infrastruktury sieciowej.

Możliwych jest bardzo wiele dróg rozwoju wykonanego projektu. Pierwszą z nich jest wykonanie narzędzia umożliwiającego w łatwy i intuicyjny sposób zarządzanie konfiguracją zarówno systemu monitorującego jak i jego dodatków. Drugą, zdecydowanie ważniejszą i dającą większe możliwości rozwoju systemu jest wykonanie systemu eksperckiego. System taki mógłby na podstawie zgromadzonych danych o historycznych awariach ostrzegać o możliwości zaistnienia awarii. Pozwoliłoby to administratorowi podejmować odpowiednie kroki w celu przygotowania sieci na awarię. Dzięki takiemu systemowi możliwe byłoby wcześniejsze wykonywanie zamówień na urządzenia sieciowe, jeszcze przed tym jak przestaną one działać.

Bibliografia

- [1] Agavi documentation. <http://www.agavi.org/documentation/tutorial>.
- [2] Birthday problem. [http://en.wikipedia.org/wiki/Birthday problem](http://en.wikipedia.org/wiki/Birthday_problem).
- [3] Cacti project homepage. <http://www.cacti.net/>.
- [4] CGI: Common Gateway Interface. <http://www.w3.org/CGI/>.
- [5] Internet Rush Hour. http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_Rush_Hour.
- [6] Introducing JSON. <http://www.json.org/>.
- [7] Jasperreports server. <http://community.jaspersoft.com/project/jasperreports-server>.
- [8] MCrypt project homepage. <http://mcrypt.sourceforge.net/>.
- [9] Nagios Plugins Documentation. <http://nagios-plugins.org/documentation/>.
- [10] Nagios project homepage. <http://www.nagios.org/>.
- [11] Icinga Version 1.9 Documentation.
http://docs.icinga.org/1.9/Icinga_v19_en.pdf.
- [12] Nagios Plugin Development Guidelines.
<https://nagios-plugins.org/doc/guidelines.html>.
- [13] SNMP Technical Articles - overview.
<http://www.snmpwalk.com/articles/overview/>.
- [14] XML-RPC Specification. <http://xmlrpc.scripting.com/spec.html>.
- [15] GNU General Public License version 2, 1991.
<http://www.gnu.org/licenses/old-licenses/gpl-2.0.html>.
- [16] Ceres project, 2012. <https://github.com/graphite-project/ceres>.
- [17] RRDtool Documentation, 2012.
<http://oss.oetiker.ch/rrdtool/doc/index.en.html>.
- [18] Whisper project, 2012. <https://github.com/graphite-project/whisper>.
- [19] N. Neufeld C. Haen, E. Bonaccorsi. Distributed Monitoring System Based on Icinga. *International Conference on Accelerator and Large Experimental Physics Control Systems*, wolumen 13. CERN Geneva, 2011.
<http://accelconf.web.cern.ch/accelconf/icaleps2011/papers/wepmu035.pdf>.
- [20] Ralph Johnson John M. Vlissides Erich Gamma, Richard Helm. *Wzorce projektowe. Elementy oprogramowania obiektowego wielokrotnego użytku*. Wydawnictwo Helion, 2010.
- [21] Marcin Karbowski. *Podstawy kryptografii*. Wydawnictwo Helion, 2008.
- [22] Marcin Kubik. *Rozproszony monitoring systemów komputerowych*, 2014.